E-motion
Potential of highlysensitivity

ПРАШАЛНИК ЗА ЧУВСТВИТЕЛНОСТ ЗА СЕНЗОРНА ОБРАБОТКА КАЈ ДЕЦАТА

КОРЕКЦИЈА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПРИРАЧНИКОТ

Автори

Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández-Alcántara, María Rubio-Aparicio, Moisés Betancort

Адаптација: Marija Vasilevska, Albana Duraku

СОДРЖИНА

1 ОПШТ ОПИС ... 3
1.1. Главни карактеристики на прирачнико ... 4
1.2. Чувстителност на сензорна обработка ... 7
1.2.1. Физичка сфера ... 8
1.2.2. Когнитивна сфера ... 9
1.2.3. Емоционална сфера ... 11
1.2.4. Интерперсонална сфера ... 13
1.3. Проценка на Чувствителноста за сензорна обработка ... 14
1.4. Профилот на високо чувствителната личност - резиме ... 18

2 ПРОЦЕС НА СОЗДАВАЊЕ НА QSPSinCh ... 19
2.1. Фокусни групи и алатка за тестирање ... 21

3 НОРМИ НА ПРИМЕНА ... 23
3.1. Област на примена ... 24
3.2. Норми на примена ... 26

4 ПСИХОМЕТРИСКИ СВОЈСТВА ... 28
4.1. Опис на примерок ... 29
4.2. Верзија на воспитувачите во градинките ... 38
4.3. Верзија на наставниците во основно училиште ... 44
4.4. Верзија на родители во предучилишните установи ... 49
4.5. Верзија на родители од основно училиште ... 55

5 НОРМИ НА КОРЕКЦИЈА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ... 62
5.1. Норми на корекција ... 63
5.2. Норма на толкување ... 63
5.3. Илустративни случаи ... 78
Сличај 1. Профил на високо чувствително дете ... 78
Слика 2. Високо чувствителен профил на дете од 4 години ... 81

> КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА ... 84

A ДОДАТОК 1. ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЊЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА. Верзија за наставници на деца од предучилишна возраст ... 94

ДОДАТОК 2. ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЊЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА. Верзија за наставници за рано детско образование ... 97

ДОДАТОК 3. ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЊЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА. Верзија за родители на деца од предучилишна возраст ... 100

ДОДАТОК 4. ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЊЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА. Верзија за родители на деца на рано детско образование ... 103

ДОДАТОК 5. АНАЛИЗА НА ОПИСНИЧКИ ПРИМЕНИ ... 106

1 2 3 4 5

ОПШТ ОПИС

1.1. Главни карактеристики на прирачнико
1.2. Чувстителност на сензорна обработка
1.2.1. Физичка сфера
1.2.2. Когнитивна сфера
1.2.3. Емоционална сфера
1.2.4. Интерперсонална сфера
1.3. Проценка на Чувствителноста за сензорна обработка
1.4. Профилот на високо чувствителната личност - резиме

1.1. Главни карактеристики на прирачникот

Прашалникот за чувствителност на сензорна обработка кај децата (QSPSinCh) е прашалник дизајниран за мерење на особината на личноста за чувствителност на сензорната обработка (ЧСО) кај деца на возраст од 3 до 10 години. ЧСО е фенотипна одлика на личноста која се карактеризира со длабоко процесуирање на информациите од околината на когнитивно, сензорно и емоционално ниво. ЧСО има широк спектар на нивоа, класифицирајќи ги личностите на ниско, средно и високо ниво на чувствителност (Гревен и сор., 2019). Така, СПС е феномен кој има големо влијание врз различни области од животот (Ацеведо, 2020).

На прашањата од прашалникот одговараат возрасните односно оние кои се грижат за детето. Прашалникот е развиен во два дела, дел посветен на родителите и делот посветен на наставникот. Поради специфичноста на функционирањето на детето во предучилишна и рана училишна возраст, беа развиени четири верзии на прашалникот:

- **Прашалник за чувствителност на сензорна обработка кај деца – верзија посветена за родители на деца од предучилишна возраст** (додаток бр. 1)
- **Прашалник за чувствителност на сензорна обработка кај деца –верзија посветена за родители на деца од рана училишна возраст** (додаток бр. 2)
- **Прашалник за чувствителност на сензорна обработка кај деца – верзија посветена за наставниците на деца од предучилишна возраст** (додаток бр. 3)
- **Прашалник за чувствителност на сензорна обработка кај деца – верзија посветена за наставниците на деца од рана училишна возраст** (додаток бр. 44)

Развиените верзии на прашалникот се однесуваат за податоците добиени од набљудувањата на родителите во едната верзија и од наставниците во другата верзија.

Бројот на QSPSinCh ставки варира од 33 до 42, во зависност од верзијата на прашалникот (види Табела 1). Се бодува на скала од типот на Ликерт со 7 точки. HSCS е составен од четири домени кои ја испитуваат физичката, емоционалната,

меѓучовечката и когнитивната сфера погодени од чувствителната карактеристика. Четири верзии на прашалникот се достапни, две од нив за родители (предучилишни установи и основно образование) и другите две за наставници (предучилишни установи и основно образование).

Четирите верзии ја следат истата структура како што е прикажано во табела 1.

Табела 1. Опис на сферите на QSPSinCh и бројот на ставки во секоја од нив

Сфера	Опис	Број на ставки			
		Верзија за родители		Верзија за наставници	
		предучилишна установа	Основно образование	предучилишна установа	Основно образование
Физичка	Се однесува на манифестирањето и функционирањето на децата поврзани со физички аспекти како што се бучава, мирис или светло.	10	4	12	7
Емоционална	Се однесува на манифестирањето и функционирањето на децата поврзани со емоционалните аспекти како емпатија, саморегулација и емоционалните процеси	10	12	11	8
Интерперсонална	Се однесува на манифестирањето и функционирањето на децата поврзани со интерперсоналните односи како социјални врски и начинот на комуникација	10	14	7	11
Когнитивна	Се однесува на манифестирањето и функционирањето на децата поврзани когнитивниот аспект како што е процесот на размислување и начинот на кој тие се справуваат со зададените задачи	12	11	9	7

Ставките се изјави. Возрасниот (родител, наставник) ја оценува вистинитоста на исказите на скала од седум точки според Ликерт (од „Дефинитивно не“ до „Дефинитивно да“).

Поради специфичното функционирање на високо чувствителните деца (на пр. Посебна чувствителност на надворешни дразби како светлина, температура, текстура на материјалот, бучава, и внатрешни дразби како болка или глад) беше одлучено да се развие метод што ќе овозможи да се идентификува особина врз основа на однесување што се случува во секојдневни животни ситуации. Се претпоставуваше дека особината може да биде предмет на набудување и затоа може да се измери и врз основа на нејзините квантитативни карактеристики може да се постави дијагноза (во смисла на позитивна или функционална дијагноза).

Тековниот прирачник за апликација, корекција и толкување вклучува различни делови. Прво, вклучени се теоретски опис на чувствителност за сетилната обработка и нејзините импликации во животните области (поглавје 1, Општ опис). Второ, се воведуваат индикации за постапката за да се направи соодветна примена и корекција (поглавје 2, Норма на примена и корекција). Трето, вклучен е водич за толкување со илустративни случаи за подобро разбирање на добиените резултати во вид на прашалник (поглавје 3, Норма на толкување). Конечно, првичната анализа на постапката за изградба и развој на прашалникот QSPSinCh и психометриските својства (вклучувајќи ја веродостојноста, валидноста и факторската анализа) е претставена во поглавје 4. Таа се поклопува со потребата да се најдат сигурни и валидни методи за мерење на широк спектар на ЧСО.

Објавувањето на овој прирачник ќе придонесе за истражување на темата за чувствителноста и соодветно разбирање на проценката на ЧСО во детството, со цел да се развијат и дизајнираат едукативни програми според добиените профили на ЧСО.

Описот на чувствителноста на сетилната обработка и нејзината манифестација на физичката, когнитивната, емоционалната и интерперонална сфера се претставени подолу.

1.2. Чувствителност на сензорна обработка

ЧСО е дефиниран како континуитет што претставува скала на индивидуални разлики во однос на приемот, модулацијата и анализата на информациите на внатрешните и надворешните стимули за да одговорат на ситуациските барања (Aron & Aron, 1997, as cited in: Greven et al., 2019; Lionetti et al., 2018; Meyerson, Gelkopf, Eli & Uziel, 2020; Ogawa et al., 2019; Pluess, 2015). Во последниве децении, во некои студии беше опишан како фенотипска одлика што се карактеризира со подлабоко когнитивна, сензорна и емотивна обработка на информациите; кој веројатно веројатно се должи на чувствителноста (Acevedo, 2020; Aron & Aron, 1997; Greven et al., 2019). Според теоријата за Чувствителноста кон животната средина (Плуес, 2015), луѓето се програмирани да ги согледуваат и анализираат дразбите кои доаѓаат од надворешната средина. Овој начин на обработка на информации овозможува прилагодување кон контекстот неопходен за опстанок (Pluess et al., 2018). Сепак, се забележани значителни разлики во начинот на кој луѓето реагираат на дразбите од животната средина, при што некои лица имаат поголема чувствителност кон нив, и покрај постоењето на невробиолошка предиспозиција ориентирана кон развој на оваа адаптивна функција кај луѓето (Pluess, 2015). Така, високо чувствителните луѓе демонстрираат многу поголема реакција на околината и контекстот за разлика од другите, (Belsky & Pluess, 2009; Ellis, Boyce, Belsky, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2011; Greven, et al., 2019). Оттука, оваа високо чувствителна особина е поврзана и со психолошките димензии како што се зголемена емоционална реактивност и емпатија, поголема свесност за суптилностите на животната средина и леснотија на прекумерна стимулација (Acevedo et al., 2014; 2018; Aron, Aron & Jagiellowicz, 2012; Goldberg & Scharf, 2020; Homberg, Schubert, Asan & Aron, 2016; Pluess, 2015).

Покрај тоа, во рамките на развојната психологија, се предлага теоријата за Диференцијална Чувствителност (Belsky & Pluess, 2009; Pluess & Belsky, 2015). Индивидуалните разлики во чувствителноста на животната средина повлекуваат две алтернативни стратегии: пластичност и адаптација. Според овој биолошки пристап, гените вклучени во чувствителноста на животната средина можат да ги направат луѓето поранливи на стимулацијата на контекстот (Pluess & Belsky, 2015). Неодамнешните невробиолошки студии идентификуваа неколку физиолошки маркери на висока чувствителност (Belsky & Pluess, 2016). Така, докажано е значајна улога на невротрансмитерите (серотонин и допамин) при ЧСО (Chen et al., 2011; Licht, Mortensen & Knudsen, 2011). Некои студии со употреба на функционална

слика на магнетна резонанца (fMRI) и морфометрија базирана на воксел (VBM) ја презентираат точноста на откривање на суптилните промени кај високо чувствителниот мозок (Wu, Zhang, Li, Feng & Yan, 2021). Овие невровизуелни техники укажуваат на зголемено време на реакција и активирање на мозочните области кои се занимаваат со визуелна обработка и внимание од висок ред, дури и имплицираат афективни и когнитивни процеси (Jagiellowicz et al., 2010; Wu et al., 2021). Поточно, забележано е дека некои региони во мозокот се одговорни за сензорна интеграција и свесност, емпатија, внимание и подготовка за акција и когнитивна самоконтрола, исто така и донесување одлуки и саморегулација (Acevedo et al., 2014). Така, од невробиолошка перспектива, теоријата за биолошка чувствителност на контекстот (Ellis & Boyce, 2011) ги објаснува физиолошките разлики во реактивноста во однос на околината. Оваа теорија покажува дека некои лица со поголема реакција на стрес се подложни да страдаат од негативни последици кога живеат во негативни средини (Ellis & Boyce, 2011).

Другите студии за карактеристиките на темпераментот и личноста прилично потврдуваат, како Теоријата на личноста на Ајзенк (Ејзенк, 1967; Сарџент, 1981 Other studies about Temperament and Personality traits fairly confirm, from Eysenck's personality theory (Eysenck, 1967; Sargent, 1981),), постоење на позитивна асоцијација помеѓу ЧСО и невротичноста (Aron & Aron, 1997; Greven et al., 2019; Homberg et al., 2016). Понатаму, ЧСО покажа дека е негативно поврзан со доменот на екстраверзијата на личноста (Lionetti et al., 2018; Pluess et al., 2017). Така, високо чувствителните популации имаат потешкотии во однесувањето кога живеат во неповолни средини, но исто така и позитивни резултати кога доживуваат позитивни животни настани (Booth, Standage & Fox, 2015; Kibe, Suzuki, Hirano & Boniwell, 2020).

1.2.1. Физичка сфера

Како што споменавме, високо чувствителните луѓе се пореактивни и на надворешните и на внатрешните стимули (Meyerson et al., 2020). Прво, во однос на надворешната физичка реактивност, современите истражувања покажуваат дека високо чувствителните луѓе (HSP) се во состојба да ги согледаат суптилни стимулации како што се слаби мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други дразби (Acevedo, 2020; Meyer & Carver, 2000). Навистина, високо чувствителниот мозок се карактеризира со избегнување како резултат на перцепција на закани кои можат да го нападнат нивното здравје и нагонот за преживување, така

што оваа вештина им овозможува на ВЧЛ да бидат повнимателни за можностите, ресурсите и наградите (Acevedo, 2020; Aron et al., 2012). Претходните физиолошки студии наведуваат дека ВЧЛ имаат понизок праг на чувствителност, така што тие се повеќе обдарени со вештини за справување со промените во животната средина, дури и побрзо и адаптивно, отколку не-ВЧЛ. Така, оваа одлика на личноста може да подразбира заштитен фактор на ризик, но дури како одговор на непријателското опкружување (Hartman & Belsky, 2018; Jagiellowicz, Zarinafsar & Acevedo, 2020).

Земајќи ја предвид внатрешната физичка реакција, студиите потврдуваат дека ЧСО може да страда од физички замор намалувајќи го нивниот физички-здравствен квалитет, особено кога се соочени со високо стимулирачки контекст за подолг временски период без одмор (Pérez-Chacón, Chacón, Borda-Mas & Avargues-Navarro, 2021). Во овој поглед, тие обично обрнуваат внимание на секој стимул со цел да одговорат што е можно побрзо и адекватно (Acevedo, 2020), преку зголемување на сензорниот и физичкиот замор. Навистина, ВЧЛ имаат почести или поинтензивни телесни сензации, како што се глад или болка, отколку не-ВЧЛ (Rappaport & Corbally, 2018). Дополнително, важно е да се нагласи постоењето на физиолошки разлики во системите за реакција на стрес и перципирањето на сопствениот стрес, мислејќи на физички симптоми (Benham, 2006; Greven & Homberg, 2020; Meyerson et al., 2020). Всушност, високо чувствителниот мозок е исто така поврзан со преголемата возбуденост, која се манифестира со физиолошки нарушувања како што се поголемо производство на кортизол, зголемен крвен притисок и имунолошка реакција кај ВЧЛ (Engel-Yeger et al., 2017).

Иако ВЧЛ манифестираат реакции на физичка непријатност во околината како и потешкотии во спиењето, овие лица можат да имаат исклучително добро развиени способности за сетилна перцепција (Acevedo, 2020).

1.2.2. Когнитивна сфера

Специфичните карактеристики на ВЧЛ поврзани со оваа област како што се когнитивна флексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност (Weyn et al., 2019). Како и да е, постепено се препознава дека нервната пластичност својствена за ЧСО, може да раѓа позитивни атрибути кај ВЧЛ, како што се зголемена креативност, свесност и отвореност (Bridges & Schendan, 2019; Jagiellowicz et al.,

2020). Покрај тоа, високата чувствителност е исклучително поврзана со спиењето и ВЧЛ имаат живописни соништа и богата фантазија, како и тенденција детално да размислуваат за разни активности (Bridges & Schendan, 2019; Jagiellowicz et al., 2020). Од друга страна, истражувањата покажуваат дека ВЧЛ може да доживее зголемување на возбудливоста на оската хипоталамо-хипофиза-надбубрежна жлезда, што подразбира нарушувања на квалитетот на спиењето (Engel-Yeger et al., 2017; Zald, 2003).

ВЧЛ имаат можноста за откривање на суптилностите и меморирање на голем број детали за набљудуваните настани, ситуации, феномени и исто така да обрне внимание на помалку очигледните елементи на ситуацијата што може да бидат ирелевантни за оние кои не се ВЧ; обично се должи на подлабоко и подолго време на обработка на нови информации во споредба со врсниците (Aron & Aron, 1997; Jagiellowicz et al., 2020). Ова им овозможува поефикасно учење од сопствените искуства и можност за извлекување заклучоци од искуствата со цел да се зголеми нивната ефикасност (Acevedo et al., 2014).

Важно е да се нагласи дека некои когнитивни фактори поврзани со вниманието, инхибиторната контрола во однесувањето и саморегулацијата може да ги намалат ефектите на темпераментот на ВЧЛ. Исто така, децата со висока чувствителност кои имаат високи нивоа на инхибиција во однесувањето покажуваат поголем мониторинг на перформансите, помал ризик за развој на емоционални проблеми, а тоа е поврзано со позитивни резултати на менталното здравје (Boeke, Moscarello, LeDoux, Phelps & Hartley, 2017; Jagiellovicz et al., 2020; McDermott & Fox, 2010; Rothbart, Ellis, Rueda & Posner, 2003; Eisenberg, Downs, Golberstein & Zivin, 2009; White, McDermott, Degnan, Henderson & Fox, 2011). Затоа, ВЧЛ можат подобро да ги согледат долгорочните последици од сопствените активности (Boterberg & Warryen, 2016). Исто така е познато дека високата чувствителност е поврзана со дисфункција во секојдневните активности која влијае на извршното функционирање и го менува управувањето со дејствувањето (Engel-Yeger & Rosenblum, 2021). Ова може да го зголеми нивото на стрес додека извршуваат некои когнитивни задачи; покажуваат вознемиреност и слаба перцепција (Gerstenberg, 2012). Оттука, кога ВЧЛ се возбудени, тие имаат тенденција да ги избегнуваат тие ситуации, бидејќи им требаат дразби со низок интензитет за да реагираат (Dunn, 1997; Engel-Yeger et al., 2016).

Покрај тоа, други позитивни аспекти на оваа одлика се анализа и барање независност, пребарување на сличности помеѓу сегашното искуство и претходните искуства, креирање стратегии за справување и употреба на споредби и фигуративни шеми (Dean, Little, Tomchek & Dunn, 2018). Сепак, обработката на премногу информации подразбира некои потешкотии при донесувањето одлуки (Acevedo, 2020; Greven et al., 2019). И покрај предностите, ВЧЛсе склони да добијат по менталното здравје и когнитивен замор (Engel-Yeger et al., 2019; Jagiellovicz et al., 2020).

Во поволна средина, децата со подобри оценки во училиште, имаат по конструктивни морални ставови и можат да користат по комплициран вокабулар, отколку што прават нивните врсници (Aron, 2002; Pluess & Belsky, 2013). Оттука, некои автори посочуваат дека тие не само што се занимаваат со длабоко размислување, туку носат подобри одлуки, размислуваат за духовни прашања и се занимаваат со значајна работа, надарени, мистични и интуитивни (Acevedo, 2020; Aron & Aron, 1997; Aron et al., 2012).

1.2.3. Емоционална сфера

Ова поле резултира со хиперемоционалност или несоодветни емоционални одговори, високо ниво на стрес, привржаност кон одредени предмети и емотивни поврзаност со природата, уметноста и животните (Engel-Yeger & Dunn, 2011; Greven et al., 2019; Ogawa et al., 2019). Плачењето и лошата саморегулација се откриени како некои од реакциите во однос на емоциите (Acevedo, 2020; Engel-Yeger & Dunn, 2011). Нивоата на ЧСО се значително поврзани со социоемоционалната благосостојба, манифестирана како ниска самодоверба и чувство на срам, бидејќи чувствуваат страв дека ќе бидат погрешно разбрани како резултат на предрасудите (Acevedo, Aron & Aron, 2018; Acevedo et al., 2018; Acevedo, 2020; Aron et al., 2010; Limura, 2021). Како и да е, ВЧЛ покажуваат емотивни позитивни аспекти како што се емпатија и чувствителност кон другите, висок интензитет при доживувањето чувства и смисла за хумор (Aron et al., 2012; Acevedo et al., 2017; Acevedo, 2020).

Тековните истражувања, исто така, укажуваат на тоа дека ВЧЛ покажуваат високо ниво на емпатија, бидејќи тие манифестираат висока емоционална интелигенција во склад со сопствените мисли и емоции, повеќе се свесни за емоциите на другите, и повеќе се одговорни и свесни за промените во животната средина (Nocentini, Menesini & Pluess, 2018; Slagt et al., 2018). На овој начин и покрај емпатијата, високата чувствителност помага да се подобри животната средина, прилагодувајќи

ја и правејќи ја попријатна за другите, така што придонесува да се доживее помалку хаос (Acevedo, 2020). За разлика од нарушувањата кај аутистичниот спектар (АСД), високата чувствителност е поподготвена да согледа нечија тага, лутина и радост (Acevedo et al., 2014). Така, родителите на децата со висока чувствителност се по емпатични и свесни за потребите на своето дете, што ја олеснува стабилноста и соработката во односите и довербата меѓу блиските луѓе и помагањето на децата со висока чувствителност да бидат по социјално прилагодени (Aron et al., 2019; McNamara & Houston, 2009). Овие емотивни вештини може да бидат придобивки за ВЧЛ, но потребно е да се биде претпазлив за да се развијат соодветни стратегии за справување, кога имаат чувствуво на емоционална презаситеност (Acevedo, 2020; Fehr & Rockenbach, 2004; Preston, Hofelich & Stansfield, 2013; Raghanti et al., 2018). Сепак, средините кои пружаат поддршка можат да го олеснат постигнувањето на повисоки нивоа на саморегулација кај децата, со поголемо чувство на безбедност како резултат на искуството на љубовта кон нивните семејства (Aron, 2002; Pluess & Belsky, 2013). Оттука, може да се сметаат за емпатични и грижливи луѓе (Acevedo, 2020). Овој начин на ЧСО треба да се толкува како подложност наместо ранливост (Limura, 2021).

Понатаму, високото ниво на емпатија им овозможуваат да се справат и со чувствата на другите луѓе, а исто така имаат поголема веројатност да ги идентификуваат неправдите и да ги бранат оние кои се сметаат за слаби (Acevedo, 2020; Aron et al., 2012). Следствено на тоа, тие повеќе ги забележуваат страдањата и стресот кај другите луѓе (Acevedo, 2020).

Оттука, високо чувствителните луѓе презентираат по интензивни реакции на слики кои предизвикуваат пријатни и непријатни емоции. Всушност, ВЧЛ за кои беше пријавено дека доживеале среќно детство, по интензивно реагираа на пријатни фотографии (Jagiellowicz et al., 2010). Овие резултати докажаа позитивното влијание на опкружувањето кај високо чувствителните деца. Оваа интензивна емоционална перцепција на пријатни и непријатни емоции, може да се објасни со улогата на некои мозочни области, активно вклучени во емоционалната реакција на оваа карактеристика (лимбичкиот систем) (Acevedo, 2014). Така, промовирањето на дневното ниво на социоемоционална благосостојба на поединецот треба да се земе предвид за да се подобрат областите на самоконтрола (Limura, 2021).

1.2.4. Интерперсонална сфера

Оваа димензија е особено релевантна поради карактеристиките на околината во која се вклучени ВЧЛ и може да ги одреди карактеристиките на профилот на ВЧЛ. Самата особина не е симптом, туку може да се појави кога поединците доживуваат постојана изложеност на неволји и лошо прилагодливи или стресни ситуации (Scrimin, Osler, Pozzoli & Moscardino, 2018). Конкретно, студиите за темпераментната карактеристика наведуваат дека лошото детство се смета за фактор на ризик кој претходи на емоционалните негативни последици кај возрасните (Aron et al., 2005; Aron, Aron, Nardone & Zhou, 2019; Jagiellowicz et al., 2020). Исто така, истражени се стиловите на родителство во однос на ЧСО. Оваа варијабила може да влијае на однесувањето кај децата, обучувајќи ги на адаптивна техника за саморегулација со цел да управуваат тивко со нивните емоции и мисли (Degnan & Fox, 2007). Исто така, позитивните стилови на родителство може да влијаат на благосостојбата на децата, постигнување на поголемо социјално функционирање, преку расудување на детето, обезбедување топлина, поддршка, прифаќање, одговорност и автономија (Eisenberg, Damon & Lerner, 2006; Hane, Cheah, Rubin & Fox, 2008; Hankin et al., 2011; Scrimin et al., 2018). И моделите на приврзаност на родителите се поврзани со квалитетот на животот на децата и исто така со високата чувствителност, односно колку е поголемо нивото на несигурност во родителски односи со децата во раната возраст толку чувствителноста е повисока. Имено, претходната студија покажуваше дека родителите кои се многу чувствителни манифестираат не-оптимални стилови на родителство, како што се попустливост, авторитативност, помалку топлина и исто така родителите го контролираат однесување на децата (Branjerdporn, Meredith, Strong & Green, 2019). „Во добро и во лошо“, својствената чувствителност на животната средина им овозможува на поединците да бидат под силно влијание на нивната околина (Jagiellowicz et al., 2020).

ВЧЛ ја манифестира оваа одлика на личноста во форма на социјално изолирање и избегнување на прекумерна стимулација, ментални блокади и недостаток на комуникациски вештини за задоволување на нивните потреби (Aron, Aron & Davies, 2005; Hofmann & Bitran, 2006). Во споредба со помалку чувствителните врсници, кај ВЧЛ се забележува бавно прилагодување кон нови луѓе и ситуации поради желбата внимателно да ги набљудуваат и да размислуваат. Високата чувствителност на суптилностите е карактеристика затоа што ВЧЛ може да се искористи во спортот, меѓусебната комуникација, на училиште, итн. Оваа карактеристика им олеснува да ги толкуваат очекувањата, вклучително и оние на нивните врсници и наставници (Aron, 2002).

Покрај тоа, според моделот на Дан (1999), ВЧЛ се иритираат и покажуваат вознемирено однесување со ниски прагови, што резултира со лоши социјални односи. Оваа популација покажува висока реакција на социјални награди и казни и се справува со социјалните ситуации, преку страв, избегнување на проблематични ситуации и чувство на вина (Kibe et al., 2020; Pluess & Boniwell, 2015). Луѓето со голема осетливост би можеле да реагираат лошо на стимулите во социјалното опкружување (Engel-Yeger, DeLuca, Hake & Goverover, 2019). Оттука, како што беше наведено претходно, ВЧЛ доколку расте во неповолни или инхибитивни услови, се поверојатно е дека се предиспонирани на болка и страдаат од физички и психолошки негативни последици (Acevedo, 2020; Aron et al., 2005). Меѓутоа, во средина која пружа поддршка, децата со ВЧ постигнуваат повисоки нивоа на социјална компетентност и овие услови им овозможуваат да имаат корист од позитивно воспитување и настава за разлика од децата кои не се од ВЧ (Aron, 2002; Pluess & Belsky, 2013). Социјалната поддршка е фактор што може да предизвика негативни здравствени последици кај ВЧЛ, кога претрпува тешко детство, стресни животни ситуации, промовирајќи еластичност, дури и во присуство на генотип, за кој се очекува ранливост на психолошките нарушувања (Pluess & Boniwell, 2015). Покрај тоа, ВЧЛ одговара поповолно на програмите за градење на отпорност во училиште, што резултира со помалку проблеми во менталното здравје кај децата со ВЧ. Покрај тоа, овој вид на програми добива позитивно влијание против малтретирањето, предвидувајќи позитивни развојни резултати (како што се намалување на нивото на депресија и виктимизација) (Limura, 2021; Mitchell et al., 2011; Nocentini et al., 2018; Pluess & Belsky, 2010; Pluess & Boniwell, 2015).

1.3. Проценка на Чувствителноста за сензорна обработка

Истражувачите се соочиле со потешкотии да се процени особината на СПС, бидејќи тоа подразбира распаѓање на личноста на сложен начин (Aron, 2020). Сепак, првата мерка за проценка на ЧСО е скалата за високо чувствителна личност (СВЧЛ), што е прашалник за самоизвестување составен од 27 ставки кои содржат позитивни и негативни когнитивни и емоционални одговори на стимули од животната средина, како што се уметност, звуци, мириси, итн. (Acevedo et al., 2014; Aron & Aron, 1997; Greven et al., 2019; Lionetti et al., 2018). Првичната верзија на оваа алатка беше дизајнирана преку квалитативни интервјуа, вклучувајќи изјави кои се однесуваат

на одредени маркери за зголемена чувствителност, како што се висока совесност, лесно вчудоневидување, богат внатрешен живот и чувствителност на болка (Aron & Aron, 1997; Greven et al., 2019). Овие индикатори придонесоа да се создаде конструкцијата на ЧСО формирана од различни димензии наместо да се однесува само на чувствителност кон сетилните стимули (Greven et al., 2019). Всушност, психометриските својства и валидноста на СВЧЛ составена од 27 ставки се потврдени во неколку студии (Acevedo et al., 2014; Greven et al., 2019; Lionetti et al., 2018; Pluess et al., 2018; Rubaltelli et al., 2018).

Така, Скалата за висока чувствителност на деца (СВЧД), составена од 12 ставки неодамна е ревидирана со верзија од 21 прашање и изградена е за време на развојот на скалата за ВЧЛ за возрасни (Pluess et al., 2018). СВЧД е претставен во форма на извештај за родители со цел да се процени чувствителноста кај децата од предучилишните установи, користејќи ги истите ставки од скалата ВЧЛ. Претходните студии покажаа дека СВЧД има соодветни психометриски својства (Pluess et al., 2018; Weyn et al., 2019).

Скалата ВЧЛ исто така беше искористена за мерење на чувствителноста кај децата од предучилишна возраст (Slagt, Dubas, van Aken, Ellis, & Deković, 2017). За таа цел, формата на прашањата беше променета и на родителите им беа поставени соодветни прашањата. Прашањата беа преформулирани на тој начин што родителот беше тој што се повикува да зборува за однесување детето. Во нашата студија, оваа верзија на скалата беше искористена за проценка на валидноста на прашалникот.

Од друга страна, Арон (2002) разви друг прашалник за родителски извештај од 23 ставки за мерење на ЧСО кај деца. Оваа скала се користи за анализа на поврзаноста помеѓу ЧСО и секојдневното функционирање (Boterberg & Warreyn, 2016). Иако ставките од оваа скала делумно се поклопуваат со прашалникот за ВЧЛ, со оваа скала секако не е потврдено, колку децата со високи оценки се почувствителни на влијанијата врз животната средина и когнитивните процеси (Greven et al., 2019). Исто така, скалите за ВЧЛ и ВЧД се преведени на различни јазици (Greven et al., 2019; Kibe et al., 2018; Konrad & Herzberg, 2017; Nocentini et al., 2017; Şengül-İnal and Sümer, 2017; Þoìrarinsdoìttir, 2018).

Димензии на Висока Чувствителност обележани во скалите

Првата скала развиена за мерење на Чувствителноста на сензорна обработка беше еднодимензионална, додека спроведените студии укажуваат на присуство на ЧСО компоненти/скали. Почетната анализа на факторите според резултатите од скалата на ВЧЛ сугерираше унитарна факторска чувствителност (Aron and Aron, 1997). Последователните студии дадоа ново светло на првичните анализи. Студиите на Смолевска, Мекејб и Вуди (2006), меѓу другите укажуваат на присуство на три фактори. Во последниве години, тие често се користат во истражувањето на ЧСО како начин за опишување карактеристики на висока чувствителност. Длабинските анализи на адаптациите на обемот во многу земји укажаа на присуство на два до шест фактори. Најпопуларното решение поддржано од психометриски анализи, е појавата на следниве елементи во скалите СВЧД и ВЧЛ (Pluess et al., 2017; Smolewska et al., 2006):

1. Низок праг на чувствителност на суптилни, надворешни стимули (LST),
2. Леснотија на возбуда (EOE), (или леснотија да се биде преплавен од внатрешни и надворешни стимули) и
3. Естетска чувствителност (AES), инаку позната како отвореност “кон” и задоволство “од” естетски искуства и позитивни стимуланси /стимулација).

Студијата откри дека EOE и LST се умерено поврзани со самооценатa на негативна емоционалност, вознемиреност и депресија. Спротивно на тоа, LST (но не и EOE), е позитивно поврзана со самооценуваната сензорна непријатност. И обратно, AEC беше поврзана со позитивна емоционалност, како што се позитивно влијание и самодоверба, но не е поврзана со негативни емоции, како во зрелото доба така и во детството (Liss, Timmel, Baxley, & Killingsworth, 2005; Pluess et al, 2017; Smolewska et al, 2006). Авторите чии студии се од областа на чувствителност на сензорна обработка, во контекст на Чувствителност на Животната Средина (Greven et al., 2019) забележаа дека споменатите три скали: LST, EOE и AES не се намерни резултати и тие не беа дизајнирани, дефинирани или засновани врз конструкцијата на алатката. Скалите се појавија како резултат на анализа на фактори. Ова укажува дека нивното значење не е јасно, ниту пак е објаснето што овие компоненти мерат или значат кога се анализираат или земаат одделно.

Континуитет или една димензија

Истражувањето спроведено во САД покажува дека високата чувствителност ја карактеризира приближно 20% од населението (Aron et al., 2012). Авторите кои работат од областа на чувствителноста на сензорната обработка (e.g. Boyce and Ellis, 2005; Aron and Aron, 1997; Belsky and Pluess, 2009; Jagiellowicz et al, 2012) проценале дека дистрибуцијата на висока чувствителност кај населението може биде и од 10 до 35%. Распределбата на особините кај населението првично беше предложена во концептот на чувствителност на сензорната обработка. Предлогот претставуваше аналогија за работа, како што е дефинирано од страна на Каган (1994), на реактивноста на новороденчињата (или инхибиција на однесувањето). Во трудот под наслов „За природата на емоциите“, доенчињата беа класифицирани во групи со различна реактивност. Категоризацијата е развиена врз основа на теоретска рамка на разлики во ексцитабилноста на лимбичките структури. Тие го применија моделот на набљудувачка проценка на моторните одговори и плачењето кај доенчиња Kagan, 1994). Во статијата на Гривен и сор. (2019) се забележува дека таксометриските анализи спроведени во подоцнежните години ја поддржуваа теоретската рамка на СПС, што укажува дека малцинство (приближно 10%) од новороденчињата е многу реактивно на визуелните, аудио и миризливите стимули. Останатите доенчиња беа класифицирани како помалку реактивни. Анализите на резултатите добиени со помош на скалите ВЧЛ и ВЧД беа спроведени со методот на анализа на латентна класа.

Првата студија идентификуваше три групи на ВЧЛ во четири етнички разновидни примероци. Во Велика Британија на испитаници на возраст од 8-19 години (вкупно H = 3581), укажува дека нискиот ВЧЛ се карактеризира со 25-35%, средниот ВЧЛ со 41-47% и висок ВЧЛ за 20-35% (Плуес и сор., 2017). Добиените резултати беа реплицирани во студиите спроведени кај возрасни во САД (N = 451 и N = 450) со употреба на скалата на ВЧЛ, која исто така откри три групи: 31% со висока чувствителност, 40% со средна чувствителност и 29% со мала чувствителност (Lionetti et al., 2018). Авторите на гореспоменатите студии (Pluess et al., 2017; Lionetti et al., 2018) ја нарекоа третата група лалиња. Повторената студија спроведена кај примерок од адолесценти кои посетуваат училишта во Германија (примерок од 749 адолесценти), потврди постоење на три групи чувствителност кои значително се разликуваа во однос на нивните соодветни просечни резултати на ВЧЛ. Според резултатите добиени од истражувачите (Tillmann et al., 2021, p.9) 17,90% од адолесцентите припаѓале на групата со ниска чувствителност, 55,10% на

групата со средна чувствителност и 27,00% на групата со висока чувствителност. Резултатите од студијата во полскиот примерок на млади адолесценти резултира во идентификување на три групи адолесценти. Секој од нив се карактеризираше со значително различен вкупен резултат на скалата ВЧЛ. Студентите со најголем интензитет на испитаната одлика сочинуваа 37,7% од вкупниот број. Оние со просечна чувствителност сочинуваа 21% од групата и оние со најмала чувствителност - 41,8%.

1.4. Профилот на високо чувствителната личност - резиме

Како што е наведено, високо чувствителните луѓе (ВЧЛ) ги толкуваат информациите и стимулациите во животната средина подлабоко од другите лица. Понекогаш, ВЧЛ може да се класифицира како премногу реактивен, драматичен, ексцентричен, срамежлив, невротичен, вознемирен или депресивен (Degnan & Fox, 2007; Fox, Henderson, Marshall, Nichols & Ghera, 2005). Сепак, неодамнешните студии не го сметаат за нарушување, бидејќи имплицира дека индивидуите имаат тешкотии во интеграцијата на сензорните сигнали (Acevedo, 2020). Како што споменавме претходно, ЧСО има различни степени и луѓето можат да најдат свој праг модулиран од околината (Acevedo, 2020; Greven et al., 2019). Покрај тоа, ЧСО може да доведе до комуникација, дружење, мобилност и координација или ориентација кон сетилните сигнали (Acevedo, 2020). Акронимот наречен ДОЕС е создаден за да се истакне дека особината на чувствителност се карактеризира со кластер од четири димензии, а тоа значи: 1) Длабочина на обработка (голема количина детални информации обработени во однос на предмет, информација или стимул); 2) Преголема стимулација (обработка на ситуации, вклучително постапки и однесувања на други луѓе подлабоко и потемелно од нивните врсници); 3) Емоционална реактивност (интензивни реакции на позитивни и на негативни емотивни настани во животот); и 4) Суптилни стимули (поголема свесност за деталите, суптилните звуци, допирот, мирисот и другите осетливи стимули) (Acevedo et al., 2014; Aron & Aron, 1997; Aron et al., 2012).

Како и да е, и покрај оваа негативна перспектива за откривање на асоцијации помеѓу висока чувствителност и проблеми со менталното здравје, постои „светла страна“ на овој феномен што го прави ВЧЛ да се карактеризира со профитабилни вештини, подобрувајќи ја нивната благосостојба (Pluess, 2017; Limura, 2021). Оттука, познато е дека ВЧЛ може да постигне оптимален развој (Acevedo, 2020; Aron et al., 2012; Aron, 2020; Greven et al., 2019).

ПРОЦЕС НА СОЗДАВАЊЕ НА QSPSinCh

2.1. Фокусни групи и алатка за тестирање

Создавањето на прашалникот, кој во својата прва верзија беше наречен KWPSuDz, се состоеше од голем број чекори. Чекорите ќе бидат опишани во следните ставови. Исто така, треба да се споменат и методолошките основи за конструирање на алатката, што претставува основа за спроведеното истражување.

Основни методолошки претпоставки

Горенаведената состојба резултираше со одредени претпоставки врз основа на конструкцијата, кои произлегуваат од достигнувањата на развојните и индивидуалните разлики во психологијата, како и меѓукултурната психологија.

1. Темпераментните црти се делумно биолошки определени и се присутни кај луѓето уште од раната онтогенија и ги има и во животинскиот свет (Strelau & Zawadzki, 1998; Strelau & Zawadzki, 2018; Buss & Plomin, 1984, Eysenck, 1970) како што е нагласено со претпоставките за чувствителност на животната средина (Pluess, 2015). Особините на темпераментот се меѓу оние психолошки својства што се заеднички за луѓето без оглед на културата во која растат - тие се универзални по природа. Карактеристиките на темпераментот, сепак можат да бидат изразени на различни начини (може да се манифестираат во различни однесувања), што пак зависи од спецификите на културниот контекст. Така, секоја одлика може да се манифестира во различни, култури со специфични однесувања.

   При конструирање на прашалникот се обидовме да ги собереме културолошките универзални дефинициирани компоненти на чувствителност кај децата. Постапката предложена од Стрелау и Англајтнер (1994) беше искористена во создавањето на ставките. Постапката ги зема предвид, од една страна, универзалните аспекти на темпераментот (во меѓукултурната психологија наречена етички пристап). Од друга страна, ги зема предвид специфичните културни манифестации на темперамент (во меѓукултурната психологија наречена (емички пристап)).

2. Авторот на првата скала за мерење на чувствителноста на сетилната обработка смета дека тоа е еднодимензионална одлика на темпераментот (Aron & Aron, 1997). Е. Арон ги опиша индивидуите обдарени со висок интензитет на особината како многу чувствителни, па оттаму таа скала ја наречe развиената скала. Високо чувствителна скала на личност (ССПС).

Развиена е скалата ВЧЛ (заедно со теоретската рамка на чувствителност на сензорната обработка) како резултат на истражувачки истражувања. Претходното истражување користејќи ја скалата (e.g., Evans & Rothbart, 2008; Konrad & Herzberg, 2017; Listou Grimen & Diseth, 2016; Smolewska et al., 2006) фрли ново светло на првично направените претпоставки. Два до шест фактори произлегоа од анализите на студиите спроведени со помош на скалата. Сепак, имајќи во предвид дека анализите главно беа спроведени врз податоците од група возрасни и фактот дека факторите произлегоа од статистичките анализи при конструкцијата на алатката, беше одлучено да се спроведат истражувачки истражувања од квалитативна природа.

3. Теоретската основа на прашалникот е концептот на чувствителност на сензорна обработка кај децата. Чувствителноста на сензорната обработка е одлика што ги опишува индивидуалните разлики во чувствителноста и на позитивните (поволни, поддржувачки, пријатни) и негативни (тешки, огромни дразби од околината). Чувствителноста на сетилната обработка е поврзана со: длабочина на обработка, склоност кон преголема стимулација, емоционална реактивност и емпатија и естетска чувствителност. Оваа особина се манифестира во различн области од животот. Во прашалникот, ќе се проценат активностите на детето во четири области на функционирање: физичка, емоционална, интерперсонална и когнитивна.

2.1. Фокусни групи и алатка за тестирање

Првата експериментална верзија на прашалникот беше развиена како резултат на категорични анализи на резултатите од фокус-групи со родители и наставници на високо чувствителни деца. Училишните психолози и/или едукаторите беа вклучени во процесот на формирање на фокус групите. Тие добија протокол за регрутирање во групите, заедно со критериуми за прием и исклучување од групите.

Беа развиени полу-структурирани интервјуа со родители на високо чувствителни деца и наставници на високо чувствителни деца. Истражувањето е спроведено во Полска, Шпанија (островот Тенерифе), Италија, Романија и Македонија. Истражувањето ја следеше методологијата на спроведување на групите од различни земји (Moretti, Vliet, Bensing, & Deledda, 2011). За да се процени веродостојноста

на спроведеното истражување, беа спроведени клучни интервјуа со информатори согласно Заедничките правила за протокол за клучни информатори.

Понатаму се спреоведоа и транскрипциите подготвени во согласност со развиените правила, врз основа на кои беа развиени заеднички категории. Врз основа на така креираните категории, беа развиени соодветни прашалници на алатката. За секоја категорија, генериран е максимален број прашалници составени од два независни тима (експерти од WSEI и експерти од UA). Потоа истие беа преведени на полски јазик. Повторените ставки беа отстранети и повторно проверени за да се осигура дека секоја категорија има доволен број на прашања. Тест-темите беа анализирани според УПАТСТВАТА ЗА ОЦЕНКА НА ПРЕДМЕТИ (Мужиз, 2005). Принципите на репрезентативност, умереност, јасност, техники, разбирањата исто така беа земени во предвид.

На овој начин, од над 200 ставки, 167 ставки беа избрани за оценување од надлежните експерти (според протоколот - Анекс 11). Тест-предметите беа подложени и на етичка и јазична проценка на исправност. Конзистентноста на бројот на бодови овозможи да се изберат оние ставки за кои имало договор помеѓу авторите. Авторите се обидоа да ги одржат кратките и разбирливи прашалниците, без екстремно ниво на социјално одобрување, различно во содржината и соодветно за луѓето што претставуваат различни култури и социјална и професионална популација. Експертите обрнаа внимание на оние однесувања што може да бидат резултат на негување (наместо поседување на самата особина), или на оние што се поврзани со други темпераментни или карактерни црти. Ова резултираше во првата верзија на прашалникот што ќе се тестира во Полска. Со цел да се спроведе тестирањето, беа изработени протоколи за собирање социо-демографски податоци за родителите и за наставниците. Покана за тестирање на алатката беше испратена до училиштата и предучилишните установи во Полска. Потоа, алатката беше тестирана во училиштата и предучилишните установи бидејќи изразија подготвеност да соработуваат во истражувањето.

НОРМИ НА ПРИМЕНА

3.1. Област на примена

3.2. Норми на примена

Ова поглавје содржи упатства и насоки за да се спроведе оптимална и правилна примена и корекција на инструментот за да се добијат резултатите и профилот на резултатите.

Пред неговата примена, важно е информаторите внимателно да го прочитаат ова поглавје за да се запознаат со инструментот.

3.1. Област на примена

Инструментот е развиен, стандардизиран и потврден за неговата употреба при проценка на чувствителноста на сетилната обработка кај деца на возраст од 3 до 6 години и од 7 до 10 години. Развиени се две верзии за проценка на ЧСО според возраста на детето кое е оценето:

- Верзија за предучилишните установи: од 3 до 6 години
- Верзија за основните училишта: од 7 до 10 години

Инструментот е специјално развиен за да се прилагоди на потребите и карактеристиките на образовните и познатите контексти. Во оваа смисла, развиени се две верзии за проценка на ЧСО во зависност од тоа кој е информаторот:

- Верзија за наставниците: наставниците се оние кои ги пополнуваат прашањата земајќи ги предвид однесувањето и ставовите на детето во образовниот контекст.
- Верзија за родителите: родителите се оние кои ги пополнуваат прашањата земајќи ги предвид однесувањето и ставовите на детето во семејниот контекст.

Во следните пасуси, презентирани се подетални информации за овие две главни области на апликации.

Образовен контекст

Тоа е една од областите што може да имаат најголема корист од употребата на овој вид инструмент. Едукативните центри се соодветни за извршување на проценка на оваа одлика на личноста преку рутински и систематски проценки на

учениците, за да се откријат карактеристиките кои може да бидат незабележливи за нивната околина. Покрај тоа, децата поминуваат многу време на училиште, така што нивните интеракции во овој контекст се многу релевантни за да се испита нивната чувствителност на сетилната обработка во различни сфери: физичка, когнитивна, емоционална и интерперсонална. Од оваа причина, училиштето е еден од изворите на информации што е земен во предвид при дизајнирањето и развојот на диференцираните верзии на инструментот. Наставниците се привилегирани информатори за пристап до училишниот контекст и го набљудуваат однесувањето на децата во структурирана средина и со одредена перспектива, што им овозможува да го споредат функционирањето на оценуваното дете со другите врсници за време на ситуациите на интеракција.

Семеен контекст

Семејниот контекст е исто така еден од најсоодветните сценарија за примена на инструментот. Семејството е еден од најважните системи на влијание во развојот на детето од раните фази. Семејството е главното јадро во кое детето расте. Така, семејството има големо влијание врз личноста, емоционалниот и социјалниот развој на детето. Го моделира начинот на размислување, донесување одлуки, однесувања и ставови. Поради оваа причина, семејството е исто така еден од изворите на информации што биле земени предвид при дизајнирањето и развојот на диференцираните верзии на инструментот. Родителите поминуваат многу време со своите деца, особено во предучилишните установи и во раните фази на развојот. Затоа, родителите се оптимални информатори за пријавување на однесувањето на децата во неструктурирана средина. Можноста да имате информации за детето дома, овозможува да се добие сеопфатна проценка на чувствителната обработка и чувствителноста воопшто во различните области (физичка, когнитивна, емоционална и интерперсонална.

Други контексти

Иако инструментот е специјално развиен за да се применува во едукативни и познати контексти, неговата употреба може да се генерализира и во широк спектар на контексти (клинички, форензички, едукативни и истражувачки) со што главната цел беше да се оцени чувствителноста на оваа сензорна обработка.

На пример, овој инструмент е многу соодветна алатка за да придонесе за процени на проценките во клиничкиот амбиент. Најчестите причини за клиничка консултација со деца, обично е поврзана со можно присуство на проблеми и тешкотии во интерперсоналните, емоционалните и когнитивните области (на пример, анксиозност, депресија, тешкотии во учењето, нарушување на аутистичниот спектар, нарушување на хиперактивноста со дефицит на внимание). Инструментот може да биде корисен за да се направи првичен пристап кон психолошкото функционирање на детето во однос на карактеристиките на личноста на почетокот на процесот на оценување. Покрај тоа, проценката на чувствителноста за сензорна обработка може да даде релевантни информации за некои карактеристики на детето што можат да дејствуваат како заштитни фактори или лични ресурси во клиничката интервенција. Од друга страна, мултидимензионалната проценка што инструментот дозволува да се изврши, е исто така погодна за форензичкиот контекст. На пример, длабоко познавање на карактеристиките на личноста на детето може да биде релевантно за донесување одлуки во судската сфера (на пример, емоционална реактивност, екстремна чувствителност, проблеми со емоционална регулација, тешкотии во социјалните интеракции). Конечно, инструментот може да биде сигурна и валидна алатка за проценка на чувствителноста на сетилната обработка кај децата во контекст на различни истражувања.

3.2. Норми на примена

Една од главните карактеристики на инструментот е едноставноста и леснотијата на неговата примена. Материјалите се дизајнирани така што информаторите можат да ги користат автономно и тие вклучуваат целосни упатства.

Информатори можат да бидат родителите (во верзијата на родителот на инструментот) или наставниците (во верзијата наставник на инструментот). И во двата случаи, информаторите (родители или наставници) треба да го известуваат наставникот за секоја ставка од инструментот според вообичаеното однесување на детето во познатиот и училишниот контекст. Во сите случаи, информаторите треба да работат под надзор на квалификувани професионалци. Надзорните професионалци треба да осигурат дека постапките за бодување се сигурни и дека се вклучени методите за проверка на интегритетот на резултатите.

3. НОРМИ НА ПРИМЕНА

Опсегот на возраст на апликација е од 3 до 6 години (во верзијата на предучилишните установи) и од 7 до 10 години (во верзијата за училиштата).

Изборот на верзијата на инструментот зависи од возраста на детето и кој е информаторот. Така, достапни се вкупно четири верзии (видете го додатокот на овој прирачник):

- Верзија на родител во предучилишно воспитание.
- Родителска верзија во основното образование.
- Верзија на наставнико во предучилишното воспитание.
- Верзија на наставникот во основното образование.

Примената на инструментот е индивидуална со молив и хартија и бара малку време за пополнување (потребни се околу 10-15 минути за пополнување на апликација).

ПСИХОМЕТРИСКИ СВОЈСТВА

4.1. Опис на примерок
4.2. Верзија на воспитувачите во градинките
4.3. Верзија на наставниците во основно училиште
4.4. Верзија на родители во предучилишните установи
4.5. Верзија на родители од основно училиште

Според нашиот теоретски модел посочен претходно, нашата алатка компресираше четири димензии со мерење на ЧСО: физичка, емоционална, интрперсонална и когнитивна. Извршена е психометриска анализа за секоја целна група (наставници и родители и во предучилишните установи и во основно образование), презентирајќи описни податоци за секоја ставка од овие димензии. Овие описни податоци за сите ставки што се користат во процесот на валидација на алатката и ќе бидат прикажани во Додатокот 5. Извршена е истражувачка анализа на факторите (ЕФА) и параметрите на моделот на Теоријата на одговор на ставките (ИРТ), за да се провери структурата на факторот на под-скалите во секоја целна група со што се потврдуваат две под-димензии во секоја димензија. Во некои ставки од различни размери, анализата на Теоријата на одговор на ставките (IRT) не беше можно да се собере модел на одговор за таа ставка. Во тие случаи, анализата не била извршена затоа што имало категории на скала на одговор со нулта фреквенција на појава. Затоа, не е можно да се процени до кој степен мери предметот и како го мери однесувањето поврзано со специфичната сфера. Во тие случаи, беше одлучено овие ставки да се чуваат во последниот инструмент заради индикаторите за однос со сферата на која се однесува и со конструкцијата воопшто. Ова подразбира дека како што добиваме повеќе одговори за таа ставка, ќе можеме да ја процениме корисноста на таа ставка и нејзината скала на мерење при мерење на особината.

Индексите на сигурност на алфа и омега се пресметани за скалата на внатрешната стабилност. Со цел да се провери конвергентната валидност на нашиот инструмент, беше извршена анализа на корелација со EAS (Анкета за темперамент за деца; Buss & Plomin, 1984) и HSC (скала за деца со висока чувствителност; Pluess et al., 2018; Weyn et al.) , 2019) за родители и наставници. Конечно, беа усвоени критериуми за перценти за да се утврдат точки на отсекување во целните групи односно точки за откривање на деца со висока чувствителност.

4.1. Опис на примерок

Студијата беше спроведена во група од 58 лица, огромното мнозинство беше претставено од жени (што одговара на родовата распределба на наставниците во предучилишните установи и одделенијата 1-3 од основно училиште во Полска). Испитаниците претставувале скоро ист број на наставници во предучилишните установи и основните училишта. Меѓу испитаниците имало и наставници кои предаваат и во предучилишна установа и во основно училиште (па затоа, на

прашањето за воспитните фази, имаме по 30 лица). Наставниците беа од различна возраст (од 20 до 60 години). Просечната возраст на испитаниците е помала од 43 години (M = 42,89; СД = 9,96). Тие беа вработени со полно работно време, претежно со високо образование - магистратура (93,1%).

Табела 2. Наставници на предучилишните установи и основни училишта - опис на групата.

	N	%	χ^2	df	p
Пол					
Женски	57	98.3	54.07	1	<.001
Машки	1	1.7			
Статус на вработување како наставник					
Цело време	58	100			
Со скратено работно време (50-90% од полно работно време)	0	0			
Со скратено работно време (помалку од 50% од часовите со полно работно време)	0	0			
Највисоко ниво на формално образование што наставникот го завршил					
Секундарно ниво	0	0	93.35	2	<.001
Диплома	3	5.2			
Магистратура	54	93.1			
Докторски студии	0	0			
Друго	1	1.7			
Вид на училиште / предучилишна установа во која наставниците работат во моментов					
Приватна	8	13.8	30.414	1	<.001
Полу приватна	0	0			
Јавна	50	86.2			
Едукативни фази					
Предучилишна возраст	30	50			
Основно образование	30	50			
Курсеви во кои лицето предава					
Група од 2-3 години	4	5			
Група од 3-4 години	9	11.25			
Група од 4-5 години	7	8.75			

	N	%	χ^2	df	p
Група од 5-6 години	4	5			
Група „нула“ / подготвителна за училиште (6-7 години)	8	10			
Комбинирани групи	2	2.5			
Прво одделение (5-7 години)	9	11.25			
Второ одделение (7-8 години)	12	15			
Трето одделение (8-9 години)	11	13.75			
Четврто одделение (9-10 години)	11	13.75			
Петто одделение (10-11 година)	1	1.25			
Комбинирани одделенија	2	2.5			
Дали наставникот некогаш слушнал за чувствителноста за сензорната обработка?					
Да	43	74.1	13.517	1	<.001
Не	15	25.9			
Дали наставникот добил специфични курсеви за обука за чувствителноста на сензорната обработка?					
Да	6	10.3	36.483	1	<.001
Не	54	89.7			

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

Просечното работно искуство на анкетираните наставници е над 18 години (M = 18,35; СД = 12,383), а работното искуство во училиштето / предучилишната установа во кое тие во моментот предаваат е помалку од 14 години (M = 13,61; СД = 10,861) . Повеќето од испитаниците слушнале за темпераментната карактеристика што е чувствителност на сензорна обработка (74,1%), само 10% учествувале во обука за чувствителност.

Воспитувачите во предучилишните установи пополнија прашалници за 257 девојчиња и 289 момчиња. Децата ги претставуваа сите нивоа на предучилишно образование, и најмладата група (13,6%), групата од 3-4 години деца (24,7%), деца 4-5 години (29,4%), деца 5-6 години (11,4) %) и група „нула“ што е група што се подготвува за училишно образование.

Табела 3. Деца од предучилишна установа - опис на групата (податоци од групата наставници во предучилишните установи)

	N	%	χ^2	df	p
Пол на дете					
Девојче	257	47.1	1.875	1	.0171
Момче	289	52.9			
Ниво на предучилишно образование					
Група од 2-3 години	61	13.6	51.033	4	<.001
Група од 3-4 години	111	24.7			
Група од 4-5 години	132	29.4			
Група од 5-6 години	51	11.4			
Подготвителна група „нулата“	94	20.9			
Комбинирана група	0	0			
Дали детето имаше / сè уште има потешкотии со адаптацијата?					
дефинитивно да	84	15.4	124.194	4	<.001
попрво да	121	22.2			
тешко да се каже	28	5.1			
попрво не	186	34.1			
дефинитивно не	126	23.1			
Дали детето моментално е адаптирано во предучилишната установа					
дефинитивно да	263	48.3	455.927	4	<.001
попрво да	191	35			
тешко да се каже	25	4.6			
попрво не	51	9.4			
дефинитивно не	15	2.8			

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

Групата деца вариираше во однос на потешкотиите во прилагодувањето кон предучилишните услови. Според наставниците, околу 38% од децата имале (или сè уште имаат) потешкотии во адаптацијата во поголем или помал степен. Во моментов, сепак, огромното мнозинство ученици (83%) се добро прилагодени на градинките.

Наставниците од основните училишта пополнија прашалници за 169 ученици и 158 ученици. Тоа главно беа деца кои посетувале прво (36%), второ (34%) и трето (29,4%) одделение. Околу 15% од анкетираните деца, според наставниците, имале потешкотии во адаптацијата, а во моментов 92% од анкетираните ученици се добро прилагодени на училишните услови.

Табела 4. Деца од основно училиште - групен опис (податоци од групата наставници во основно училиште)

	N	%	χ^2	df	p
Пол на дете					
Девојче	169	51.7	.370	1	.543
Момче	158	48.3			
Ниво на образование во основно училиште					
Група „нула“ (5-6; 6-7 години)	1	.3	319.404	5	<.001
Прво одделение (6-7; 7-8 години)	117	35.8			
Второ одделение (7-8; 8-9 години)	111	33.9			
Трето одделение(8-9; 9-10 години)	96	29.4			
Четврто одделение (9-10; 10-11 година)	1	.3			
Комбинирано одделение	1	.3			
Дали учениците имале или сеуште имаат потешкотии во адаптација?					
дефинитивно да	16	4.9	224.364	4	<.001
попрво да	33	10.2			
тешко да се каже	18	5.6			
попрво не	149	46.0			
дефинитивно не	108	33.3			
Дали детето во моментов е добро прилагодено на предучилишна установа / училиште?					
дефинитивно да	154	47.5	371.093	4	<.001
попрво да	145	44.8			
тешко да се каже	16	4.9			
попрво не	6	1.9			
дефинитивно не	3	.9			

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

Во истражувањето учествувале 207 родители на деца од предучилишна возраст (194 мајки и 13 татковци). На прашањето за основните социодемографски податоци, анкетираните родители одговориле на прашања за нив (за нивното образование, возраст, место на живеење), но и за таткото / мајката на детето. Во врска со ова, треба да се напомене дека податоците за родителите на децата делумно доаѓаат од партнерот што ги пополнува информациите.

Просечната возраст на мајките е помала од 34 години. Тие беа жени од 19 до 47 години (M = 33,59; СД = 5,359). Мајките најчесто имале високо образование (67,9%) или средно образование (26,9%). Помалку од половина од мајките живеат во рурални области (49,5%), а други 35,4% живеат во големи градови.

Табела 5. Родители на деца од предучилишните установи - опис на групата

	N	%	χ^2	df	p
Едукација на мајката					
Основно образоание	3	1.4	241.925	3	<.001
Стручно образование	8	3.8			
средно образование	57	26.9			
Високо образование	144	67.9			
Едукација на таткото					
Основно образование	5	2.4	90.717	3	<.001
Стручно образование	35	16.5			
Средно образование	85	40.1			
Високо образование	87	41			
Место на живеење на мајката					
Село	105	49.5	113.660	3	<.001
град до 50 000 жители	23	10.8			
град од 50 000 до 100 000 жители	9	4.2			
град со над 100 000 жители	75	35.4			
Место на живеење на таткото					
Село	110	51.9	130.906	3	<.001
град до 50 000 жители	20	9.4			
град од 50 000 до 100 000 жители	7	3.3			
град со над 100 000 жители	75	35.4			

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

Средната возраст на татковците на децата кои биле испитаници во прашалникот е 36 години. Испитаните мажи биле на возраст од 22 до 53 години (M = 36,05; СД = 5,285).

Татковците најчесто ја претставувале групата луѓе со високо образование (41%), средно (40,1%) и стручно образование (16,5%). Повеќе од половина татковци живеат во села (51,9%), а следната најголема група се татковци кои живеат во големи градови (35,4%).

Табела 6. Деца од предучилишна установа - опис на групата (податоци од групата родители во предучилишните установи)

	N	%	χ^2	df	p
Пол на дете					
Девојче	110	49.1	.071	1	.789
Момче	114	50.9			
Ниво на предучилишно образование					
Група од 2-3 години	23	10.7			
Група од 3-4 години	43	20			
Група од 4-5 години	47	22.1			
Група од 5-6 години	22	10.3			
Група „нула“ / подготвителна за училиште (5-6; 6-7 години)	79	36.9			
Комбинирана група					
Со кого, детето е повеќе поврзано?					
со мајката (законски старател)	44	20.8	187.283	2	<.001
со таткото (законски старател)	6	2.8			
исто со двајцата родители (законски старатели)	162	76.4			
Други					

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

Анкетираните родители пополнија прашалници за 110 девојчиња и 114 момчиња. Најбројна група беа деца кои присуствуваа на час од „нула“ група (36,4%), а следната најбројна група беа деца на возраст од 4-5 години (22,1%), на возраст од 3-4 (20%), деца на возраст од 2-3 години (10,7 %) и деца 5-6 години (10,3%). Родителите исто

така беа прашани со кого детето е потесно поврзано. Декларацијата покажува дека повеќето деца (76,4%) се слично поврзани со двајцата родители, 20,8% од децата се потесно поврзани со нивните мајки и 2,8% се потесно поврзани со нивните татковци.

154 родители, 148 мајки и 6 татковци учествувале во студијата за родители на деца на училишна возраст. Средната возраст на мајките беше 37 години (M = 37,27; СД = 5,32). Повеќе од половина од нив имале високо образование (56,4%), а 1/3 од мајките имале средно образование. Мајките доаѓале главно од село (50%) и мали градови (24,4%).

Табела 7. Родители на деца од основно училиште - опис на групата

	N	%	χ^2	df	p
Едукација на мајката					
Основно образование	2	1.3	117.026	3	<.001
Стручно образование	14	9			
средно образование	52	33.3			
Високо образование	88	56.4			
Едукација на таткото					
Основно образование	5	3.2	50.513	3	<.001
Стручно образование	37	23.7			
средно образование	66	42.3			
Високо образование	48	30.8			
Место на живеење на мајката					
Село	78	50	57.538	3	<.001
град до 50 000 жители	38	24.4			
град од 50 000 до 100 000 жители	20	12.8			
град со над 100 000 жители	20	12.8			
Место на живеење на таткото					
Село	78	50	56.667	3	<.001
град до 50 000 жители	37	23.7			
град од 50 000 до 100 000 жители	20	12.8			
град со над 100 000 жители	21	13.5			

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

Средната возраст на татковците беше 39 години (М = 39,07; СД = 5,38). Најмногубројната група беше претставена од лица со средно (30,8%) и повисоко (30,8%) образование. Половина од нив доаѓаат од рурални области, а 23,7% од малите градови.

Родителите пополнија прашалници за 92 девојчиња и 76 момчиња. Главно, станува збор за деца кои посетуваат прво (40,1%), второ (49,1%) и трето (7,8%) одделение. Декларациите на родителите покажуваат дека мнозинството деца (68,6%) се слично поврзани со двајцата родители, околу 1/3 имаат поблиски односи со мајката, а 1,3% со таткото.

Табела 8. Деца од основно училиште - групен опис (податоци од групата родители од основно училиште)

	N	%	χ^2	df	p
Пол на дете					
Девојче	92	54.8	1.524	1	.217
Момче	76	45.2			
Ниво на образование во основно училиште					
група „нула“ (5-6; 6-7 години)	2	1.2			
Прво одделение (6-7; 7-8 години)	67	40.1			
Второ одделение (7-8; 8-9 години)	83	49.7			
Трето одделение (8-9; 9-10 години)	13	7.8			
Четврто одделение (9-10; 10-11 година)	2	1.2			
Комбинирано одделение	0	0			
Со кого детето повеќе е поврзано?			106.731	2	<.001
со мајката (законски старател)	47	30.1			
со татко (законски старател)	2	1.3			
исто со двајцата родители (законски старатели)	107	68.6			

Забелешка. df = степени на слобода; χ^2 = тест за чии квадрат; p = веројатност поврзана со тестот

4.2. Верзија на воспитувачите во градинките

Анализа на фактори

Следните табели 9-12 претставуваат факторски оптоварувања за предмети на одговорите на верзиите на предучилишните установи во секоја сфера.

Поради двосмислена факторска оптовареност, во физичката и когнитивната сфера, точките 7 и точките 1 до 6 беа отстранети, соодветно.

Според Теоријата за одговор на ставки (IRT), во емоционалната сфера, точките од 1 до 3 беа отстранети поради индексот на тежина. Во однос на меѓучовечката сфера, точките од 7 до 13 покажаа добри вредности на индексот на дискриминација на особината, додека точките од 1 до 6 беа отстранети.

Табела 9. Ротиран факторски решенија кај физичката сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Има лоша толеранција на бучава	0,896	0,039	0,804	0,196
It2. Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	0,937	0,121	0,893	0,107
It3. Избегнува изложеност на сончева светлина	0,938	0,213	0,926	0,074
It4. Им сметаат етикети на облека и материјали кои предизвикуваат чешање	0,898	0,328	0,915	0,085
It5. Не сака одредени текстури на храна.	0,824	0,467	0,897	0,103
It6. Е чувствителен/на на одредени вкусови	0,737	0,588	0,888	0,112
It7. Има особено чувствително чувство за мирис	0,681	0,661	0,901	0,099
It8. Ако доживеете нешто интензивно, се жали на болка (на пр. Главоболка, болка во стомакот)	0,595	0,739	0,900	0,100
It9. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	0,518	0,801	0,910	0,090
It10. И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите.	0,361	0,883	0,910	0,090
It11. Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	0,256	0,922	0,915	0,085
Toa12. Лесно идентификува мали промени (или модификации) во околината / околината	0,145	0,933	0,892	0,108
Toa13. Често се жали на болка без очигледна причина	-0,029	0,891	0,795	0,205

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It1. Има лоша толеранција на бучава	1,47	2,5	3,56	4,13	1,79
It2. Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	0,86	1,72	2,98	3,58	2,35
It3. Избегнува изложеност на сончева светлина	0,57	1,44	2,65	3,29	3,28
It4. . Им сметаат етикети на облека и материјали кои предизвикуваат чешање	0,46	1,53	2,6	3,14	3,14
It5. Не сака одредени текстури на храна.	0,22	1,2	2,1	2,7	3,48

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It6. Е чувствителен/на на одредени вкусови	0,06	1,01	1,8	2,64	3,3
It8. Ако доживеете нешто интензивно, се жали на болка (на пр. Главоболка, болка во стомакот)	-0,21	0,54	1,83	2,79	2,71
It9. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	-0,54	0,31	1,25	2,03	2,44
It10. И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	-0,88	0,17	1,79	2,65	1,65
It11. Кога многу работи се случуваат одеднаш, уморен е повеќе од другите деца	-1,2	-0,3	1	1,9	1,58
It12. Лесно идентификува мали промени (или модификации) во околината / околината	-1,68	-0,74	0,6	1,58	1,41
It13. Често се жали на болка без очигледна причина	-1,87	-1,04	-0,26	0,94	1,48

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Дру = друштвеност; Уни = уникатност;
Екст = екстремни вредности; Дискр = Индекс на дискриминација.

Табела 10. Ротирачки факторски решенија кај емоционалната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1.Има потреба од омилени предмети за да се чувствува подобро	-0,08	0,75	0,56	0,44
It2. Срамежлив/а е	0,1	0,88	0,79	0,21
It3. Загрижен е за проценката на другите	0,28	0,88	0,85	0,15
It4. Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	0,43	0,81	0,83	0,17
It5. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	0,51	0,75	0,83	0,17
It6. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	0,64	0,66	0,84	0,16
It7. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	0,73	0,58	0,86	0,15
It8. Има потешкотии при контрола на силните емоции	0,77	0,52	0,86	0,14
It9. Интензивно ги доживува емоциите	0,84	0,43	0,89	0,11
It10. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	0,88	0,33	0,89	0,11
It11. Заморот се манифестира со агресија	0,91	0,25	0,89	0,11
It12. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	0,92	0,18	0,87	0,13
It13. Потребно му е повеќе време за да се чувствува сигурно кога е во нова средина	0,9	0,09	0,82	0,18
It14. Откако ќе се разочара, избегнува слични ситуации, места и настани подолго време	0,82	-0,05	0,68	0,32

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It4. Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	0,668	1,623	2,970	3,546	2,379
It5. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	0,397	1,100	2,297	2,927	2,692
It6. . Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	0,200	0,934	2,017	2,708	3,158
It7. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	0,050	0,797	1,749	2,528	3,513
It8. Има потешкотии при контрола на силните емоции	-0,023	0,643	1,484	2,532	3,539

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
it9. Интензивно ги доживува емоциите	-0,180	0,527	1,366	2,400	3,543
Тоа10. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	-0,345	0,317	1,113	2,173	3,431
it11. Заморот се манифестира со агресија	-0,565	0,084	0,869	2,002	3,106
it12. . кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	-0,777	-0,233	0,474	1,639	2,774
it13. Потребно му е повеќе време за да се чувствува сигурно кога е во нова средина	-1,171	-0,736	0,048	1,230	2,363
it14. Откако ќе се разочара, избегнува слични ситуации, места и настани подолго време	-2,743	-1,689	-0,668	1,185	1,334

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком =друштвеност; Уни = уникатност; Екст = екстремни вредности; Dscr = Индекс на дискриминација.

Табела 11. Ротирачки факторски решенија кај интерперсоналната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It 1. Откако ќе дојде во нова група, ја презема улогата на набудувач пред да учествува во групни активности.	0,04	0,85	0,72	0,28
It 2. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	0,15	0,91	0,85	0,15
It 3. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	0,25	0,91	0,89	0,11
It 4. Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари)	0,35	0,87	0,88	0,12
It 5. Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	0,49	0,79	0,86	0,14
It 6. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	0,61	0,69	0,86	0,14
It 7. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	0,67	0,64	0,86	0,14
It 8. Се чувствува виновен дури и кога нема причина за тоа	0,75	0,56	0,87	0,13
It 9. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	0,86	0,39	0,89	0,11
It 10. Во односите со другите, таа / тој изгледа срамежливо	0,9	0,31	0,9	0,1
It 11. Не сака кога го набљудуваат	0,92	0,22	0,9	0,1
It 12. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	0,92	0,16	0,88	0,12
It 13. Реагира претерано и силно на критика	0,85	0,05	0,73	0,28

IRT Model	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It 7. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	-0,12	1,29	2,06	2,89	3,40
It 8. Се чувствува виновен дури и кога нема причина за тоа	-0,34	0,52	1,18	2,06	3,71
It 9. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	-0,53	0,38	1,03	1,99	3,09
It 10. Во односите со другите, таа / тој изгледа срамежливо	-0,62	0,26	0,81	2,02	2,66

IRT Model	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It 11. Не сака кога го набљудуваат	-0,91	-0,27	0,40	1,65	2,33
It 12. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	-1,22	-0,60	0,07	1,35	1,98
It 13. Реагира претерано и силно на критика	-2,05	-1,49	-0,71	0,73	1,50

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком = комуналност; Уни = уникатност; Екст = екстремисни вредности; Dscr = Индекс на дискриминација.

Табела 12. Ротирачки факторски решенија кај когнитивната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It 1. Презаситен од голема количина на информации одеднаш	0,79	-0,16	0,66	0,35
It 2. Поставува длабоки прашања кои предизвикуваат размислување	0,89	-0,01	0,79	0,21
It 3. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност	0,91	0,11	0,85	0,15
It 4. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	0,86	0,30	0,84	0,17
It 5. Кажува паметни шеги	0,83	0,42	0,86	0,14
It 6. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	0,78	0,51	0,87	0,13
It 7. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	0,72	0,59	0,87	0,14
It 8. Може да стане „експерт“ за одредени области	0,72	0,59	0,87	0,14
It 9. Може да ве изненади со одереди информации / знаења	0,61	0,70	0,87	0,13
It 10. Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	0,56	0,74	0,86	0,14
It 11. Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми	0,45	0,79	0,83	0,17
It12. Пред да започне со задача, поставува многу прашања	0,31	0,85	0,82	0,18
It 13.E креативен/а	0,15	0,88	0,80	0,20
It 14. Сака стабилност и повторливост и во однесувањето и во дејствувањето.	-0,01	0,87	0,76	0,24
It 15. Лесно помни детали од претходните искуства	-0,16	0,79	0,65	0,35

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It 3. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност	0,91	2,60	3,76	4,42	2,04
It 4. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	0,72	2,28	3,36	4,19	1,97
It 5. Кажува паметни шеги	0,48	1,84	2,73	3,55	2,40
It 6. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	0,30	1,58	2,37	3,24	2,71
It 7. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	0,11	1,58	2,40	3,46	2,85
It 8 Може да стане „експерт“ за одредени области	-0,06	0,97	1,75	2,85	3,27
It 9. Може да ве изненади со одереди информации / знаења	-0,26	0,79	1,58	2,57	3,29
It 10. Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	-0,48	0,38	1,11	2,09	3,70

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It 11. Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми	-0,75	0,10	0,85	1,91	3,38
It 12. Пред да започне со задача, поставува многу прашања	-1,36	-0,40	0,47	1,63	2,55
It 13.е креативна/е	-2,56	-1,41	-0,27	1,73	1,50
It 14. Сака стабилност и повторливост и во однесувањето и во дејствувањето.	-3,47	-3,09	-1,88	0,71	1,20
It 15. Лесно помни детали од претходните искуства	-7,33	-6,25	-5,35	-0,54	0,70

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком = комуналност; Уни = уникатност; Екст = екстремисни вредности;
Dscr = Индекс на дискриминалност.

Доверливост

Според индексите на Алфа и Омега, сите сфери постигнаа задоволителна сигурност, дури и поголема од скалата со високо чувствително дете (HSC) (види Табела 13). Така што се чини дека под-скалите QSPSinCh презентираат добра точност во однос на оваа одлика.

Табела 13. Сигурност за секоја под-скала и вкупна скала

	Алфа	Омега
Физичка сфера	0,957	0,811
Емоционална сфера	0,956	0,823
Интерперсонална сфера	0,960	0,809
Когнитивна сфера	0,952	0,832
ВЧД	0,928	0,724

Забелешка. ВЧД = Скала за високо чувствително дете

Конвергентна валидност

Табелата 14 покажува дека физичките, емоционалните и интерперсоналните подскали имале силна корелација со скалата на ВЧД, акогнитивната потскала претставувала умерена корелација со неа. Покрај тоа, нашите подскали покажаа умерени корелации содимензиите на темпераментот (емоционалност, активност и дружеубивост). Сепак, како што е предвидено во литературата, нашиот инструмент не мереше срамежливост според негативниот и слабиот индекс на корелација. Сето ова значи дека QSPSinCh мери претежно ист конструкт.

Табела 14. Корелации помеѓу подскали и темпераментни скали

	Физичка Сфера	Емоционална сфера	Интерперсонална сфера	Когнитивна сфера	HSC
ВЧД	0,71***	0,59***	0,53***	0,35***	
Емоционалност	0,37***	0,52***	0,36***	0,29***	0,40***
Активност	0,28***	0,40***	0,30***	0,12**	0,26***
Дружељбивост	0,31***	0,43***	0,41***	0,06	0,26***
Срамежливост	-0,16***	-0,22***	-0,11*	-0,13**	-0,25***

Забелешка. ВЧД = скала на високо чувствително дете; * p <0,05; ** p <0,01; *** p <0,001

Точки на пресек

Со цел да добиеме точка за идентификување на високо чувствителни деца според мерките во нашата скала, предлагаме да се користат критериуми за процент за предупредување за висока чувствителност со просечна оценка над вредноста на процентот 90 (види Табела 15).

Табела 15. Резултат за перцентилите во секоја потскала

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Физичка сфера	2	3	3	4	4	5
Емоционална сфера	2	3	4	4	5	5
Интерперсонална сфера	2	3	4	4	5	6
Когнитивна сфера	2	3	4	4	5	5

4.3. Верзија на наставниците во основно училиште

Анализа на фактори

Следните табели 16-19 прикажуваат факторски оптоварувања за одговори на верзиите на наставниците во основно училиште во секоја сфера.

Според Теоријата за одговор на ставки (IRT), во физичката и емоционалната сфера, точките 1 до 8 и 15 и точките 1 до 6 беа отстранети поради индексот на тежина, соодветно. Иако точката 15 од физичката сфера не добила никакви одговори, таа се задржала поради теоретските рамки. Исто така, во меѓучовечката сфера, точките 1, 13 и 14 беа отстранети според теоријата на ИРТ. Всушност, точките 13 и 14 имаа збунувачки модел на индекс на тежина, а точката 1 имаше нула одговор. Во когнитивната сфера, точките 1 до 3 и 11 до 13 исто така беа отстранети.

Табела 16. Ротирачки решенија кај физичка сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Претпочита тивки места	-0,19	0,77	0,5	0,5
It2. Сака пријатни звуци	-0,17	0,82	0,59	0,41
It3. Им смета премногу топла храна	-0,12	0,91	0,77	0,23
It4 Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	-0,05	0,91	0,81	0,19
It5 Е чувствителен/на на промените на температурата	0,03	0,85	0,78	0,22
It6. Избегнува изложеност на преголема сончева светлина	0,16	0,74	0,71	0,3
It7. Им сметаат етикети на облека и материјали кои предизвикуваат чешање	0,33	0,6	0,69	0,32
It8. Не сака одредени текстури на храна (пр. Кашеста, разредена, со грутки)	0,49	0,48	0,72	0,28
It9. Е чувствителен/на на одредени вкусови	0,63	0,34	0,76	0,24
It10. Има исклучителнен осет за мирис	0,73	0,22	0,77	0,23
It11. Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	0,88	0,03	0,84	0,16
It12. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	0,92	-0,06	0,82	0,18
It13. И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	0,92	-0,11	0,8	0,21
It14 Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	0,87	-0,18	0,67	0,33
It15. Лесно ги идентификува малите промени (или модификации) во околината / околината	0,79	-0,26	0,51	0,49

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It9. Е чувствителен/на на одредени вкусови	-1,73	-1,02	1,01	1,81	2,58
It10. Има исклучителнен осет за мирис	-1,88	-1,14	0,78	1,68	3,39
It11. Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	-1,86	-1,40	0,29	1,15	4,08
It12. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	-2,11	-1,65	0,08	1,07	3,71
It13. И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	-2,19	-1,96	-0,34	0,74	3,30
It14. Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	-4,41	-3,31	-1,04	0,36	1,82
It15. Лесно ги идентификува малите промени (или модификации) во околината / околината	NA	NA	NA	NA	NA

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком = комуналност; Уни = уникатност; Екст = екстремисни вредности; Dscr = Индекс на дискриминација.

Табела 17. Ротиран факторски решенија кај емоционална сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Изразува силни емоции, особено кон најблиските	-0,34	0,82	0,53	0,47
It2. Дури и малите настани, секојдневните ситуации, можат да бидат извор на стрес за неа / него	-0,2	0,94	0,78	0,22
It3. Имаат потреба за омилените предмети за да се чувствуваат добро	-0,08	0,95	0,87	0,13
It4. Срамежлив/а е	0,04	0,89	0,87	0,13
It5. Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	0,16	0,8	0,84	0,16
It6. Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	0,29	0,69	0,8	0,2
It7. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	0,45	0,54	0,78	0,22
It8. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	0,63	0,37	0,8	0,2
It9. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	0,72	0,26	0,83	0,18
It10. Има потешкотии при контрола на силните емоции	0,85	0,09	0,85	0,15
It11. Интензивно ги доживува емоциите	-0,92	0	0,88	0,12
It12. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	-0,97	0,14	0,86	0,15
It13. Преку агресија го манифестира уморот	-0,93	0,19	0,75	0,25
It14. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	-0,85	0,23	0,61	0,39

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It7. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	-0,16	1,65	2,48	3,34	2,19
It8. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	-0,24	0,50	1,27	2,21	3,04
It9. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	-0,30	0,22	0,90	1,84	3,69
It10. Има потешкотии при контрола на силните емоции	-0,42	0,06	0,67	1,63	3,88
It11. Интензивно ги доживува емоциите	-0,60	-0,13	0,48	1,29	3,73

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It12. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	-0,79	-0,34	0,26	1,03	3,21
It13. Преку агресија го манифестира уморот	-1,07	-0,70	-0,05	0,65	2,87
It14 кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	-1,27	-0,93	-0,44	0,41	2,83

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком = комуналност; Уни = уникатност; Екст = екстремисни вредности; Dscr = Индекс на дискриминација.

Табела 18. Ротирачки факторски решенија и кај нтерперсонална сфера и IRT модел

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Им треба подолго време да воспоставуваат врски со врсниците	0,91	-0,23	0,64	0,36
It2. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	0,98	-0,19	0,81	0,19
It3. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	0,97	-0,11	0,89	0,11
It4. Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари)	0,89	0,01	0,87	0,13
It5. Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	0,83	0,09	0,87	0,13
It6. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	0,71	0,23	0,85	0,15
It7. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	0,55	0,41	0,86	0,15
It8. Се чувствува виновен/на дури и кога нема причина за тоа	0,45	0,52	0,87	0,13
It9. Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	0,28	0,69	0,89	0,11
It10. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	0,12	0,81	0,89	0,11
It11. Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	0,02	0,89	0,90	0,10
It12. Се дистанцира кога е со познаници	-0,12	0,98	0,90	0,10
It13. Не сака кога го набљудуваат	-0,22	1,01	0,85	0,15
It14. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	-0,21	0,92	0,70	0,30

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Потребни се дополнителни стимулации (стимул) за да се вклучи во групата	0,371	1,729	3,269	4,654	1,355
It3. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	-0,020	1,161	2,519	4,426	1,828
It4. Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари	-0,266	0,730	1,555	2,798	2,163
It5. Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца,	-0,410	0,539	1,287	2,323	2,560
It6. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	-0,554	0,277	0,904	1,832	3,189
It7. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	-0,683	0,121	0,636	1,515	3,897
It8. Се чувствува виновен/на дури и кога нема причина за тоа	-0,865	-0,066	0,488	1,305	4,013
It9. Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	-1,056	-0,293	0,241	1,165	4,027

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It10. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	-1,249	-0,447	-0,012	0,926	3,390
It11 Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	-1,433	-0,681	-0,216	0,778	2,911
It12. Се дистанцира кога е со познаници	-1,871	-1,047	-0,556	0,475	2,263

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком = друштвеност; Уни = уникатност; Екст = екстремисни вредности; Dscr = Индекс на дискриминација.

Табела 19. Ротирачки факторски решенија кај когнитивната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	-0,23	0,78	0,53	0,47
It2. Не е задоволен со површни и обични одговори	-0,03	0,78	0,64	0,36
It3 Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, појави	0,32	0,63	0,74	0,26
It4. Се презаситува со премногу информации одеднаш	0,48	0,53	0,82	0,19
It5. Прашува длабоки и провокативни прашања	0,62	0,4	0,84	0,16
It6. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност.	0,7	0,33	0,87	0,13
It7. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	0,78	0,24	0,89	0,11
It8 Кажува паметни шеги	0,85	0,13	0,89	0,11
It9. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	0,89	0,07	0,89	0,11
It10. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	0,93	-0,01	0,88	0,12
It11. Може да стане „експерт“ за одредени области	0,99	-0,19	0,85	0,15
It12. Може да ве изненади со информации / знаење	1	-0,35	0,79	0,21
It13 Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	0,84	-0,36	0,56	0,45

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It4. Се презаситува со премногу информации одеднаш	-0,203	0,477	1,185	2,423	3,070
It5 Прашува длабоки и провокативни прашања	-0,259	0,358	0,977	2,340	3,152
It6. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност.	-0,412	0,265	0,842	2,108	3,464
It7. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	-0,544	-0,085	0,339	1,271	4,028
It8. Кажува паметни шеги	-0,817	-0,290	0,113	1,045	3,644
It9. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	-0,927	-0,333	-0,026	1,147	3,558
It10. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	-1,183	-0,594	-0,249	0,690	3,085

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Ком = комуналност; Уни = уникатност; Екст = екстремисни вредности; Dscr = Индекс на дискриминалност.

Доверливост

Сите сфери постигнаа задоволителен индекс на Алфа. Сепак, и покрај тоа што индексите на Омега се над 0,8 во меѓучовечките и когнитивните сфери, дури и повисоки од скалата со високо чувствително дете (HSC), физичките и емоционалните сфери покажаа помали вредности (види Табела 20). Така што се чини дека под-скалите QSPSinCh презентираат подобра точност во однос на меѓучовечките и когнитивните сфери во оваа одлика.

Табела 20. Сигурност за секоја потскала и вкупна скала

	Алфа	Омега
Физичка сфера	0,93	0,71
Емоционална сфера	0,94	0,75
Интерперсонална сфера	0,98	0,83
Когнитивна сфера	0,95	0,85
HSC	0,95	0,80

Забелешка. HSC = Скала за високо чувствително дете

Конвергентна валидност

Како што може да се види на Табела 21, сите потскалила имаат умерена корелација со скалата на HSC. Во однос на темпераментната скала, истата шема кај срамежливост се најде како негативна корелација помеѓу нашите подскали и оваа потскала. Понатаму, беа пронајдени умерени корелации меѓу другите димензии на темпераментот (емоционалност, активност и дружеубивост) и под-скалите QSPSinCh.

Табела 21. Корелации меѓу подскали и темпераментни скали

	Физичка сфера	Емоционална сфера	Интерперсонална сфера	Когнитивна сфера	HSC
ВЧД	0,52***	0,49***	0,27***	0,35***	
Емоционалност	0,32***	0,42***	0,15**	0,34***	0,54***
Активност	0,31***	0,36***	0,34***	0,1	0,24***
Дружеубивост	0,32***	0,47***	0,49***	0,09	0,18**
Срамежливост	-0,28***	-0,35***	-0,20***	-0,24***	-0,28***

Забелешка. HSC = скала на високо чувствително дете; ** p <0,01; *** p <0,001

Пресек

Со цел да добиеме точка за идентификување на високо чувствителни деца според мерките во нашата скала, предлагаме да се користат критериуми за процент за предупредување за висока чувствителност со просечна оценка над вредноста на процентот 90 (види Табела 22).

Табела 22. Оценка за перцентилите во секоја потскала

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Физичка сфера	3	3	4	5	5	5
Емоционална сфера	2	3	4	4	5	5
Интерперсонална сфера	2	3	4	5	5	6
Когнитивна сфера	3	4	5	5	5	6

4.4. Верзија на родители во предучилишните установи

Факторска анализа

Следните табели 23-26 ги прикажуваат факторските оптоварувања за ставките од одговорите на верзиите на родителите во градинките во секоја сфера.

Во физичката сфера, точките 1, 2, 8, 15 и 16 не беа земени во предвид кај моделот IRT поради нула фреквенции во некои од категориите за одговор на скалата. Во исто време, нивото на уникатност кај овие ставки нè повикува да ги отстраниме од скалата заради малата врска што ја имаат овие артикли со остатокот од скалата. Покрај тоа, точката 9 се чини дека е двосмислена во вчитувањето на поддимензијата.

Во емоционалната сфера, точките 1 до 3 и 14 до 16 и во меѓучовечките сфери од точките 1, 2, 9, 10, 11 и 16, беа отстранети поради индексите на тешкотии. Пронајдени се нулта фреквенции во овие ставки.

Во когнитивната сфера, точките 1, 7, 8 и 13 исто така беа избришани поради индекси на тешкотии, во кои беа пронајдени нула одговори. Иако точките 6 и 16 немаат добиено никакви одговори, тие беа задржани заради теоретските рамки.

Табела 23. Ротирачки факторски решенија кај физичката сфера и IRT модел

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Има ниска толеранција за бучава	0,73	-0,18	0,43	0,57
It2. Сака пријатни звуци	0,92	-0,21	0,71	0,29
It3 Им смета премногу топла храна	0,97	-0,16	0,84	0,16
It4. Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	0,96	-0,08	0,9	0,1
It5. Е чувствителен/на на промените на температурата	0,93	-0,02	0,89	0,12
It6 Избегнува изложеност на преголема сончева светлина	0,83	0,1	0,85	0,15
It7. Не сака одредени текстури на храна (пр. Кашеста, разредена, со грутки))	0,75	0,21	0,84	0,16
It8. Е чувствителен/на на одредени вкусови	0,64	0,34	0,83	0,17
It9 Има исклучителнен осет за мирис	0,49	0,49	0,8	0,2
It10. Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	0,38	0,61	0,82	0,18
It11. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	0,25	0,72	0,84	0,16
It12 И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите.	0,08	0,85	0,84	0,16
It13. Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	-0,04	0,92	0,85	0,15
It14 Има потешкотии при заспивање особено после премногу активен ден	-0,12	0,92	0,78	0,22
It15. Ги забележува најситните промени во околината	-0,21	0,87	0,62	0,38
It16. Нестрплива/в е да проба нови типови на храна	-0,24	0,65	0,31	0,69

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3. Им смета премногу топла храна	0,809	0,960	1,085	1,235	6,508
It4 Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	0,189	0,557	0,861	1,228	2,668
It5. Е чувствителен/на на промените на температурата	-0,519	-0,023	0,388	0,885	1,975
It6. Избегнува изложеност на преголема сончева светлина	-1,554	-1,051	-0,635	-0,132	1,949
It7. Не сака одредени текстури на храна (пр. Кашеста, разредена, со грутки)	-2,197	-1,786	-1,446	-1,035	2,385
It10. Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	-0,875	-0,363	0,694	1,404	3,820
It11. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	-1,004	-0,414	0,401	1,085	4,112
It12. И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите.	-1,290	-0,786	0,027	0,685	4,019
It13. Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	-1,779	-1,208	-0,377	0,346	3,240
It14 Има потешкотии при заспивање особено после премногу активен ден	-2,571	-1,681	-1,016	-0,061	2,253

Забелешка. RC1 и RC2 = субдимензија; Comm = заедништво; Uni = уникатност; Ext =екстремни вредности; Dscr = Индекс на дискриминиација.

Табела 24. Ротирачки факторски решенија во емотивната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите	-0,20	0,81	0,54	0,47
It2 Не се справува добро со тешките емоции на другите луѓе (на пр. Тага, лутина, напнатост)	-0,23	0,96	0,77	0,24
It3. Не се воздржува во изразување на силните емоции, особено кон најблиските (емоционални испади)	-0,14	0,96	0,84	0,16
It4 Дури и беззначајните настани, секојдневните ситуации, се стресни за него	-0,02	0,91	0,89	0,11
It5 Имаат потреба за омилените предмети за да се чувствуваат добро	0,12	0,81	0,87	0,13
It6. Срамежливо е	0,28	0,68	0,84	0,16
It7 Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	0,41	0,54	0,81	0,19
It8 Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	0,49	0,47	0,82	0,18
It9 Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните	0,60	0,36	0,84	0,16
It10. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	0,71	0,25	0,86	0,14
It11 Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	0,78	0,17	0,87	0,13
It12. Има потешкотии при контрола на силните емоции	0,91	0,00	0,89	0,11
It13. Интензивно ги изразува емоциите	0,95	-0,07	0,88	0,12
It14. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	0,97	-0,16	0,81	0,19
It15 Преку агресија го манифестира уморот	0,95	-0,23	0,73	0,27
It16. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	0,83	-0,25	0,52	0,48

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It4. Дури и беззначајните настани, секојдневните ситуации, се стресни за него	0,56	1,33	1,96	2,94	3,28
It5. Имаат потреба за омилените предмети за да се чувствуваат добро	0,06	0,98	1,57	2,32	3,61
It6. Срамежливо е	-0,38	0,57	1,45	2,26	2,65
It7. Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	0,026	0,864	1,299	2,336	3,084
It8 Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	-1,17	-0,20	0,70	1,47	2,62
It9 Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните	-0,674	-0,014	0,815	1,769	3,739
It10. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	-0,912	-0,192	0,533	1,367	3,986
It11 Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	-1,274	-0,504	0,354	1,377	3,752
It12 Има потешкотии при контрола на силните емоции	-1,566	-0,731	0,104	1,052	3,766
It13 Интензивно ги изразува емоциите	-1,598	-1,277	-0,146	0,595	4,098

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Дру = друштвеност; Уни = уникатност; Екс = екстремни вредности; Дискр = Индекс на дискриминација.

Табела 25. Ротирачки факторски решенија во интерперсоналната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Придава големо значење на тоа како другите деца го оценуваат	0,89	-0,25	0,58	0,42
It2. Им треба подолго време да воспоставуваат врски со врсниците	0,96	-0,19	0,75	0,25
It3. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	0,99	-0,13	0,87	0,13
It4Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	0,98	-0,09	0,91	0,09
It5. Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари)	0,95	-0,04	0,90	0,10
It6.Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	0,86	0,08	0,90	0,10
It7.Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	0,81	0,13	0,90	0,10
It8. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	0,73	0,22	0,88	0,12
It9. Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	0,63	0,34	0,88	0,12
It10. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	0,46	0,49	0,86	0,14
It11. Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	0,36	0,59	0,86	0,14
It12. Се дистанцира кога е со познаници	0,24	0,70	0,87	0,13
It13Не сака кога го набљудуваат	0,06	0,85	0,91	0,09
It14.Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	-0,12	0,97	0,92	0,08
It15. Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	-0,20	0,98	0,83	0,17
It16. Реагира претерано и силно на критика	-0,25	0,94	0,71	0,29

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	0,704	1,639	2,698	3,204	3,074
It4. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	0,349	1,124	2,123	2,529	3,540
It5. Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари)	-0,093	0,683	1,728	2,311	3,077
It6. Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	-0,514	0,397	1,525	2,025	2,730
It7. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	-0,905	-0,008	1,289	1,716	2,665
It8. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	-1,075	-0,093	1,098	1,556	2,541
It12Се дистанцира кога е со познаници	0,233	0,306	0,367	0,440	13,355
It13Не сака кога го набљудуваат	-0,660	-0,358	-0,108	0,194	3,249
It14. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	-1,711	-1,193	-0,766	-0,248	1,896
It15 Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	-3,070	-2,518	-2,062	-1,511	1,778

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензии; Дру =друштвеност; Уни = уникатност; Екст = extremis values; Дискр = Индекс на дискриминација

Табела 26. Cognitive sphere rotated factorial solution and IRT model

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It 1. Покажува тензично однесување кога започнува одредена задача	-0,16	0,78	0,52	0,48
It2. Се приврзува за сопствениот начин на размислување	-0,16	0,91	0,73	0,27
It3. Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	-0,09	0,94	0,83	0,17
It4. Не е задоволен со површни и обични одговори	-0,03	0,91	0,84	0,16
It5. Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, појави	0,10	0,82	0,79	0,21
It6. Се презаситува со премногу информации одеднаш	0,39	0,62	0,80	0,20
It7. Прашува длабоки и провокативни прашања	0,52	0,48	0,79	0,21
It8. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност.	0,63	0,38	0,81	0,19
It9. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	0,71	0,26	0,81	0,19
It10. Кажува паметни шеги	0,77	0,18	0,80	0,20
It11. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	0,84	0,07	0,83	0,17
It12. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	0,91	-0,04	0,85	0,15
It13 Може да стане „експерт“ за одредени области	0,97	-0,17	0,86	0,14
It14. Може да ве изненади со одереди информации / знаења	0,98	-0,23	0,83	0,17
It15. Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	0,95	-0,24	0,79	0,21
It16 Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми	0,83	-0,20	0,60	0,41

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Се приврзува за сопствениот начин на размислување	0,524	1,525	2,746	3,134	2,744
It3. Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	-0,042	0,909	2,085	2,478	3,557
It4Не е задоволен со површни и обични одговори	-0,530	0,404	1,810	2,389	3,347
It5Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, појави	-1,141	0,038	1,757	2,320	2,403
It6.Се презаситува со премногу информации одеднаш	NA	NA	NA	NA	NA
It9. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	-0,92	-0,63	0,53	1,65	3,81
It10. Кажува паметни шеги	-1,23	-0,88	0,20	1,33	3,63
It11. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/ неговата возраст	-1,28	-0,91	-0,29	0,97	4,17
It12. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	-1,79	-1,57	-0,60	0,68	3,49
It14Може да ве изненади со одереди информации / знаења	-2,29	-1,85	-1,00	0,17	2,74
It15. Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	-2,03	-1,60	-1,02	-0,21	2,96
It16. Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми	NA	NA	NA	NA	NA

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензија; Дру = друштвеност; Уни = уникатност; Екс=екстремни вредности; Дискр = Индекс на дискриминација.

Доверливост

Параметарот Алфа покажува дека сите сфери постигнале задоволителни резултати. Иако индексите на Омега се над 0,8 во емоционалната и интерперсоналната сфера, се повисоки од скалата со високо чувствително дете (HSC), физичките, емоционалните и когнитивните сфери покажаа помали вредности (види Табела 27). Под-скалите QSPSinCh претставуваат подобра точност во однос на емоционалната и интерперсоналната сфера кај оваа одлика.

Табела 27. Сигурноста за секоја под-скала и вкупна скала

	Алфа	Омега
Физичка сфера	0,95	0,78
Емоционална сфера	0,96	0,83
Интерперсонална сфера	0,97	0,83
Когнитивна сфера	0,95	0,78
ВЧД	0,91	0,72

Забелешка. ВЧД = Скала за Високо Чувствително Дете

Конвергентна валидност

Табелата 28 ги покажува корелациите помеѓу димензиите на HSC, EAS и QSPSinCh. Физичките и емоционалните под-скали на QSPSinCh имаа силни и значајни корелации со скалата на ВЧД. Со оглед на тоа што интерперсоналните и когнитивните потскали имаа умерени корелации со скалата на ВЧД. Темпераментната скала укажува на негативна корелација помеѓу нашите под-скали и под-скалата на срамежливост. Понатаму, беа пронајдени умерени корелации меѓу димензиите на темпераментот и дружељубивоста на под-скалите QSPSinCh. Конечно, димензијата на активност не беше во корелација со ниту една под-скала на QSPSinCh.

Табела 28. Корелации помеѓу подскали и темпераментни скали

	Физичка сфера	Емоционална сфера	Интреперсонална сфера	Когнитивна сфера	ВЧД
ВЧД	0,70***	0,64***	0,44***	0,47***	
Емоционалност	0,41***	0,45***	0,21**	0,30***	0,36***
Активност	-0,02	-0,06	-0,1	-0,03	-0,05

	Физичка сфера	Емоционална сфера	Интреперсонална сфера	Когнитивна сфера	ВЧД
Друштвеност	0,33***	0,43***	0,44***	0,37***	0,27***
Срамежливост	-0,28***	-0,37***	-0,25***	-0,34***	-0,26***

Забелешка. ВЧД = Скала за Високо Чувствително дете; **p<0.01; ***p<0.001

Заклучок

Со цел да добиеме точка за идентификување на високо чувствителни деца според мерките во нашата скала, предлагаме да се користат критериуми за процент за предупредување за висока чувствителност со просечна оценка над вредноста на процентот 90 (види Табела 29).

Табела 29. Процентуални резултати во секоја подскала

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Физичка сфера	3	3	4	5	5	6
Емоционална сфера	2	3	4	5	5	5
Интерперсонална сфера	2	3	3	5	5	5
Когнитивна сфера	3	4	4	5	5	6

4.5. Верзија на родители од основно училиште

Факторска анализа

Следните табели 30-33 прикажуваат факторски оптоварувања за ставките од одговорите на верзиите на родителите од основно училиште во секоја сфера.

Во физичката сфера, ставките од 3 до 6 се одржувани поради моделот IRT. Другите ставки беа отстранети поради грешка во повторувачкиот процес. Добиени се нула одговори во овие ставки.

Покрај тоа, во емоционалната и интерперсонална сфера, претпоставувајќи дека моделот IRT, точките 1, 2 и 15 беа избришани во првиот домен, а точките 1 и 10 беа отстранети во вториот домен. Пронајдени се нула одговори во овие ставки.

Конечно, во когнитивната сфера, точките 1 и 13 до 16 не беа анализирани поради проблем во прилагодувањето на моделот. Иако точката 7 не добила никакви одговори, таа се задржала поради теоретските рамки.

Табела 30. Ротирачки решенија кај физичката сфера и IRT модел

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Претпочита тивки места	0,8	-0,19	0,55	0,46
It2 Има ниска толеранција за бучава	0,93	-0,21	0,73	0,27
It3. Сака пријатни звуци	0,97	-0,15	0,86	0,14
It4. Им смета премногу топла храна	0,93	-0,01	0,91	0,09
It5. Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	0,85	0,08	0,86	0,14
It6. Е чувствителен/на на промените на температурата	0,71	0,24	0,81	0,19
It7. Е чувствителен/на на одредени вкусови	0,59	0,38	0,81	0,19
It8. Има исклучителнен осет за мирис	0,43	0,55	0,81	0,19
It9 Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции)	0,35	0,64	0,84	0,17
It10. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	0,18	0,79	0,87	0,13
It11 И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите.	0,12	0,81	0,82	0,18
It12 Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	-0,05	0,92	0,84	0,16
It13. Има потешкотии при заспивање особено после премногу активен ден	-0,18	0,96	0,78	0,22
It14. Ги забележува најситните промени во околината	-0,2	0,86	0,61	0,39
It15. Често се жали на болка без некоја очигледна причина	-0,24	0,67	0,33	0,67

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3 Сака пријатни звуци	0,404	0,926	1,544	2,111	3,677
It4. Им смета премногу топла храна	-0,353	0,348	1,290	2,020	3,722
It5 Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	-0,734	0,204	0,921	1,661	3,800
It6. Е чувствителен/на на промените на температурата	-1,339	-0,036	0,843	1,642	2,507

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензија; Дру = дружељубивост; Уни = уникатност; Екс =екстремни вредности= Индекс на дискриминација..

Табела 31. Ротирачки реченија кај Емоционалната сфера и IRT модел

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1. Интензивните искуства остануваат во неговата/нејзината меморија долго време	0,78	-0,22	0,5	0,5
It2. Може да сочувствува со состојбата на друго дете	0,96	-0,25	0,78	0,23
It3. Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите	0,98	-0,22	0,83	0,17
It4. Не се справува добро со тешките емоции на другите луѓе (на пр. Тага, лутина, напнатост)	0,93	-0,07	0,87	0,13
It5. Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	0,84	0,08	0,85	0,15
It6. Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	0,7	0,24	0,8	0,2
It7. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните	0,65	0,32	0,82	0,18
It8 Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	0,6	0,37	0,8	0,2
It9. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	0,46	0,51	0,78	0,22
It10 Има потешкотии при контрола на силните емоции	0,29	0,67	0,8	0,2
It11. Интензивно ги изразува емоциите	0,15	0,8	0,84	0,16
It12. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	0,05	0,89	0,88	0,12
It13 Преку агресија го манифестира уморот	-0,15	0,98	0,85	0,15
It14. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	-0,2	0,93	0,72	0,28
It15. Може да се исплашат од сопствените мисли и фантазии	-0,2	0,75	0,46	0,54

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It3 Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите	0,527	1,125	1,835	2,308	2,800
It4. Не се справува добро со тешките емоции на другите луѓе (на пр. Тага, лутина, напнатост)	0,030	0,698	1,251	1,926	3,583
It5. Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	-0,400	0,366	0,968	1,625	3,571
It6. Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	-0,856	0,054	0,691	1,285	3,759
It7. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните	-1,143	-0,352	0,394	0,848	4,224
It8. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	-1,459	-0,870	0,101	0,627	3,615
It9. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	-1,229	-0,767	-0,223	0,587	3,798
It10. Има потешкотии при контрола на силните емоции	-1,485	-1,083	-0,426	0,291	4,172
It11. Интензивно ги изразува емоциите	-1,895	-1,390	-0,610	-0,062	4,717
It12. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	-2,141	-1,585	-0,842	-0,345	4,812
It13. Преку агресија го манифестира уморот	-2,158	-1,705	-1,216	-0,598	5,047
It14. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	-2,721	-2,473	-1,612	-0,904	3,817

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензија; Дру = друштвеност; Уни = уникатност; Ext = екстремни вредности; Дискр = Индекс на дискриминација

Табела 32. Ротирачки решенија кај интерперсоналната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1 Доколку имаат избор, претпочитаат да поминуваат време сами или со личност која и веруваат	0,89	-0,21	0,62	0,38
It2. Придава големо значење на тоа како другите деца го/ја оценуваат	1	-0,19	0,83	0,17
It3. Им треба подолго време да воспоставуваат врски со врсниците	1,01	-0,15	0,91	0,09
It4. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	0,99	-0,09	0,93	0,07
It5. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	0,94	-0,01	0,94	0,06
It6. Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	0,9	0,04	0,92	0,08
It7. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	0,82	0,14	0,91	0,09
It8. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	0,72	0,25	0,9	0,11
It9. Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	0,62	0,35	0,88	0,12
It10. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	0,45	0,5	0,84	0,16
It11. Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	0,33	0,62	0,86	0,15
It12. Се дистанцира кога е со познаници	0,15	0,79	0,9	0,1
It13. Не сака кога го набљудуваат	0,06	0,87	0,92	0,08
It15. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	-0,07	0,94	0,9	0,1
It15. Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	-0,22	0,98	0,8	0,2
It16 Реагира претерано и силно на критика	-0,27	0,92	0,65	0,35

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Придава големо значење на тоа како другите деца го/ја оценуваат	1,072	1,897	3,014	3,641	3,175
It3. Им треба подолго време да воспоставуваат врски со врсниците	0,596	1,793	2,692	3,236	3,094
It4. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	0,377	1,323	1,995	2,643	3,156
It5. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	-0,010	0,815	1,662	2,148	3,675
It6. Јавните настапи (приредби, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	-0,479	0,260	1,504	1,873	2,965
It7. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	-1,010	0,144	0,892	1,416	2,568
It8Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	-1,661	-0,479	0,427	1,078	2,020
It9. Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	-1,268	-0,079	0,485	1,479	2,230
It11Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	-0,615	0,039	0,909	1,742	2,758
It12Се дистанцира кога е со познаници	-0,741	0,168	0,883	1,557	3,212
It13. Не сака кога го набљудуваат	-0,890	-0,447	0,403	1,086	4,112
It15. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	-1,110	-0,592	0,072	0,716	4,278
It15. Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	-1,597	-0,923	-0,354	0,299	3,032
It16 Реагира претерано и силно на критика	-2,209	-1,557	-1,135	-0,210	2,219

Забелешка. RC1 и RC2 = поддимензија; дру = друштвеност; Уни = уникатност; Ext = екстремни вредности; Дикр = Индекс на дискриминација

Табела 33. Ротирачки решенија кај когнитивната сфера и IRT моделот

Факторска анализа	RC1	RC2	comm	uni
It1 Покажува тензично однесување кога започнува одредена задача	-0,29	0,77	0,51	0,49
It2. Се приврзува за сопствениот начин на размислување	-0,24	0,88	0,68	0,32
It3 Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	-0,12	0,89	0,75	0,25
It4 Не е задоволен со површни и обични одговори	0,06	0,87	0,82	0,18
It5 Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, појави	0,2	0,79	0,81	0,19
It6 Се презаситува со премногу информации одеднаш	0,33	0,67	0,77	0,23
It7. Прашува длабоки и провокативни прашања	0,51	0,52	0,77	0,23
It8. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност.	0,67	0,36	0,8	0,2
It9. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	0,72	0,3	0,81	0,19
It10. Кажува паметни шеги	0,81	0,19	0,84	0,16
It11. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	0,88	0,08	0,86	0,14
It12. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	0,92	-0,03	0,85	0,15
It13. Може да стане „експерт“ за одредени области	0,96	-0,13	0,86	0,14
It14. Може да ве изненади со одереди информации / знаења	0,96	-0,22	0,82	0,18
It15. Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	0,88	-0,23	0,69	0,31
It16. Лесно помни детали од претходните искуства	0,77	-0,23	0,51	0,49

IRT модел	Ext1	Ext2	Ext3	Ext4	Dscr
It2. Се приврзува за сопствениот начин на размислување	0,447	1,265	2,338	2,987	2,173
It3 Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	-0,112	0,597	1,257	2,461	3,563
It4. Не е задоволен со површни и обични одговори	-0,450	0,323	0,974	1,748	3,828
It5 Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, појави	-0,674	-0,004	0,730	1,429	3,878
It6. Се презаситува со премногу информации одеднаш	-1,254	-0,391	0,525	1,141	3,556
It7. Прашува длабоки и провокативни прашања	NA	NA	NA	NA	NA
It8 Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност.	-1,307	-0,746	0,128	0,836	3,684
It9. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	-1,320	-0,904	-0,123	0,612	4,232
It10 Кажува паметни шеги	-1,529	-1,143	-0,310	0,273	4,523
It11. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	-1,740	-1,515	-0,504	0,251	3,686
It12 Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	-2,107	-1,711	-0,716	-0,185	3,817

Забелешка. RC1 и RC2 = субдимензионалност; Comm = друштвеност; Uni = уникатност; Ext = екстремни вредност; Dscr = Индекс на дискриминација.

Доверливост

Индексот на Алфа и Омега покажуваат дека сите сфери постигнале одлични оценки (види Табела 34). Всушност, сите под-скали од QSPSinCh се претставени со подобра точност од скалата за ВЧД.

Табела 34. Доверливоста за секоја под-скала и вкупна скала

	Алфа	Омега
Физичка сфера	0,95	0,98
Емоционална сфера	0,95	0,98
Интерперсонална сфера	0,97	0,99
Когнитивна сфера	0,94	0,98
ВЧД	0,93	0,91

Забелешка. ВЧД = скала за Високо чувствителни деца

Конвергентна доверливост

Корелација помеѓу димензиите на HSC, EAS и QSPSinCh може да се забележат во Табела 35. Физичките и емоционалните под-скали на QSPSinCh имаа силни и значајни корелации со скалата на ВЧД. Интерперсоналните и когнитивните потскали имаа умерени корелации со скалата на ВЧД. Темпераментната скала укажува на негативни корелации помеѓу нашите под-скали и под-скалата на срамежливост. Понатаму, пронајдени се умерени корелации помеѓу емоционалноста и димензиите на темпераментот на дружељубивоста и под-скалите на QSPSinCh. Конечно, димензијата на активност слабо корелира со под-скалите на QSPSinCh.

Table 35. Корелации меѓу под-скали и темпераментни скали

	Физичка сфера	Емоционална сфера	Интерперсонална сфера	Когнитивна сфера	ВЧД
ВЧД	0,71***	0,54***	0,49***	0,35***	
Емоционалност	0,40***	0,54***	0,31***	0,32***	0,32***
Активност	0,19*	0,29***	0,26***	0,16*	0,25**
Држељубивост	0,32***	0,49***	0,46***	0,18*	0,29***
Срамежливост	-0,31***	-0,45***	-0,24**	-0,31***	-0,31***

Забелешка. ВЧД=скала за Високо чувствителни деца; *p<0.05; **p<0.01; ***p<0.001

Појдовни точки

Со цел да добиеме точка за идентификување на високо чувствителни деца според мерките во нашите скали, предлагаме да се користат критериуми за процент за предупредување за висока чувствителност со просечна оценка над вредноста на процентот 90 (види Табела 36).

Table 36. Резултати за перцентилите во секоја потскала

	P25	P50	P75	P90	P95	P99
Физичка сфера	3	3	4	5	5	6
Емоционална сфера	3	4	5	5	5	6
Интерперсонална сфера	2	3	4	5	6	6
Когнитивна сфера	3	4	5	5	5	6

1 2 3 5

НОРМИ НА КОРЕКЦИЈА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА

5.1. Норми на корекција

5.2. Норма на толкување

5.3. Илустративни случаи

Сличај 1. Профил на високо чувствително дете

Слика 2. Високо чувствителен профил на дете од 4 години

5.1. Норми на корекција

QSPSinCh овозможува да се добие резултатот од манифестацијата на чувствителноста во различни сфери: физичка, емоционална, интерперсонална и когнитивна. Првиот чекор за постигнување на рејтингот се состои во добивање на сирови резултати во секоја под-скала на QSPSinCh. За да се добие резултат од секоја потскала, потребна е средна вредност на артиклите. Ова средство се пресметува со собирање на резултатот на ставките и поделба на вкупниот број од нив. На овој начин, резултатот може да биде од 1 до 7.

5.2. Норма на толкување

Откако ќе се администрира QSPSinCh и ќе се добијат резултатите, следниот чекор се состои од толкување на профилот. Така, следниве табели 37-40 го прикажуваат толкувањето на четирите сфери (физичка, емоционална, интерперсонлна и емоционална) во секоја верзија, како за децата во предучилишните установи, така и за децата од основните училишта.

Table 37. Толкување за верзијата на родители во предучилишните установи

Континум на чувствителност
Физичка сфера

Континум на чувствителност		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Физичка Сфера		
Децата со мала чувствителност во физичката област се помалку под влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.	Децата со средна чувствителност во физичката област се умерено под влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.	Децата со висока чувствителност во физичката област се под силно влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.

Континум на чувствителност		
Когнитивна Сфера		
Децата со мала чувствителност во когнитивната област имаат помалку нивоа на когнитивна ригидност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност.	Децата со средна чувствителност во когнитивната област имаат умерено ниво на когнитивна флексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност.	Децата со висока чувствителност во когнитивната област имаат високо ниво на когнитивна флексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност.
Емоционална Сфера		
Децата со мала чувствителност во емоционалната област презентираат слабо длабоки искуства, мало изразување и соматска манифестација на емоциите, ниско ниво на стрес, мало приврзување кон предметите и малку емотивни интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со средна чувствителност во емоционалната област презентираат умерено длабоки искуства, умерено изразување и соматска манифестација на емоциите, средно ниво на стрес, одредена приврзаност кон предмети и одредени емотивни интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со висока чувствителност во емоционалната област презентираат силно длабоки искуства, интензивно изразување и соматска манифестација на емоциите, високо ниво на стрес, приврзаност кон предмети и емоционални интеракции со природата, уметноста и животните.
Интерперсонални Сфера		
Децата со мала чувствителност во интерперсоналните односи обично не чувствуваат стрес во социјални ситуации. Општо земено, тие уживаат во ситуациите во кои треба да останат во голема група долго време и ретко сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со средна чувствителност во интерперсоналните односи чувствуваат умерен стрес кога се под социјални ситуации. Тие не ги сакаат премногу ситуациите во кои треба да останат во голема група долго време, а понекогаш повеќе сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со висока чувствителност во интерперсоналните односи чувствуваат силен стрес кога се под социјални ситуации. Тие ги мразат ситуациите во кои треба да останат во голема група долго време и секогаш претпочитаат да работат во мали групи или сами.

Континум на чувствителност		
Интерперсонална сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во интерперсоналната сфера област обично не чувствуваат стрес во социјални ситуации. Општо земено, тие уживаат во ситуациите кога се во голема група подолго време и ретко сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со средна чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат умерен стрес во социјални ситуации. Тие не ги сакаат премногу ситуациите кога се во голема група подолго време, а понекогаш сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со висока чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат силен стрес кога се во различни социјални ситуации. Ги мразат ситуациите во кои треба да останат долго време во голема група и секогаш претпочитаат да работат во мали групи или сами.
Повремено им треба повеќе време отколку нивните врсници да се приклучат во групните активности, особено во рамките на нова група.	Им треба повеќе време отколку нивните врсници да се приклучат на групни активности, особено во рамките на нова група.	Обично им треба повеќе време отколку нивните врсници да се приклучат на групни активности, особено во рамките на нова група.
Обично не им треба дополнително охрабрување за да се приклучат во групните активности.	Понекогаш им треба дополнително охрабрување да се приклучат во групите активност, во рамките на групата, а понекогаш се чини дека е отсутен.	Во повеќето ситуации, им треба охрабрување да се приклучат во групна активност, се чини дека кога е во група најесто е отсутен
Тие се справуваат со временскиот притисок и јавните настапи доста добро.	Понекогаш тие лошо се справуваат со временскиот притисок и јавните настапи полошо од другите деца.	Во повеќето ситуации, тие лошо се справуваат со временскиот притисок и јавните настапи полошо од другите деца.
Добро се справуваат со конфликти .	Некои конфкликтни ситуации, ги избегнуваат.	Често ги избегнуваат конфликтните ситуации.
Тие ретко остават впечаток на срамежливост и страв во односите со другите и кога им приоѓаат на нови другарчиња се дистанцирании	Тие даваат впечаток дека се срамежливи и плашливи во односите со другите и им приоѓаат на новите другарчиња од далечина.	Тие честопати остават впечаток на срамежливост и плашливост во односите со другите и им приоѓаат на новите другарчиња од дистанца.

Табела 38. Толкување за верзијата на родители од основните училишта

Континуум на чувствителност		
Физичка сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во физичката сфера се помалку под влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.	Децата со средна чувствителност во физичката сфера се под умерено влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други нежни стимули.	Децата со висока чувствителност во физичката област се под силно влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.
Тие се во минимална мера се вознемирени од вештачка светлина, бучава или површината на одредени материјали дома.	Тие се повеќе вознемирени од вештачка светлина, бучава или површината на одредени материјали, дома	Тие се во значителна мера вознемирени од вештачка светлина, бучава или површината на одредени материјали, дома
Во индивидуални ситуации , тие доживуваат непријатност на одредени вкусови, дома	Постојат ситуации кога доживуваат непријатност на одредени вкусови, дома.	Тие често доживуваат непријатност на одредени вкусови или мириси, дома.
Когнитивна сфера		
Ниска (Dol P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во когнитивната сфера имаат помало нивоа на когнитивна ригидност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мислите за страв / вознемиреност.	Децата со средна чувствителност во когнитивната сфера имаат умерено ниво на когнитивна флексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност.	Децата со висока чувствителност во когнитивната сфера покажуваат високо ниво на когнитивна нефлексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба од контрола и мисли за страв/ вознемиреност.

Континуум на чувствителност		
	Во некои ситуации, стабилноста и повторливоста прават да се чувствуваат безбедно.	Во повеќето ситуации, стабилноста и повторливоста прават да се чувствуваат безбедно
		Во повеќето ситуации, им треба повеќе време од другите деца за да се навикнат на нови работи и настани.
Тие ретко се оптоварени кога се соочени со премногу информации дадени одеднаш.	Ситуациите во кои се добиваат премногу информации одеднаш, за нив претставуваат потечкотија	Тие честопати се презаситени од премногу информации дадени одеднаш.
Тие повремено анализираат теми и прашања од нивен интерес со голема вклученост и љубопитност.	Тие обично ги анализираат темите и прашањата од нивен интерес со голема вклученост и љубопитност.	Во повеќето ситуации, тие со голема вклученост и љубопитност ги анализираат темите и прашањата од нивен интерес.
	Тие бараат големо внимание да ги завршат задачите што им се доверени.	Во повеќето ситуации, тие бараат да ги извршат задачите што им се доверени со големо внимание.
Емоционална сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во емоционалната сфера не манифестираат длабоки емоционални искуства, соматските реакции на емоции се ниски, ниско ниво на стрес, не се приврзува кон предмети и ниски емотивни интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со средна чувствителност во емоционалната сфера манифестираат умеренои длабоки емоционални искуства, умерено изразување и соматските манифестации на емоциите, средно нивоа на стрес, одредена приврзаност кон предметите и одредени емоционални интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со висока чувствителност во емоционалната сфера манифестираат силни и длабоки емоционални искуства, интензивно изразување и соматска манифестација на емоциите, високо ниво на стрес, приврзаност кон предмети и емоционална интеракција со природата, уметноста и животните.

Континуум на чувствителност		
Тие обично не плачат и не се во состојба на хистерија поради банални причини	Од време на време, тие плачат и стануваа хистерични поради банална причина.	Тие честопати се расплакуваат и се хистерикчни поради тривијална причина.
Тие обично не ги доживуваат и акумулираат емоциите интензивно.	Тие емоции доживуваат и акумулираат интензивно.	Во повеќето ситуации, емоциите ги манифестираат интензивно и ги акумулираат.
Тие се склони да дадат оптимистички тек на настаните	Тие може да бидат повремено да предвидат песимистички и / или негативен тек на настаните (мрачна привлечност).	Во повеќето ситуации, тие може да бидат склони да предвидат песимистички и/или негативен тек на настаните (мрачни потсмев).
Тие интензивно ја доживуваат уметноста (на пример, тој / таа е трогнат од бајките, филмовите, музиката).		Во повеќето ситуации интензивно ја доживуваат уметноста (на пример, тој/ таа е трогнат од бајките, филмовите, музиката).
Повремено реагираат на расположението и емоциите на другите.	Тие силно реагираат на расположението и емоциите на другите.	Тие обично реагираат силно на расположението и емоциите на другите.
Обично не се загрижени за мислењата на другите и тешко е некој да ги посрамоти.	Тие обично не се загрижени за мислењата на другите, и тешко е да ги посрамотите.	Тие секогаш се грижат за мислењата на другите и лесно е да ги посрамотиш.
Тие ретко демонстрираат аверзија кон инсектите.	Тие доста често демонстрираат аверзија кон инсектите.	Многу често демонстрираат аверзија кон инсектите

Континуум на чувствителност		
Интерперсонална сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во интерперсоналната сфера обично не чувствуваат стрес во социјални ситуации. Општо земено, тие уживаат во ситуациите кога треба да останат во голема група подолго време и ретко сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со средна чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат умерен стрес во социјални ситуации. Тие не ги сакаат премногу ситуациите кога треба да останат во голема група подолго време, а понекогаш повеќе сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со висока чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат силен стрес кога се под социјални ситуации. Тие ги мразат ситуациите кога треба да останат во голема група долго време и секогаш претпочитаат да работат во мали групи или сами.
Повремено им треба повеќе време отколку нивните врсници да се приклучат во групни активности, посебно кога се во нова група	Нив им треба повеќе време отколку нивните врсници да се приклучат во групни активности, посебно кога се во нова група.	Обично им треба повеќе време отколку нивните врсници да се приклучат во групни активности, посебно кога се во нова група.
Обично не им треба дополнително охрабрување за да се приклучат во групните активности.	Понекогаш им треба охрабрување да се приклучат на групна активност, во рамките на многу активна група, понекогаш се чини дека е отсутен.	Во повеќето ситуации, им треба охрабрување да се приклучат на групна активност, во многу активна група делува отсутно.
Тие се справуваат со временскиот притисок и јавни настапи доста добро.	Понекогаш тие лошо се справуваат со временскиот притисок и јавни настапи полошо од другите деца.	Во повеќето ситуации, тие лошо се справуваат со временскиот притисок и јавните настапи полошо од другите деца.
Тие добро се справуваат со конфликтите.	Во некои ситуации, тие избегнуваат конфликти.	Ситуациите во кои се стремат да избегнат конфликти се многу чести.
Ретко остават впечаток на срамежливост и плашливост во односите со другите и со новите другарчиња се дистанцирани.	Тие даваат впечаток дека се срамежливи и плашливи во односите со другите и со новите другарчиња се дистанцирани.	Тие честопати даваат впечаток дека се срамежливи и плашливи во односите со другите и со новите друграчиња се дистанцирани.

Табела 39. Толкување за верзијата на воспитувачите во предучилишните установи

Континуум на чувствителност		
Физичка сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во физичката сфера се помалку под влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.	Децата со средна чувствителност во физичката сфера се умерено под влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други нежни стимули.	Децата со висока чувствителност во физичката област се под силно влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.
Тие повремено ги перцепираат вкусовите интензивно.	Тие повремено ги перцепираат вкусовите многу интензивно, не сакаат одредени текстури на храна (на пр.течна, кашеста).	Повремено ги перцепираат вкусовите и мирисите многу интензивно, не им се допаѓа одредена текстура на храна (на пр. Течна, кашеста).
Повремено, кога доживуваат нешто интензивно, тие се жалат на болки (на пр. Главоболки, болка во стомакот) и сигнализираат потреба за одмор.	Кога интензивно доживуваат нешто, тие се жалат на болка (на пример, главоболка, болки во стомакот) и сигнализираат потреба за одмор.	Тие многу често интензивно ги доживуваат работите, се жалат на болка (на пример, главоболка, болка во стомакот) и сигнализираат потребата за одмор.
Во некои ситуации, кога истовремено се одвиваат повеќе активности во група / час, тие се уморни.	Во многу ситуации, кога истовремено се одвиваат пповеќе активности на часот, тие многу се заморуваат.	Кога обично се одвиваат истовремено повеќе активности на часот, тие се уморни.

Континуум на чувствителност		
Когнитивна сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (над P90)
Децата со мала чувствителност во когнитивната сфера имаат помало нивоа на когнитивна ригидност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност.	Децата со средна чувствителност во когнитивната сфера имаат умерено ниво на когнитивна флексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба за контрола и мисли за страв / вознемиреност.	Децата со висока чувствителност во когнитивната област имаат високо ниво на когнитивна нефлексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба од контрола и мисли за страв/вознемиреност.
Тие обично добро се справуваат со задачите, бидејќи не им пречи количината на информации дадени одеднаш.	Во многу ситуации, тие поставуваат многу прашања; тие се во состојба со голема посветеност да анализираат теми од личен интерес и тие станат „експерти“.	Тие многу често поставуваат многу прашања; тие се во состојба со голема посветеност да анализираат теми од личен интерес и тие стануваат „експерти“.
Тие обично преземаат задачи без да поставуваат дополнителни прашања.		Тие честопати покажуваат одредена смисла за хумор, шегувајќи се на интелигентен начин.

Континуум на чувствителност		
Емоционална сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со мала чувствителност во емоционалната сфера манифестираат слабо длабоки емцонални искуства, и соматска манифестација на емоциите, ниско ниво на стрес, мало приврзување кон предмети и малку емотивни интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со средна чувствителност во емоционалната сфера манифестираат умерено длабоки емоционални искуства, и соматска манифестација на емоциите, средни нивоа на стрес, одредена приврзаност кон предметите и одредени емоционални интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со висока чувствителност во емоционалнатасфера манифестираат силни емоционални искуства, интензивна, соматска манифестација на емоциите, високо ниво на стрес, приврзаност кон предмети и емоционална интеракција со природата, уметноста и животните.
Тие обично не ги доживуваат емоциите интензивно и не ги акумулираат.	Тие ги доживуваат емоциите интензивно и ги акумулираат.	Во повеќето ситуации, тие ги доживуваат емоциите интензивно и ги акумулираат.
Тие се склони да го предвидат текот на настаните оптимистички.	Тие имаат тенденција да предвидат песимистички и / или неповолен тек на настаните (т.н. „мрачни“), иако обично им пристапуваат оптимистички на прашањата и задачите.	Тие многу често имаат тенденција да предвидат песимистички и/ или неповолен тек на настаните (т.н. мрачни предвидувања)
Понекогаш тие стануваат интензивно емотивни, а банална причина ги тера да плачат или да станат хистерични.	Понекогаш тие стануваат интензивно емотивни, и банална причина ги тера да плачат или да станат хистерични	Многу често доживуваат емоции многу интензивно и тривијална причина ги тера да плачат, се хистерични и еднаш разочарани и избегнуваат слични ситуации, места, настани долго време.
Тие повремено се под стрес многу активности се случуваат во групата/часот истовремено	Тие се под стрес кога многу активности се случуваат во групата / часот истовремено.	Тие се под голем стрес кога многу активности се случуваат во групата / часот истовремено.

Континуум на чувствителност		
Интерперсонална сфеар		
Low (Ниска)	**Medium** (Од P50 до P90)	**High** (Над P90)
Децата со ниско ниво на чувствителност воинтерперсоналната сфера, обично не доживуваат стрес кога се под социјални ситуации. Генерално, тие уживаат во ситуации кога се во големи групи подолго време, ретко преферираат да работат во мали групи или сами.	Децата со средно ниво на чувствителност во интерперсоналната сфера, чувствуваат умерес стрес кога се во социјални ситуации. Не сакаат ситуации кога треба да седат во големи групи за подолго време и понекогаш преферираат во мали групи или сами.	Децата со висока чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат силен стрес во социјални ситуации. Ги мразат ситуациите во кои треба да останат долго време во голема група и секогаш претпочитаат да работат во мали групи или сами.
Тие обично добро се справуваат со конфликтни ситуации со врсниците.	Тие имаат тенденција да доживуваат конфликти со врсниците интензивно и подолг временски период.	Тие обично конфликтите со врсниците ги доживуваат интензивно и подолго време, и се чувствуваат виновни дури и кога нема причина за тоа.
После подолго време понекогаш тие почнуваат да зборуваат за потешкотиите доживеани на училиште.	После долго време почнуваат да зборуваат за потешкотиите доживеани на училиште	Тие многу често почнуваат да зборуваат за потешкотиите доживеани на училиште по подолго време.
Оставаат впечаток дека се храбри.	Понекогаш оставаат впечаток дека се срамежливи.	Тие имаат тенденција да оставаат впечаток дека се срамежливи во повеќето ситуации.
Тие можат добро да се справат во ситуации кога се набљудувани.	Тие честопати не сакаат да бидат набудувани и да бидат во центарот на вниманието на часот, така што тие се „блокираат“ и претерано реагираат на критики.	Тие многу често не сакаат да бидат забележани и да бидат во центарот на вниманието на часот, така се „блокирани“ и претерано реагираат на критиките.

Табела 40. Интерпретација за верзија на наставници од основно училиште

Континуум на чувствителнос		
Физичка сфера		
Ниска (ДоР50)	**Средна** (Од Р50 до Р90)	**Висока** (Над Р90)
Децата со мала чувствителност во физичката сфера се помалку под влијание на суптилните мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни стимули.	Децата со средна чувствителност во физичката област се умерено под влијание на суптилни мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни дразби.	Децата со висока чувствителност во физичката област се под силно влијание на суптилни мириси, звуци, мали гестови, промени во тонот на гласот и други деликатни дразби.
Тие повремено ги перцепираат вкусовите интензивно.	Понекогаш тие многу интензивно ги перцепираат вкусовите и мирисите.	Понекогаш тие многу интензивно ги перцепираат вкусовите и мирисите.
Повремено, кога доживуваат нешто интензивно, тие се жалат на болки (на пр. Главоболки, болка во стомакот) и сигнализираат потреба за одмор.	Кога доживуваат нешто интензивно, тие се жалат на болка (на пример, главоболка, болка во стомакот) и сигнализираат потребата за одмор.	Многу често тие интензивно ги доживуваат работите, се жалат на болка (на пример, главоболка, болки во стомакот) и сигнализираат потреба за одмор.
Во некои ситуации, кога истовремено се одвиваат повеќе активности во група / час, тие се уморни.	Во многу ситуации, кога се истовремено се одвиваат повеќе активности за време на часот, тие се многу уморни.	Кога обично истовремено се одвиваат повеќе активности на час, тие имаат тенденција да бидат многу уморни.

Континуум на чувствителнос		
Когнитивна сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со ниска чувствителност во когнитивната сфера покажуваат помало ниво на когнитивна ригидност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба од контрола и мисли за страв/вознемиреност.	Децата со средна чувствителност во когнитивната сфера покажуваат умерено ниво на когнитивна нефлексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба од контрола и мисли за страв/вознемиреност.	Децата со висока чувствителност во когнитивната сфера покажуваат високо ниво на когнитивна нефлексибилност, когнитивно преоптоварување, длабока когнитивна обработка, перфекционизам, потреба од контрола и мисли за страв/вознемиреност.
	Во многу ситуации, тие поставуваат многу прашања; тие се способни да анализираат теми кои се од интерес за нив со голема вклученост.	Тие често поставуваат многу прашања и можат да анализираат теми кои се од интерес за нив со голема вклученост.
Понекогаш тие можат да бидат преоптоварени со големата количина на информации дадени одеднаш од наставникот.	Понекогаш тие можат да бидат преоптоварени со големата количина на информации дадени одеднаш од наставникот.	Тие обично се презаситени од големата количина на информации дадени одеднаш од страна на наставникот.
		Тие често покажуваат одредена смисла за хумор, се шегуваат на интелигентен начин, кој честопати не ги разбираат нивните врсници.

Континуум на чувствителнос		
Емоционална сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со ниска чувствителност во емоционалната сфера покажуваат слаби емоционални длабоки искуства, мало изразување и соматска манифестација на емоциите, ниско ниво на стрес, мало приврзување кон предмети и емотивни интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со средна чувствителност во емоционалната сфера покажуваат умерено емоционално длабоки искуства, умерено изразување и соматска манифестација на емоциите, средно ниво на стрес, одредена привржаност кон предмети и одредени емотивни интеракции со природата, уметноста и животните.	Децата со висока чувствителност во емоционалната сфера покажуваат силни емоционални длабоки искуства, интензивно изразување и соматска манифестација на емоциите, високо ниво на стрес, привржаност кон предмети и емоционална интеракција со природата, уметноста и животните.
Тие имаат тенденција да имаат оптимистички поглед на текот на настаните.	Тие имаат тенденција да предвидат песимистички и / или неповолен тек на настаните (т.н. „мрачни“), но обично им пристапуваат оптимистички на прашањата и задачите.	Тие многу често имаат тенденција да предвидат песимистички и/ или неповолен тек на настаните (т.н.мрачно прогонување
Повремено стануваат интензивно емотивни, а банална причина ги тера да плачат или да стануваат хистерични.	Понекогаш тие можат да бидат интензивно емотивни, и банална причина ги тера да плачат или да стануваат хистерични	Тие имаат многу често интензивни емоции, и банална причина ги тера да плачат или да се хистерични.
Повремено се под стрес кога многу работи се случуваат во исто време во групата/училницата.	Тие имаат тенденција да бидат под стрес кога многу работи се случуваат во исто време училницата.	Тие имаат тенденција да бидат под стрес кога многу работи се случуваат во исто време во училницата.

Континуум на чувствителнос		
Интерперсонална сфера		
Ниска (До P50)	**Средна** (Од P50 до P90)	**Висока** (Над P90)
Децата со ниска чувствителност во интерперсоналната сфера обично не чувствуваат стрес во социјални ситуации. Во принцип, тие уживаат во ситуации кога треба да останат долго време во голема група и ретко претпочитаат да работат во мали групи или сами.	Децата со средна чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат умерен стрес во социјални ситуации. Тие не ги сакаат премногу ситуациите кога треба да останат во голема група подолго време, а понекогаш повеќе сакаат да работат во мали групи или сами.	Децата со висока чувствителност во интерперсоналната сфера чувствуваат силен стрес во социјални ситуации. Ги мразат ситуациите кога треба да останат подолго време во голема група и секогаш претпочитаат да работат во мали групи или сами.
Тие обично можат добро да се справат со временскиот притисок (на пример, за време на тест, натпревар) и јавен настап (собири, натпревари).	Во многу ситуации, тие не толерираат временски притисок (на пр. За време на тест, натпревар) и јавните настапи (собири, натпревари) го чинат повеќе од другите деца.	Тие немаат тенденција добро да се справат со временски притисок (на пример, за време на тест, натпревар) и јавните настапи (собири, натпревари) го чинат повеќе од другите деца.
Тие нормално добро се справуваат со конфликтни ситуации со врсниците.	Тие имаат тенденција да ги доживуваат конфликтите со врсниците интензивно и на подолг временски период.	Тие имаат тенденција да го доживуваат конфликтите со врсниците интензивно и на подолг временски период.
Понекогаш почнуваат да зборуваат за потешкотиите по подолго време доживеани на училиште.	По подолго време почнуваат да зборуваат за потешкотиите доживеани на училиште.	Многу често после подолго време почнуваат да зборуваат за потешкотиите доживеани на училиште.
Се чини дека се храбри.	Понекогаш се чини дека се срамежливи кога запознаваат нови другари на училиште.	Во повеќето ситуации, тие држат на дистанца и изгледа како да се срамат кога ќе запознаат нови другари на училиште.

5.3. Илустративни случаи

Сличај 1. Профил на високо чувствително дете

Основни Информации:

Пол: Машко
Возраст: 4 години
Ниво на едукациаја: предучилишните установи
Верзија: Верзија на воспитувач

Ова се добиенитее резултати во верзијата на воспитувачи во предучилишните установи за QSPSinCh. Се претставени во секоја од четирите сфери.

Табела 41. Табела со резиме на QSPSinCh. Случај 1

Сфера	Ставки	Необработен резултат
Физичка	1. Има ниска толеранција за бучава	6
	2. Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	7
	3. Избегнува изложеност на преголема сончева светлина	5
	4. Им сметаат етикети на облека и материјали кои предизвикуваат чешање	5
	5. Не сака одредени текстури на храна (пр. Кашеста, разредена, со грутки))	7
	6. Преферира одредени вкусови кои се посилни од другите	7
	7. Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	6
	8. Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	5
	9. И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	6
	10. Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	7
	11. Ги забележува најситните промени во околината	5
	12. Често се жали на болка без некоја очигледна причина	7
Вкупен просечен резултат = 6,08 >P90		

Сфера	Ставки	Необработен резултат
Емоционална	1 Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	6
	2. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните	5
	3. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	5
	4. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	6
	5. Има потешкотии при контрола на силните емоции	7
	6 Интензивно ги изразува емоциите	6
	7. Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	7
	8. Преку агресија го манифестира уморот	5
	9. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	5
	10. Потребно му е повеќе време за да се чувствува сигурно кога е во нова средина	6
	11. Откако ќе бидат разочарани, избегнуваат слични ситуации, места, настани подолго време	7
Вкупен просечен резултат = 5,90 >P90		
Сфера	Ставки	Необработен резултат
Интерперсонална	1. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	7
	2. Се чувствува виновен/на дури и кога нема причина за тоа	6
	3. Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	6
	4. Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	6
	5 Не сака кога го набљудуваат	5
	6. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	7
	7. Реагира претерано и силно на критика	5
Вкупен просечен резултат = 6 >P90		

Сфера	Ставки	Необработен резултат
Когнитивна	1. Кажува паметни шеги	5
	2. Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	7
	3. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	5
	4. Може да стане „експерт“ за одредени области	5
	5. Може да ве изненади со одереди информации / знаења	6
	6. Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	5
	7. Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми.	6
	8. Прашува многу прашања пред да започне ктивноста	7
	9. Е креативен/на	5
Вкупен просечен резултат = 5,67 >P90		

Слика 1. Високо чувствителен профил на дете од 4 години

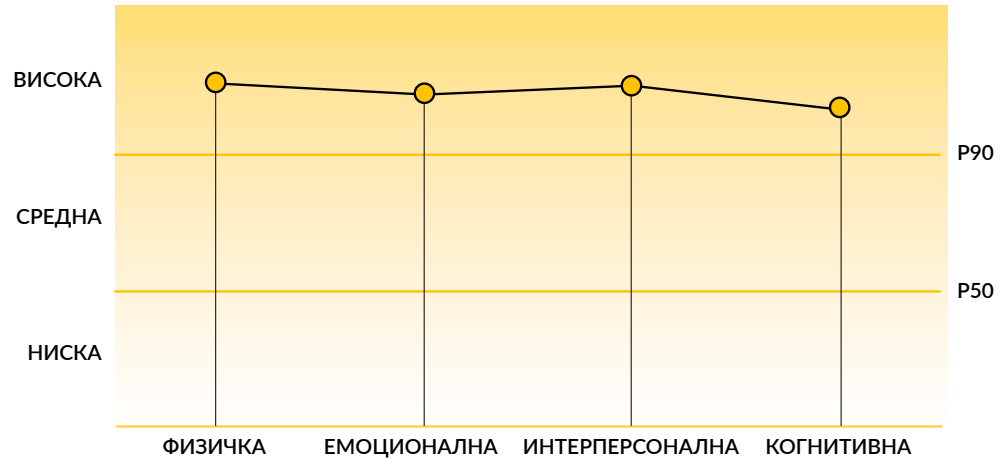

Со цел да ги протолкувате резултатите на QSPSinCh и профилот што е наведен, видете ја гореспоменатата табела 39.

Случај 2. Ниско-средно чувствително дете

Основни информации:

Пол: Женски
Возраст: 8 години
Образовно ниво: Основно училиште
Верзија: Верзија за родители

Ова се добиените резултати во Основно Училиште, Верзија за родители на QSPSinCh. Се претставени за секоја од четирите сфера.

Табела 42. Табела со резиме на QSPSinCh. Случај 2

Сфера	Ставки	Необработен резултат
Физичка	1 Сака пријатни звуци	1
	2. Им смета премногу топла храна	2
	3. Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	3
	4. Е чувствителен/на на промените на температурата	2
Вкупен просечен резултат = 2 ≤P50		
Сфера	**Ставки**	**Необработен резултат**
Емоционална	1. Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите	3
	2.Изразува силни емоции особено кон најблиските	3
	3.Е загрижен како го проценуваат другите	3
	4. Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	4
	5. Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните	3
	6. Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	3
	7. Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	
	8. Има потешкотии при контрола на силните емоции	4
	9. Интензивно ги изразува емоциите	4
	10Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	3
	11. Преку агресија го манифестира уморот	4
	12. кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	3
P50< Вкупен просечен резултат = 3,33 <P90		

Сфера	Ставки	Необработен резултат
Интерперсонална	1. Придава големо значење на тоа како другите деца го/ја оценуваат	1
	2. Им треба подолго време да воспоставуваат врски со врсниците	2
	3. Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	3
	4. Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	3
	5. Јавните настапи (академии, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	3
	6. Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	1
	7. Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	2
	8. Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	3
	9. Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	2
	10. Се дистанцира кога е со познаници	3
	11. Не сака кога го набљудуваат	2
	12. Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	2
	13. Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	2
	14. Реагира претерано и силно на критика	1
Вкупен просечен резултат = 2,14 ≤P50		

Сфера	Ставки	Необработен резултат
Когнитивна	1. Се приврзува за сопствениот начин на размислување	4
	2. Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	4
	3. Не е задоволен со површни и обични одговори	4
	4. Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, феномени	3
	5. Се презаситува со премногу информации одеднаш	3
	6. Прашува длабоки и провокативни прашања	3
	7. Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност	4
	8. Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	4
	9. Кажува паметни шеги	4
	10Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	4
	11. Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	4
P50< Вкупен просечен резултат = 3,72 <P90		

Слика 2. Ниско-средно чувствителен профил на 8-годишно дете

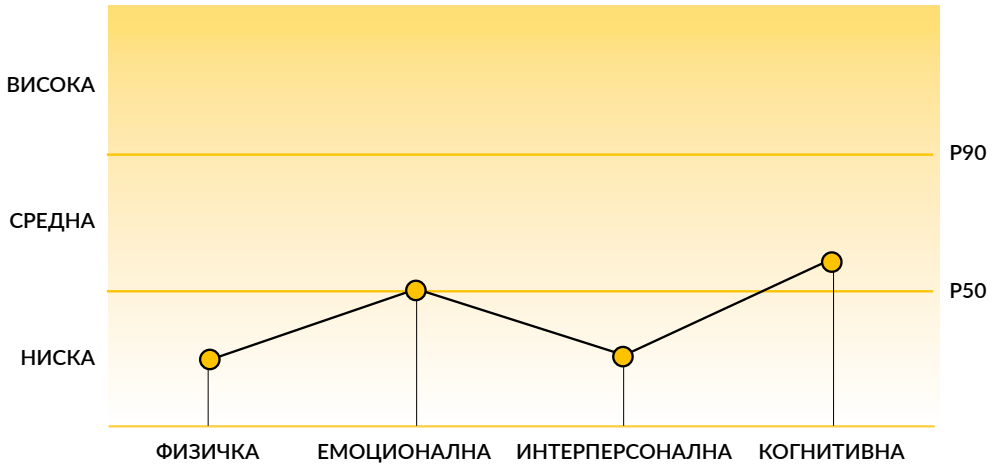

Со цел да ги протолкувате резултатите на QSPSinCh и профилот што е наведен, видете ја гореспоменатата табела 38.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Acevedo, B.P. (2020). The basics of sensory processing sensitivity. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 1-15). DOI: https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818251-2.00001-1.

Acevedo, B.P., Aron, E.N., Aron, A. (2018). *Novel perspectives on Sensory Processing Sensitivity*. San Francisco, CA, USA: Association for Psychological Science Convention.

Acevedo, B.P., Aron, E.N., Aron, A., Sangster, M.D., Collins, N. and Brown, L. (2014). The highly sensitive brain: an fMRI study of sensory processing sensitivity and response to others' emotions. *Brain and Behavior*, *4*(4), 580–594. DOI: https://doi.org/10.1002/brb3.242

Acevedo, B.P., Aron, E. N., Pospos, S. and Jessen, D. (2018). The functional highly sensitive brain: a review of the brain circuits underlying sensory processing sensitivity and seemingly related disorders. *Philosophical Transactions of the Royal Society Biological Sciences*, *373*(1744). DOI: https://doi.org/10.1098/rstb.2017.0161

Acevedo, B.P., Jagiellowicz, J., Aron, E., Marhenke, R., and Aron, A. (2017). Sensory processing sensitivity and childhood quality's effects on neural responses to emotional stimuli. *Clinical Neuropsychiatry*, *14*(6), 359–373. DOI: https://doi.org/10.1037/t00299-000

Aron, E.N. (2002). *The highly sensitive child: Helping our children thrive when the world overwhelms them*. New York: Broadway Books.

Aron, E.N. (2020). Clinical assessment of sensory processing sensitivity. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 135-164). DOI: https://doi.org/10.1016/B978-0-12-818251-2.00001-1.

Aron, E.N. and Aron, A. (1997). Sensory-processing sensitivity and its relation to introversion and emotionality. *Journal of Personality and Social Psychology*, *73*(2), 345–368. DOI: https://doi.org/10.1037//0022-3514.73.2.345

Aron, E.N., Aron, A. and Davies, K.M. (2005). Adult shyness: The interaction of temperamental sensitivity and an adverse childhood environment. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *31*, 181–197. DOI: https://doi.org/10.1177/0146167204271419

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Aron, E.N., Aron, A. and Jagiellowicz, J. (2012). Sensory Processing Sensitivity: a review in the light of the evolution of biological responsivity. *Personality and Social Psychology Review*, *16*(3), 262-282. DOI: https://doi.org/10.1177/1088868311434213

Aron, E.N., Aron, A., Nardone, N. and Zhou, S. (2019). Sensory Processing Sensitivity and the Subjective Experience of Parenting: An Exploratory Study. *Family Relations*, *68*(4), 420-435. DOI: https://doi.org/10.1111/fare.12370

Aron, A., Ketay, S., Hedden, T., Aron, E.N., Markus, H., and Gabrieli, J.E. (2010). Temperament trait of sensory processing sensitivity moderates cultural differences in neural response. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, *5*, 219–226. DOI:

Belsky, J. and Pluess, M. (2009). Beyond diathesis stress: differential susceptibility to environmental influences. *Psychological Bulletin*, *135*(6), 885–908. DOI: https://doi.org/10.1037/a0017376

Belsky, J. and Pluess, M. (2016). Differential susceptibility to environmental influences in D. Cicchetti (Ed.), *Developmental psychopathology* (3rd ed., Vol. 2, pp. 59–106). Wiley. DOI: https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy202

Benham G. (2006). The highly sensitive person: stress and physical symptom reports. *Personality and Individual Differences*, *40*, 1433–1440.

Boeke, E.A., Moscarello, J.M., LeDoux, J.E., Phelps, E.A. and Hartley, C.A. (2017). Active avoidance: Neural mechanisms and attenuation of pavlovian conditioned responding. *Journal of Neuroscience*, *37*(18), 4808–4818. DOI: https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.3261-16.2017

Booth, C., Standage, H. and Fox, E. (2015). Sensory-processing sensitivity moderates the association between childhood experiences and adult life satisfaction. *Personal and Individual Differences*, *87*, 24–29. DOI: https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.07.020

Boterberg, S. and Warreyn, P. (2016). Making sense of it all: The impact of sensory processing sensitivity on daily functioning of children. *Personality and Individual Differences*, *92*, 80–86. DOI: https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.12.022

Branjerdporn, G., Meredith, P., Strong, J. and Green, M. (2019). Sensory sensitivity and its relationship with adult attachment and parenting styles. *PLoS One*, *14*(1). DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0209555

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Buss, A. H., & Plomin, R. (1984). *Temperament: Early Developing Personality Traits*. Hillsdale, NJ.: Erlbaum.

Chen, C., Chen, C., Moyzis, R., Stern, H., He, Q., Li, H., Li, J., Zhu, B. and Dong, Q. (2011). Contributions of dopamine-related genes and environmental factors to highly sensitive personality: a multi-step neuronal system-level approach. *PLOS ONE*, *6*(7). DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0021636

Dean, E., Little, L., Tomchek, S. and Dunn, W. (2018). Sensory processing in the general population: adaptability, resiliency and challenging behavior. *The American Journal of Occupational Therapy*, *72*(1).

Degnan, K.A. and Fox, N.A. (2007). Behavioral inhibition and anxiety disorders: Multiple levels of a resilience process. *Development and Psychopathology*, *19*(3), 729–746. DOI: https://doi.org/10.1017/S0954579407000363

Dunn, W. (1997). The impact of sensory processing abilities on the daily lives of young children and their families: a conceptual model. Infant Young Child, 9, 23-35.

Dunn, W. (1999). The sensory profile: examiner's manual. San Antonio (TX): Psychological Corporation.

Eisenberg, N., Damon, W. and Lerner, R.M. (2006). *Handbook of child psychology: Social, emotional, and personality development* (6th ed.). Hoboken, NJ, US: John Wiley & Sons Inc.

Eisenberg, D., Downs, M.F., Golberstein, E. and Zivin, K. (2009). Stigma and help seeking for mental health among college students. *Medical Care Research and Review*, *66*(5), 522–541. DOI: https://doi.org/10.1177/1077558709335173

Ellis, B.J. and Boyce, W.T. (2011). Differential susceptibility to the environment: toward an understanding of sensitivity to developmental experiences and context. *Development and Psychopathology*, *23*(1), 1–5. DOI: https://doi.org/10.1017/s095457941000060x

Engel-Yeger, B., DeLuca, J., Hake, P. and Goverover, Y. (2019). The role of sensory processing difficulties, cognitive impairment, and disease severity in predicting functional behavior among patients with multiple sclerosis. *Disability and rehabilitation*.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Engel-Yeger, B. and Dunn, W. (2011). Exploring the relationship between affect and sensory processing patterns in adults. *British Journal of Occupational Therapy*, *74*(10), 456-464.

Engel-Yeger, B., Gonda, X., Walker, M., Rihmer, Z., Pompili, M., Amore, M., Serafini, G. (2017). Sensory Hypersensitivity Predicts Reduced Sleeping Quality in Patients With Major Affective Disorders. *Journal of Psychiatric Practice*, *23*, 1, 11-24.

Engel-Yeger, B., Muzio, C., Rinosi, G., Solano, P., Alexis, G.P., Pompili, M., Amore M. and Serafini, G. (2016). Extreme sensory processing patterns and their relation to clinical conditions among individuals with major affective disorders. *Psychiatry Research*.

Engel-Yeger, B. and Rosenblum, S. (2021). Executive dysfunctions mediate between altered sensory processing and daily activity performance in order adults. *BMC Geriatrics*, *21*, 132.

Evans, D. E., & Rothbart, M. K. (2008). Temperamental sensitivity: Two constructs or one? *Personality and Individual Differences*, *44*(1), 108–118. https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.07.016

Eysenck, H. (1967). Personality and extra-sensory perception. *Journal of the Society for Psychical Research*.

Eysenck, H. J. (1970). *The structure of human personality*. London: Methuen.

Fehr, E., and Rockenbach, B. (2004). Human altruism: Economic, neural, and evolutionary perspectives. *Current Opinion in Neurobiology*, *14*, 784–790.

Fox, N.A., Henderson, H.A., Marshall, P.J., Nichols, K.E. and Ghera, M.M. (2005). Behavioral inhibition: Linking biology and behavior within a developmental frame- work. *Annual Review of Psychology*, *56*, 235–262. DOI: https://doi.org/10.1146/annurev.psych.55.090902.14153

Gerstenberg, F.X. (2012). Sensory-processing sensitivity predicts performance on a visual search task followed by an increase in perceived stress. *Personality and Individual Differences*, *53*(4), 496–500.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Goldberg, A. and Scharf, M. (2020). How do highly sensitive persons parent their adolescent children? The role of sensory processing sensitivity in parenting practices. *Journal of Social and Personal Relationships*, *37*(6), 1-18. DOI: https://doi.org/10.1177/0265407520911101

Greven, C.U. and Homberg, J.R. (2020). Sensory processing sensitivity – For better or for worse? Theory, evidence and societal implications. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 51-74).

Greven, C.U., Lionetti, F., Booth, C., Aron, E.N., Fox, E., Schendan, H.E., Pluess, M., Bruining, H., Acevedo, B., Bijttebier, P. and Homberg, J. (2019). Sensory Processing Sensitivity in the context of environmental sensitivity: a critical review and development of research agenda. *Neuroscience and Biobehvioral Reviews*, *98*, 287-305. DOI: https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2019.01.009

Grimen, H. L., & Diseth, Å. (2016). Sensory Processing Sensitivity: Factors of the Highly Sensitive Person Scale and Their relationships to Personality and Subjective Health Complaints. *Perceptual and Motor Skills*, *123*(3), 637–653. https://doi.org/10.1177/0031512516666114

Hane, A.A., Cheah, C., Rubin, K.H. and Fox, N.A. (2008). The role of maternal behavior in the relation between shyness and social withdrawal in early childhood and social withdrawal in middle childhood. *Social Development*, *17*, 795–811. DOI: https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00481.x

Hankin, B.L., Nederhof, E., Oppenheimer, C.W., Jenness, J., Young, J.F., Abela, J.R.Z., ... Oldehinkel, A.J. (2011). Differential susceptibility in youth: Evidence that 5-HTTLPR × positive parenting is associated with positive affect "for better and worse." *Translational Psychiatry*, *1*, e44. DOI: 10.1038/tp.2011.44

Hartman, S., & Belsky, J. (2018). Prenatal stress and enhanced developmental plasticity. *Journal of Neural Transmission (Vienna)*, *125*, 1759–1779. DOI: https://doi.org/10.1007/s00702-018-1926-9

Hofmann, S.G. and Bitran, S. (2005). Sensory-processing sensitivity and social anxiety disorder: Relationship to harm avoidance and diagnostic subtypes. *Journal of Anxiety Disorders*, *21*, 944-954.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Homberg, J.R., Schubert, D., Asan, E. and Aron, E.N. (2016). Sensory processing sensitivity and serotonin gene variance: insights into mechanisms shaping environmental sensitivity. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, *71*, 472–483. DOI: https://doi.org/10.1016/j.neubiorev.2016.09.029

Jagiellowicz, J., Xu, X., Aron, A., Aron, E.N., Cao, G., Feng, T. and Weng, X. (2010). The trait of sensory processing sensitivity and neural responses to changes in visual scenes. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, *6*(1), 38–47. https://doi.org/10.1093/scan/nsq001

Jagiellowicz, J., Zarinafsar, S. and Acevedo, B.P. (2020). Health and social outcomes in highly sensitive persons. In B. P. Acevedo (Ed.). *The Highly Sensitive Brain. Research, Assessment and Treatment of Sensory Processing Sensitivity* (pp. 75-107).

Kagan, J. (1994). On the nature of emotion. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, *59*(2–3), 7–24. https://doi.org/10.2307/1166136

Kibe, C., Suzuki, M. and Hirano, M. (2018). Individual sensitivity to the effects of resilience education: self-esteem enhancement in Japanese adolescents. Paper Presented at the European Conference on Positive Psychology.

Kibe, C., Suzuki, M., Hirano, M. and Boniwell, I. (2020). Sensory processing sensitivity and culturally modified resilience education: Differential susceptibility in Japanese adolescents. *PLOS ONE*, *15*(9). DOI: https://doi.org/10.1371/journal.pone.0239002

Konrad, S., & Herzberg, P. Y. (2017). Psychometric Properties and Validation of a German High Sensitive Person Scale (HSPS-G). *European Journal of Psychological Assessment*, *35*(3). https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000411

Licht, C.L., Mortensen, E.L. and Knudsen, G.M. (2011). Association between sensory processing sensitivity and the 5-HTTLPR Short/Short genotype. *Biological Psychiatry*, *69*, 152S–153S.

Iimura, S. (2021). Highly sensitive adolescents: The relationship between weekly life events and weekly socioemotional well-being. *British Journal of Psychology*.

Liss, M., Timmel, L., Baxley, K., & Killingsworth, P. (2005). Sensory processing sensitivity and its relation to parental bonding, anxiety, and depression. *Personality and Individual Differences*, *39*(8), 1429–1439. https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.05.007

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Lionetti, F., Aron, A., Aron, E.N., Burns, L.G., Jagiellowicz, J. and Pluess, M. (2018). Dandelions, Tulips and Orchids: evidence for the existence of low-sensitive, medium-sensitive, and high-sensitive individuals. *Translational Psychiatry*, *8*(24). DOI: https://doi.org/10.1038/s41398-017-0090-6

McNamara, J.M., and Houston, A.I. (2009). Integrating function and mechanism. *Trends in Ecology & Evolution*, *24*, 670–675.

Meyer, B. and Carver, C.S. (2000). Negative childhood accounts, sensitivity, and pessimism: A study of avoidant personality disorder features in college students. *Journal of Personality Disorders*, *14*(3), 233–248. DOI: http://doi.org/10.1521/pedi.2000.14.3.233

Meyerson, J., Gelkopf, M., Eli, I. and Uziel, N. (2020). Burnout and professional quality of life among Israeli dentists: the role of sensory processing sensitivity. *International Dental Journal*, *70*(1), 29.37.

Mitchell, A.J., Chan, M., Bhatti, H., Grassi, L., Johansen, C. and Meader, N. (2011). Prevalence of depression, anxiety, and adjustment disorder in oncological, hematological, and palliative-care settings: A meta-analysis of 94 interview-based studies. *The Lancet Oncology*, *12*(2), 160–174. DOI: https://doi.org/10.1016/S1470-2045(11)70002-X

Moretti, F., Vliet, L. Van, Bensing, J., & Deledda, G. (2011). Standardized approach to qualitative content analysis of focus group discussions from different countries Patient Education and Counseling A standardized approach to qualitative content analysis of focus group discussions from different countries. *Patient Education and Counseling*, *82*(3), 420–428. https://doi.org/10.1016/j.pec.2011.01.005

Muñiz, J. (2005). Classical Test Models. In *Encyclopedia of Statistics in Behavioral Science* (pp. 278–282). John Wiley & Sons, Ltd,.

Nocentini, A., Menesini, E. and Pluess, M. (2018). The personality trait of environmental sensitivity predicts children's positive response to school-based antibullying intervention. *Clinical Psychological Science*, *6*(6), 848–859. DOI: http://doi.org/10.1177%2F2167702618782194

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Ogawa, M., Harano, N., Ono, K., Shigeyama-Tada, Y., Hamasaki, T. and Watanabe, S. (2019). Association between sensory processing and dental fear among female undergraduates in Japan. *Acta Odontologica Scandinavica*, *77*(7), 525-533.

Pérez-Chacón, M., Chacón, A., Borda-Mas, M. and Avargues-Navarro, M.L. Sensory (2021). Processing Sensitivity and Compassion Satisfaction as Risk/Protective Factors from Burnout and Compassion Fatigue in Healthcare and Education Professionals. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, *18*, 611.

Pluess, M. (2015). Individual differences in environmental sensitivity. *Child Development Perspective*, *9*(3), 138–143. DOI: https://doi.org/10.1111/cdep.12120

Pluess, M. (2017). Vantage sensitivity: Environmental sensitivity to positive experiences as a function of genetic differences. *Journal of Personality*, *85*, 38–50.

Pluess, M. and Belsky, J. (2010). Differential susceptibility to parenting and quality child-care. *Developmental Psychology*, *46*(2), 379–390. DOI: https://doi.org/10.1037/a0015203

Pluess, M. and Belsky, J. (2013). Vantage sensitivity: Individual differences in response to positive experiences. *Psychological Bulletin*, *139*(4), 901–916. DOI: https://doi.org/10.1037/a0030196

Pluess, M. and Belsky, J. (2015). Vantage sensitivity: genetic susceptibility to effects of positive experiences. In Pluess, M. (Ed.), Genetics of Psychological Well-Being. Oxford University Press, Oxford, 193–210.

Pluess, M. and Boniwell, I. (2015). Sensory-Processing Sensitivity predicts treatment response to a school-based depression prevention program: Evidence of Vantage Sensitivity. *Personality and Individual Differences*, *82*, 40-45. DOI: http://dx.doi.org/10.1016/j.paid.2015.03.011

Pluess, M., Assary, E., Lionetti, F., Lester, K.J., Krapohl, E., Aron, E.N. and Aron, A. (2018). Environmental sensitivity in children: development of the highly sensitive child scale and identification of sensitivity groups. *Developmental Psychology*, *54*(1), 51-70. DOI: https://doi.org/10.1037/dev0000406

Preston, S.D., Hofelich, A.J., and Stansfield, R.B. (2013). The ethology of empathy: A taxonomy of real-world targets of need and their effect on observers. *Frontiers in Human Neuroscience*, *7*, 488.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Raghanti, M. A., Elder, M. K., Stephenson, A. R., Munger, E. L., Jacobs, B., Hof, P. R., ... Lovejoy, C. O. (2018). A neurochemical hypothesis for the origin of hominids. *PNAS*, *115*(6), 1108–1116.

Rappaport, M.B., Corbally, C., 2018. Evolution of religious capacity in the genus homo: trait complexity in action through compassion. *Journal of Religion & Science*, *53*(1), 198–239. DOI: https://doi.org/10.1111/zygo.12387

Rothbart, M.K., Ellis, L.K., Rueda, M.R. and Posner, M.I. (2003). Developing mechanisms of temperamental effortful control. *Journal of Personality*, *71*(6), 1113–1143. DOI: https://doi.org/10.1111/1467-6494.7106009

Rubaltelli, E., Scrimin, S., Moscardino, U., Priolo, G. and Buodo, G. (2018). Media exposure to terrorism and people's risk perception: the role of environmental sensitivity and psychophysiological response to stress. *British Journal of Psychology*, *109*, 656-673.

Sargent, C.L. (1981). Extraversion and performance in 'extra-sensory perception' tasks. *Personality and Individual Differences*, *2*, 137-143. DOI: https://doi.org/10.1016/0191-8869(81)90009-X

Scrimin, S., Osler, G., Pozzoli, T. and Moscardino, U. (2018). Early adversities, family support, and child well-being: The moderating role of environmental sensitivity. *Child: Care, Health and Development*, 1-7.

Şengül-İnal, G., Sümer, N. (2017). Exploring the multidimensional structure of sensory processing sensitivity in turkish samples. *Current Psychology*, 1–13.

Slagt, M., Dubas, J.S., van Aken, M.A.G., Ellis, B.J. and Dekovic –, M. (2018). Sensory processing sensitivity as a marker of differential susceptibility to parenting. *Developmental Psychology*, *54*(3), 543–558.

Smolewska, K. A., McCabe, S. B., & Woody, E. Z. (2006). A psychometric evaluation of the Highly Sensitive Person Scale: The components of sensory-processing sensitivity and their relation to the BIS/BAS and "Big Five." *Personality and Individual Differences*, *40*(6), 1269–1279. https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.09.022

Strelau, J., & Angleitner, A. (1994). Cross-cultural studies on temperament: Theoretical considerations and empirical studies based on the Pavlovian Temperament Survey. *Personality and Individual Differences*, *16*(2), 331–342. https://doi.org/10.1016/0191-8869(94)90170-8

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Strelau, J., & Zawadzki, B. (1998). *Kwestionariusz Temperamentu PTS. Podręznik*. Warszawa: Pracowania Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.

Strelau, J., & Zawadzki, B. (2018). Pavlovian Temperament Survey. In *Zeigler-Hill V., Shackelford T. (eds) Encyclopedia of Personality and Individual Differences* (pp. 1–10).

Tillmann, T., Bertrams, A., El Matany, K., & Lionetti, F. (2021). Replication of the existence of three sensitivity groups in a sample of German adolescents. *European Journal of Developmental Psychology, 18*(1), 131–143. https://doi.org/10.1080/17405629.2020.1763791

Þoìrarinsdoìttir, Þ.K. (2018). Psychometric Properties of the Highly Sensitive Person Scale and Its Relationship to the Big Five Personality Traits in a Sample of Icelandic University Students. Doctoral dissertation. University of Reykjavik.

Weyn, S., Van Leeuwen, K., Pluess, M., Lionetti, F., Greven, C.U., Goossens, L., Colpin, H., Van Den Noortgate, W., Verschueren, K., Bastin, M., Van Hoof, E., De Fruyt, F. and Bijttebier, P. (2019). Psychometric properties of the Highly Sensitive Child scale across developmental stage, gender and country. *Current Psychology*, 1-17.

White, L.K., McDermott, J.M., Degnan, K.A., Henderson, H.A. and Fox, N.A. (2011). Behavioral inhibition and anxiety: The moderating roles of inhibitory control and attention shifting. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *39*(5), 735–747. DOI: https://doi.org/10.1007/s10802-011-9490-x

Wu, X., Zhang, R., Li, X., Feng, T. and Yan, N. (2021). The moderating role of sensory processing sensitivity in the link between stress and depression: VBM study. *Neuropsychologia*, *150*.

Zald, D.H. (2003). The human amygdala and the emotional evaluation of sensory stimuli. *Brain Research Reviews*, *41*, 88-123.

ДОДАТОК 1

ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЊЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА

Верзија за наставници на деца од предучилишна возраст

Автори: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio
Адаптација: Marija Vasilevska, Albana Duraku

Име и презиме или иницијали на дете_____

Датум на раѓање на детето _____ Секс на дете _____

УПАТСТВО

Овој прашалник дава изјави за различните карактеристики и однесување на децата. Ве молиме, прочитајте го секој внимателно. Ве молиме, наведете до кој степен изјавата го опишува вашето дете. Тука нема точни или погрешни одговори затоа што секое дете е различно.

ФИЗИЧКА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Има ниска толеранција за бучава	1	2	3	4	5	6	7
Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	1	2	3	4	5	6	7
Избегнува изложеност на преголема сончева светлина	1	2	3	4	5	6	7
Им сметаат етикети на облека и материјали кои предизвикуваат чешање	1	2	3	4	5	6	7
Не сака одредени текстури на храна (пр. Кашеста, разредена, со грутки)	1	2	3	4	5	6	7
Преферира одредени вкусови кои се посилни од другите	1	2	3	4	5	6	7
Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 1

Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	1	2	3	4	5	6	7
Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	1	2	3	4	5	6	7
Ги забележува најситните промени во околината	1	2	3	4	5	6	7
Често се жали на болка без некоја очигледна причина	1	2	3	4	5	6	7

ЕМОЦИОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	1	2	3	4	5	6	7
Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	1	2	3	4	5	6	7
Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	1	2	3	4	5	6	7
Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	1	2	3	4	5	6	7
Има потешкотии при контрола на силните емоции	1	2	3	4	5	6	7
Интензивно ги изразува емоциите	1	2	3	4	5	6	7
Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	1	2	3	4	5	6	7
Преку агресија го манифестира уморот	1	2	3	4	5	6	7
кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
Потребно му е повеќе време за да се чувствува сигурно кога е во нова средина	1	2	3	4	5	6	7
Откако ќе бидат разочарани, избегнуваат слични ситуации, места, настани подолго време	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 1

ИНТЕРПЕРСОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	1	2	3	4	5	6	7
Се чувствува виновен/на дури и кога нема причина за тоа	1	2	3	4	5	6	7
Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	1	2	3	4	5	6	7
Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	1	2	3	4	5	6	7
Не сака кога го набљудуваат	1	2	3	4	5	6	7
Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	1	2	3	4	5	6	7
Реагира претерано и силно на критика	1	2	3	4	5	6	7

КОГНИТИВНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Кажува паметни шеги	1	2	3	4	5	6	7
Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	1	2	3	4	5	6	7
Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	1	2	3	4	5	6	7
Може да стане „експерт“ за одредени области	1	2	3	4	5	6	7
Може да ве изненади со одереди информации / знаења	1	2	3	4	5	6	7
Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	1	2	3	4	5	6	7
Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми	1	2	3	4	5	6	7
Прашува многу прашања пред да започне ктивноста	1	2	3	4	5	6	7
Е креативен/на	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 2

ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА

Верзија за наставници за рано детско образование

Автори: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio
Адаптација: Marija Vasilevska, Albana Duraku

Име и презиме или иницијали на дете_____
Датум на раѓање на детето _____ Секс на дете _____

УПАТСТВО

Овој прашалник дава изјави за различните карактеристики и однесување на децата. Ве молиме, прочитајте го секој внимателно. Ве молиме, наведете до кој степен изјавата го опишува вашето дете. Тука нема точни или погрешни одговори затоа што секое дете е различно.

ФИЗИЧКА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Преферира одредени вкусови кои се посилни од другите	1	2	3	4	5	6	7
Има исклучителнен осет за мирис	1	2	3	4	5	6	7
Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	1	2	3	4	5	6	7
Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	1	2	3	4	5	6	7
Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	1	2	3	4	5	6	7
Ги забележува најситните промени во околината	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 2

ЕМОЦИОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	1	2	3	4	5	6	7
Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	1	2	3	4	5	6	7
Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	1	2	3	4	5	6	7
Има потешкотии при контрола на силните емоции	1	2	3	4	5	6	7
Интензивно ги изразува емоциите	1	2	3	4	5	6	7
Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	1	2	3	4	5	6	7
Преку агресија го манифестира уморот	1	2	3	4	5	6	7
кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	1	2	3	4	5	6	7

ИНТЕРПЕРСОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	1	2	3	4	5	6	7
Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	1	2	3	4	5	6	7
Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари)	1	2	3	4	5	6	7
Јавните настапи (академии, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	1	2	3	4	5	6	7
Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	1	2	3	4	5	6	7
Се чувствува виновен/на дури и кога нема причина за тоа	1	2	3	4	5	6	7
Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	1	2	3	4	5	6	7
Зборува за сопствените потешкотии во одредени ситуации после подолго време	1	2	3	4	5	6	7
Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	1	2	3	4	5	6	7
Се дистанцира кога е со познаници	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 2

КОГНИТИВНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Се презаситува со премногу информации одеднаш	1	2	3	4	5	6	7
Прашува длабоки и провокативни прашања	1	2	3	4	5	6	7
Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност	1	2	3	4	5	6	7
Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	1	2	3	4	5	6	7
Кажува паметни шеги	1	2	3	4	5	6	7
Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	1	2	3	4	5	6	7
Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 3

ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА

Верзија за родители на деца од предучилишна возраст

Автори: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio
Адаптација: Marija Vasilevska, Albana Duraku

Име и презиме или иницијали на дете_____

Датум на раѓање на детето _____ Секс на дете _____

УПАТСТВО

Овој прашалник дава изјави за различните карактеристики и однесување на децата. Ве молиме, прочитајте го секој внимателно. Ве молиме, наведете до кој степен изјавата го опишува вашето дете. Тука нема точни или погрешни одговори затоа што секое дете е различно.

ФИЗИЧКА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Им смета премногу топла храна	1	2	3	4	5	6	7
Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	1	2	3	4	5	6	7
Е чувствителен/на на промените на температурата	1	2	3	4	5	6	7
Избегнува изложеност на преголема сончева светлина	1	2	3	4	5	6	7
Не сака одредени текстури на храна (пр. Кашеста, разредена, со грутки)	1	2	3	4	5	6	7
Се жали на болка (пр.главоболка, болки во стомакот) кога доживува силни емоции	1	2	3	4	5	6	7
Почесто има потреба на одмор за разлика од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
И/му пречат валкани дамки, влажни делови на облеката, ракавите	1	2	3	4	5	6	7
Станува уморен/а кога истовремено се случуваат многу работи	1	2	3	4	5	6	7
Има потешкотии при заспивање особено после премногу активен ден	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 3

ЕМОЦИОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Дури и беззначајните настани, секојдневните ситуации, се стресни за него (на пример, патување во училиштата / излегување во предучилишна возраст)	1	2	3	4	5	6	7
Имаат потреба за омилените предмети за да се чувствуваат добро	1	2	3	4	5	6	7
Срамежливо е	1	2	3	4	5	6	7
Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	1	2	3	4	5	6	7
Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	1	2	3	4	5	6	7
Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	1	2	3	4	5	6	7
Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	1	2	3	4	5	6	7
Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	1	2	3	4	5	6	7
Има потешкотии при контрола на силните емоции	1	2	3	4	5	6	7
Интензивно ги изразува емоциите	1	2	3	4	5	6	7

ИНТЕРПЕРСОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	1	2	3	4	5	6	7
Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	1	2	3	4	5	6	7
Не толерира временски притисок во ситуации кога се врши евалуација, има конкуренција (тестови, натпревари)	1	2	3	4	5	6	7
Јавните настапи (академии, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	1	2	3	4	5	6	7
Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	1	2	3	4	5	6	7
Се дистанцира кога е со познаници	1	2	3	4	5	6	7
Не сака кога го набљудуваат	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 3

Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	1	2	3	4	5	6	7
Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	1	2	3	4	5	6	7

КОГНИТИВНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Се приврзува за сопствениот начин на размислување	1	2	3	4	5	6	7
Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	1	2	3	4	5	6	7
Не е задоволен со површни и обични одговори	1	2	3	4	5	6	7
Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, феномени	1	2	3	4	5	6	7
Се презаситува со премногу информации одеднаш	1	2	3	4	5	6	7
Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	1	2	3	4	5	6	7
Кажува паметни шеги	1	2	3	4	5	6	7
Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	1	2	3	4	5	6	7
Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	1	2	3	4	5	6	7
Може да ве изненади со одереди информации / знаења	1	2	3	4	5	6	7
Соочени со нова задача тие ќе ги анализираат сите потенцијални сценарија, предвидувања, препреки и опасности	1	2	3	4	5	6	7
Неуспесите предизвикуваат таа/тој да се повлече од многу активности за кои претходно немале проблеми	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 4

ПРАШАЛНИК ЗА СЕНЗОРИТИВНОСТ ОД ОБРАБОТУВАЕ НА СЕНЗОРИТЕ ВО ДЕЦА

Верзија за родители на деца на рано детско образование

Автори: Monika Baryła-Matejczuk, Małgorzata Artymiak, Wiesław Poleszak, Rosario Ferrer-Cascales, Natalia Albaladejo-Blázquez, Nicolás Ruiz-Robledillo, Miriam Sánchez-SanSegundo, Manuel Fernández Alcántara, María Rubio Aparicio
Адаптација: Marija Vasilevska, Albana Duraku

Име и презиме или иницијали на дете_____

Датум на раѓање на детето _____ Секс на дете _____

УПАТСТВО

Овој прашалник дава изјави за различните карактеристики и однесување на децата. Ве молиме, прочитајте го секој внимателно. Ве молиме, наведете до кој степен изјавата го опишува вашето дете. Тука нема точни или погрешни одговори затоа што секое дете е различно.

ФИЗИЧКА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Сака пријатни звуци	1	2	3	4	5	6	7
Им смета премногу топла храна	1	2	3	4	5	6	7
Интензивната светлина ја сметаат за непријатна	1	2	3	4	5	6	7
Е чувствителен/на на промените на температурата	1	2	3	4	5	6	7

ЕМОЦИОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите	1	2	3	4	5	6	7
Не се воздржува во изразување на силните емоции, особено кон најблиските(емоционални испади)	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 4

Се загрижува кога другите го осудуваат за некои работи	1	2	3	4	5	6	7
Не сака инсекти (пр.муви, пајаци)	1	2	3	4	5	6	7
Се склони кон песимистички предвидувања за потенцијален пресврт на настаните (фатализам)	1	2	3	4	5	6	7
Е под влијание на уметноста (пр.филм, музика)	1	2	3	4	5	6	7
Ги задржува во себе емоциите (акумулирање на емоциите)	1	2	3	4	5	6	7
Има потешкотии при контрола на силните емоции	1	2	3	4	5	6	7
Интензивно ги изразува емоциите	1	2	3	4	5	6	7
Не му треба многу да се расплаче, или да биде во состојба на хистерија	1	2	3	4	5	6	7
Преку агресија го манифестира уморот	1	2	3	4	5	6	7
кога многу нешта се случуваат во исто време е под стрес повеќе од другите деца	1	2	3	4	5	6	7

ИНТЕРПЕРСОНАЛНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Придава големо значење на тоа како другите деца го/ја оценуваат	1	2	3	4	5	6	7
Им треба подолго време да воспоставуват врски со врсниците	1	2	3	4	5	6	7
Им треба дополнителен стимул за да учествуваат во групни активности	1	2	3	4	5	6	7
Во група каде се одвиваат повеќе активности делува отсутно	1	2	3	4	5	6	7
Јавните настапи (академии, натпревари) ги вознемируваат повеќе од другите деца	1	2	3	4	5	6	7
Ретко ги искажува неговите/ нејзините потреби	1	2	3	4	5	6	7
Конфликтните ситуации со кои се соочува со врсниците се интензивни и траат подого време	1	2	3	4	5	6	7
Коментарите на наставникот за групата / часот ги сфаќа лично	1	2	3	4	5	6	7
Во односите со другите, тој/таа изгледа срамежлив/а	1	2	3	4	5	6	7
Се дистанцира кога е со познаници	1	2	3	4	5	6	7
Не сака кога го набљудуваат	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 4

Се стаписува кога ќе се најде во центар на внимание	1	2	3	4	5	6	7
Му/и треба повеќе време да се приклучи во групата за разлика од врсниците	1	2	3	4	5	6	7
Реагира претерано и силно на критика	1	2	3	4	5	6	7

КОГНИТИВНА СФЕРА

1	2	3	4	5	6	7
Воопшто не			**Умерено**			**Премногу**

Се приврзува за сопствениот начин на размислување	1	2	3	4	5	6	7
Новите ситуации предизвикуваат потреба од барање на информации, поставување на прашања, разјаснување на сомнежи	1	2	3	4	5	6	7
Не е задоволен со површни и обични одговори	1	2	3	4	5	6	7
Им треба време да се навикне на нови луѓе, предмети, феномени	1	2	3	4	5	6	7
Се презаситува со премногу информации одеднаш	1	2	3	4	5	6	7
Прашува длабоки и провокативни прашања	1	2	3	4	5	6	7
Може да анализира теми за кои ќе се заинтересира со исклучителна решителност	1	2	3	4	5	6	7
Има специфично чувство за хумор што честопати е погрешно сфатено од врсниците	1	2	3	4	5	6	7
Кажува паметни шеги	1	2	3	4	5	6	7
Употребува богат фонд на зборови несвојствено за нејзината/неговата возраст	1	2	3	4	5	6	7
Се обидува да ја изврши задачата со поддршка од наставникот	1	2	3	4	5	6	7

ДОДАТОК 5

АНАЛИЗА НА ОПИСНИЧКИ ПРИМЕНИ

Описна анализа за верзијата на наставниците во образованието во градинките (N = 541)

Физичка потскала	Mean	SD
It1. Има лоша толеранција на бучава	1,88	0,89
It2. Ги наоѓа непријатните интензивни светла	2,12	0,96
It3. Избегнувајте да бидете на светло сонце	2,27	1,00
It4. Лошо толерира ознаки, материјали за гребење	2,44	1,08
It5. Не сака одредени текстури на храна.	2,64	1,18
It6. Согледува некои вкусови многу интензивно	2,86	1,23
It7. Има особено чувствително чувство за мирис	3,03	1,28
It8. Ако доживеете нешто интензивно, се жали на болка (на пр. Главоболка, болка во стомакот)	3,24	1,32
It9. Почесто од другите деца, сигнализира потреба за одмор	3,48	1,39
It10. Лошо толерира нечистотија, мокрење, итн. На облека или на раце	3,75	1,42
It11. Кога многу работи се случуваат одеднаш, уморен е повеќе од другите деца	4,07	1,51
It12. Лесно идентификува мали промени (или модификации) во околината / околината	4,41	1,56
It13. Често се жали на болка без очигледна причина	4,99	1,50
Емоционална под-скала	**Mean**	**SD**
It1. Има потреба од омилени предмети за да се чувствува подобро	1,60	0,76
It2. Лесно се срами	1,95	0,87
It3. Загрижен е за проценката на другите	2,21	0,95
It4. Има посебна омраза за инсектите, на пр. мува, гриз, пајак	2,45	1,09
It5. Има склоност кон песимистички / неповолен тек на настаните	2,69	1,23
It6. Доживува уметност многу, на пр. е трогнат од филмови и музика	2,90	1,27
It7. Има тенденција да акумулира емоции	3,13	1,36
It8. Тешко е да се контролираат силните емоции	3,34	1,44
It9. Интензивно ги доживува емоциите	3,57	1,48
It10. Не треба многу за плачење, хистерија	3,83	1,52
It11. Заморот се манифестира со агресија	4,12	1,53
It12. Кога се случуваат многу работи одеднаш, тоа го стреси повеќе отколку другите деца	4,44	1,57
It13. Потребно е повеќе време да се чувствува пријатно на ново место	4,83	1,53
It14. Откако ќе се разочара, избегнува слични ситуации, места и настани подолго време	5,34	1,37
Интерперсонална потскала	**Mean**	**SD**
It 1. Во новата група, останува набудувач долго време пред да се приклучи на активноста	1,82	0,86
It 2. Потребни се дополнителни стимулации (стимул) за да се вклучи во групата	2,06	1,01
It 3. Во група каде што се случува многу, се чини дека привремено отсуствува	2,27	1,10

ДОДАТОК 5

It 4. Лошо го толерира притисокот во времето во евалуација, натпревар (тестови, натпревари)	2,46	1,18
It 5. Јавните настапи (академии, натпревари) ја чинат повеќе од другите деца	2,69	1,27
It 6. Ретко ги сигнализира неговите / нејзините потреби	2,94	1,38
It 7. Доживува конфликти со врсниците особено интензивно и подолго време	3,11	1,45
It 8. Се чувствува виновен дури и кога нема причина за тоа	3,37	1,53
It 9. Открива некои тешки ситуации и почнува да зборува за нив по долго време	3,70	1,62
It 10. Во односите со другите, таа / тој изгледа срамежливо	3,97	1,67
It 11. Не сака да се набудува	4,30	1,69
It 12. Се блокира себеси кога е во центарот на вниманието	4,66	1,69
It 13. Реагира непропорционално / претерано со критики	5,20	1,59
Когнитивна потскала	**Mean**	**SD**
It 1. Презаситен од голема количина на информации одеднаш	1,82	0,78
It 2. Поставува длабоки прашања кои предизвикуваат размислување	2,05	0,88
It 3. Тој може да ги „дупчи“ темите за кои е заинтересиран со голема решителност	2,24	0,99
It 4. Има посебна смисла за хумор, честопати не е разбрана од врсниците	2,47	1,17
It 5. Се шегува на интелигентен начин	2,67	1,29
It 6. Користи богат вокабулар над неговата возраст	2,87	1,37
It 7. Се обидува да ја изврши задачата што наставникот му ја доверил со големо внимание	3,09	1,44
It 8. Дали е „експерт“ во одредена област на	3,28	1,49
It 9. Може да ве изненади со информации / знаење	3,50	1,54
It 10. Пред нова задача, ги анализира сите потенцијални сценарија, предвидувајќи ги тешкотиите и заканите	3,73	1,54
It 11. Мал неуспех предизвикува повлекување на многу активности што се преземени без никакви тешкотии	4,01	1,52
It 12. Пред да започне такс, поставува многу прашања	4,39	1,45
It 13. Тоа е креативно	4,85	1,36
It 14. Допаѓа стабилност и репродуктивност / повторливост во однесувањето и постапувањето	5,27	1,21
It 15. Лесно се сеќава на деталите и претходните искуства	5,76	1,03

Описни анализи за верзијата на наставниците во основното образование (N = 324)

Физичка потскала	Mean	SD
It1. Претпочита да биде во тивка околина	2,08	0,96
It2. Сака убави звуци	2,36	1
It3. Премногу топла храна и 'пречи	2,68	1,05
It4. Ги наоѓа непријатните интензивни светла	2,97	1,05
It5. Осетлива е на температурни промени	3,2	1,06
It6. Избегнувајте да бидете на светло сонце	3,44	1,06
It7. Лошо толерира ознаки, материјали за гребење	3,73	1,05

ДОДАТОК 5

It8. Не сака одредени текстури на храна (на пр. Разредена, паста, грутка)	3,92	1,08
It9. Согледува некои вкусови многу интензивно	4,13	1,04
It10. Има особено чувствително чувство за мирис	4,31	1,05
It11. Ако доживеете нешто интензивно, се жали на болка (на пр. Главоболка, стомак)	4,55	1,06
It12. Почесто од другите деца, сигнализира потреба за одмор	4,78	1,09
It13. Лошо толерира нечистотија, мокрење, итн. На облека или на раце	5,05	1,08
It14. Кога многу работи се случуваат одеднаш, уморен е повеќе од другите деца	5,36	1,07
It15. Лесно ги идентификува малите промени (или модификации) во околината / околината	5,8	1,05
Емоционална под-скала	**Mean**	**SD**
It1. Изразува силни емоции, особено кон најблиските	1,64	0,82
It2. Дури и малите настани, секојдневните ситуации, можат да бидат извор на стрес за неа / него	1,94	0,93
It3. Потребни се омилени предмети за да се чувствува подобро	2,19	1,06
It4. Лесно се срами	2,41	1,11
It5. Загрижен е за проценката на другите	2,62	1,16
It6. Има посебна омраза за инсектите	2,86	1,22
It7. Има склоност кон песимистички / неповолен тек на настаните	3,13	1,28
It8. Доживува уметност многу, на пр. е трогнат од филмови и музика	3,43	1,39
It9. Има тенденција да акумулира емоции	3,72	1,45
It10. Тешко е да се контролираат силните емоции	3,98	1,48
It11. Интензивно ги доживува емоциите	4,33	1,46
It12. Не треба многу за плачење, хистерија	4,68	1,42
It13. Заморот се манифестира со агресија	5,08	1,34
It14. Кога многу работи ќе се случат одеднаш, тоа го стреси повеќе отколку другите деца	5,52	1,21
Интерперсонална потскала	**Mean**	**SD**
It1. Потребно е повеќе време да воспоставите односи со врсниците	1,92	0,99
It2. Потребни се дополнителни стимулации (стимул) за да се вклучи во групата	2,16	1,13
It3. Во група каде што се случува многу, се чини дека е привремено отсутно	2,36	1,21
It4. Лошо толерира временски притисок во ситуации на проценка, натпревар (тестови, натпревари)	2,66	1,4
It5. Јавните настапи (академии, натпревари) ја чинат повеќе од другите деца	2,86	1,45
It6. Ретко сигнализирајте ги неговите / нејзините потреби	3,11	1,53
It7. Доживува конфликти со врсниците особено интензивно и подолго време	3,35	1,59
It8. Се чувствува виновен дури и кога нема причина да го стори тоа	3,54	1,63
It9. Коментарите на наставникот до групата / часот главно се пренесуваат во самиот себе	3,77	1,64
It10. Открива некои тешки ситуации и почнува да зборува за нив по долго време	4,01	1,67
It11. Во односите со другите, таа / тој се чини срамежлива	4,26	1,69
It12. Пристапи кон ново запознаени луѓе од далечина	4,58	1,67
It13. Не сака да се набудува	4,94	1,62
It14. Се блокира себеси кога е во центарот на вниманието	5,37	1,48

ДОДАТОК 5

Когнитивна потскала	Mean	SD
It1. Новите ситуации му / ја предизвикуваат силна потреба да бара информации, да поставува прашања, да ги отфрла сомнежите	2,06	0,88
It2. Не е задоволен со површни и лежерни одговори	2,45	1,03
It3. Полека се навикнува на нови луѓе, нешта и појави	2,99	1,26
It4. Презаситен е од голема количина на информации одеднаш	3,38	1,42
It5. Поставува длабоки прашања кои предизвикуваат размислување	3,71	1,53
It6. Тој може да ги „дупчи“ темите за кои е заинтересиран со голема решителност	3,94	1,58
It7. Има посебна смисла за хумор, честопати не е разбрана од врсниците	4,19	1,63
It8. Шеги на интелигентен начин	4,49	1,62
It9. Користи богат вокабулар над неговата возраст	4,72	1,63
It10. Со големо внимание се обидува да ја изврши задачата што му ја доверил наставникот	4,95	1,6
It11. Дали е „експерт“ во некоја област од	5,28	1,44
It12. Може да ве изненади со информации / знаење	5,63	1,24
It13. Пред нова задача, ги анализира сите потенцијални сценарија, предвидувајќи ги тешкотиите и заканите	6,08	1,08

Описна анализа за верзијата на родителите во образованието и предучилишните установи (N = 204)

Физичка потскала	Mean	SD
It1. Има лоша толеранција на бучава	1,36	0,66
It2. Сака убави звуци	1,74	1,06
It3. Премногу топла храна и 'пречи	2,01	1,2
It4. Ги наоѓа непријатните интензивни светла	2,29	1,27
It5. Осетлива е на температурни промени	2,52	1,34
It6. Избегнувајте да бидете на светло сонце	2,84	1,46
It7. Не сака одредени текстури на храна (на пр. Разредена, паста, грутка)	3,2	1,56
It8. Согледува некои вкусови многу интензивно	3,48	1,56
It9. Има особено чувствително чувство за мирис	3,8	1,53
It10. Ако доживеете нешто интензивно, се жали на болка (на пр. Главоболка, болка во стомакот)	4,12	1,47
It11. Почесто од другите деца, сигнализира потреба за одмор	4,45	1,49
It12. Лошо толерира нечистотија, мокрење, итн. На облека или на раце	4,88	1,46
It13. Кога многу работи се случуваат одеднаш, уморен е повеќе од другите деца	5,29	1,35
It14. Тешко е да заспие, особено по активен ден	5,73	1,19
It15. Лесно ги идентификува малите промени (или модификации) во околината / околината	6,27	0,96
It16. Среќен е што проба нови јадења	6,68	0,6

ДОДАТОК 5

Емоционална под-скала	Mean	SD
It1. Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите луѓе	1,43	0,79
It2. Лошо ги толерира тешките емоции на другите (на пример, тага, лутина, напнатост)	1,7	0,98
It3. Изразува силни емоции, особено кон најблиските.	1,97	1,09
It4. Дури и малите настани, секојдневните ситуации, можат да бидат извор на стрес за неа / него	2,23	1,21
It5. Потребни се омилени предмети за да се чувствува подобро	2,49	1,36
It6. Лесно се срами	2,78	1,42
It7. Загрижен е за проценката на другите	3,16	1,49
It8. Има посебна омраза за инсектите, на пр. мува, гриз, пајак	3,5	1,53
It9. Има склоност кон песимистички / неповолен тек на настаните	3,86	1,56
It10. Доживува уметност многу, на пр. е трогнат од филмови и музика	4,15	1,53
It11. Има тенденција да акумулира емоции	4,41	1,51
It12. Тешко е да се контролираат силните емоции	4,74	1,46
It13. Интензивно ги доживува емоциите	5,03	1,41
It14. Не треба многу за плачење, хистерија	5,38	1,31
It15. Заморот се манифестира со агресија	5,75	1,22
It16. Кога многу работи се случуваат одеднаш, тоа го стреси повеќе отколку другите деца	6,2	1,07
Интерперсонална потскала	**Mean**	**SD**
It1. Придава големо значење на тоа како другите деца го оценуваат	1,52	0,77
It2. Потребно е повеќе време да воспоставите односи со врсниците	1,81	1,03
It3. Потребни се дополнителни стимулации (стимул) за да се вклучи во групата	2,11	1,18
It4. Во група каде што се случува многу, се чини дека е привремено отсутно	2,26	1,24
It5. Лошо толерира временски притисок во ситуации на проценка, натпревар (тестови, натпревари)	2,42	1,32
It6. Јавните настапи (академии, натпревари) ја чинат повеќе од другите деца	2,64	1,40
It7. Ретко сигнализирајте ги неговите / нејзините потреби	2,83	1,46
It8. Доживува конфликти со врсниците особено интензивно и подолго време	3,08	1,50
It9. Коментарите на наставникот до групата / часот главно се пренесуваат во самиот себе	3,30	1,57
It10. Открива некои тешки ситуации и почнува да зборува за нив по долго време	3,55	1,59
It11. Во односите со другите, таа / тој се чини срамежлива	3,80	1,58
It12. Пристапи кон ново запознаени луѓе од далечина	4,06	1,60
It13. Не сака да се набудува	4,43	1,60
It14. Се блокира себеси кога е во центарот на вниманието	4,78	1,58
It15. Пред да се приклучи на групата, треба повеќе време отколку врсниците	5,18	1,43
It16. Реагира непропорционално / претерано со критики	5,62	1,36

ДОДАТОК 5

Когнитивна потскала	Mean	SD
It1. Покажува знаци на напнатост кога започнува да работи на нова задача	1,87	0,95
It2. Силно е приврзан за неговиот / нејзиниот начин на размислување	2,24	1,12
It3. Новите ситуации му / ја предизвикуваат силна потреба да бара информации, да поставува прашања, да ги отфрла сомнежите	2,59	1,20
It4. Не е задоволен со површни и лежерни одговори	2,89	1,23
It5. Полека се навикнува на нови луѓе, нешта и појави	3,23	1,29
It6. Презаситен е од голема количина на информации одеднаш	3,60	1,28
It7. Поставува длабоки прашања кои предизвикуваат размислување	3,90	1,28
It8. Тој може да ги „дупчи“ темите за кои е заинтересиран со голема решителност	4,22	1,33
It9. Има посебна смисла за хумор, честопати не е разбрана од врсниците	4,50	1,33
It10. Шеги на интелигентен начин	4,82	1,35
It11. Користи богат вокабулар над неговата возраст	5,13	1,35
It12. Со големо внимание се обидува да ја изврши задачата што му ја доверил наставникот	5,40	1,21
It13. Дали е „експерт“ во некоја област од	5,62	1,18
It14. Може да ве изненади со информации / знаење	5,83	1,10
It15. Пред нова задача, ги анализира сите потенцијални сценарија, предвидувајќи ги тешкотиите и заканите	6,02	1,06
It16. Мал неуспех предизвикува повлекување на многу активности што се преземени без никакви потешкотии	6,33	0,91

Описни анализи за верзијата на родителите во основното образование (N = 168)

Физичка потскала	Mean	SD
It1. претпочита да биде во тивка околина	1,52	0,94
It2. Има лоша толеранција на бучава	1,81	1,15
It3. Сака убави звуци	2,13	1,28
It4. Премногу топла храна и ’пречи	2,45	1,39
It5. Ги наоѓа непријатните интензивни светла	2,68	1,48
It6. Осетлива е на температурни промени	3,04	1,50
It7. Осетлива е на некои вкусови	3,40	1,55
It8. Има особено чувствително чувство за мирис	3,79	1,62
It9. Ако доживеете нешто интензивно, се жали на болка (на пр. Главоболка, болка во стомакот)	4,17	1,65
It10. Почесто од другите деца, сигнализира потреба за одмор	4,54	1,66
It11. Лошо толерира нечистотија, мокрење, итн. На облека или на раце	4,90	1,60
It12. Кога многу работи се случуваат одеднаш, уморен е повеќе од другите деца	5,35	1,56
It13. Тешко е да заспие, особено по активен ден	5,79	1,30
It14. Лесно ги идентификува малите промени (или модификации) во околината / околината	6,18	1,06
It15. Често се жали на болка без очигледна причина	6,66	0,67

ДОДАТОК 5

Емоционална под-скала	Mean	SD
It1. Интензивните искуства остануваат во неговата / нејзината меморија долго време	1,55	0,98
It2. Може да сочувствува со ситуацијата на друго дете	1,97	1,24
It3. Е под силно влијание на расположението и емоциите на другите луѓе	2,27	1,44
It4. Изразува силни емоции, особено кон најблиските (емоциите се воздивнуваат, се одбиваат)	2,66	1,56
It5. Загрижен е за проценката на другите	3,03	1,66
It6. Има посебна омраза за инсектите, на пр. мува, гриз, пајак	3,49	1,72
It7. Има склоност кон песимистички / неповолен тек на настаните	3,87	1,79
It8. Доживува уметност многу, на пр. е трогнат од филмови и музика	4,19	1,72
It9. Има тенденција да акумулира емоции	4,55	1,66
It10. Тешко е да се контролираат силните емоции	4,97	1,58
It11. Интензивно ги доживува емоциите	5,38	1,47
It12. Не треба многу за плачење, хистерија	5,69	1,35
It13. Заморот се манифестира со агресија	6,02	1,26
It14. Кога многу работи се случуваат одеднаш, тоа го стреси повеќе отколку другите деца	6,31	1,05
It15. Може да се исплаши од сопствените мисли и имагинации	6,62	0,71
Интерперсонална потскала	**Mean**	**SD**
It1. Ако има избор, претпочита да поминува време сам или со една доверлива личност	1,58	1,00
It2. Придава големо значење на тоа како другите деца го оценуваат	1,91	1,35
It3. Потребно е повеќе време да воспоставите односи со врсниците	2,18	1,52
It4. Потребни се дополнителни стимулации (стимул) за да се вклучи во групата	2,37	1,63
It5. Во група каде што се случува многу, се чини дека е привремено отсутно	2,58	1,68
It6. Јавните настапи (академии, натпревари) го чинат повеќе од другите. Деца	2,72	1,73
It7. Ретко сигнализирајте ги неговите / нејзините потреби	2,97	1,84
It8. Доживува конфликти со врсниците особено интензивно и подолго време	3,17	1,90
It9. Коментарите на наставникот до групата / часот главно се пренесуваат во самиот себе	3,45	1,93
It10. Открива некои тешки ситуации и почнува да зборува за нив по долго време	3,80	1,91
It11. Во односите со другите, таа / тој се чини срамежлива	4,07	1,91
It12. Пристапи кон ново запознаени луѓе од далечина	4,42	1,85
It13. Не сака да се набудува	4,69	1,74
It15. Се блокира себеси кога е во центарот на вниманието	5,07	1,68
It15. Пред да се приклучи на групата, треба повеќе време отколку врсниците	5,46	1,54
It16. Реагира непропорционално / претерано со критики	5,96	1,33
Когнитивна потскала	**Mean**	**SD**
It1. Покажува знаци на напнатост кога започнува да работи на нова задача	1,73	0,91
It2. Силно е приврзан за неговиот / нејзиниот начин на размислување	2,16	1,15
It3. Новите ситуации му / ја предизвикуваат силна потреба за пребарување информации, поставување прашања расфрлаат сомнежи	2,61	1,3
It4. Не е задоволен со површни и лежерни одговори	3,02	1,44
It5. Полека се навикнува на нови луѓе, нешта и појави	3,44	1,53

ДОДАТОК 5

It6. Презаситен е од голема количина на информации одеднаш	3,89	1,6
It7. Поставува длабоки прашања кои предизвикуваат размислување	4,28	1,59
It8. Тој може да ги „дупчи“ темите за кои е заинтересиран со голема решителност	4,72	1,46
It9. Има посебна смисла за хумор, честопати не е разбрана од врсниците	4,98	1,48
It10. Шеги на интелигентен начин	5,3	1,44
It11. Користи богат вокабулар над неговата возраст	5,55	1,38
It12. Со големо внимание се обидува да ја изврши задачата што му ја доверил наставникот	5,82	1,32
It13. Дали е „експерт“ во некоја област од	6,04	1,15
It14. Може да ве изненади со информации / знаење	6,3	1,01
It15. Пред нова задача, ги анализира сите потенцијални сценарија, предвидувајќи ги тешкотиите и заканите	6,47	0,92
It16. Лесно се сеќава на деталите и претходните искуства	6,67	0,78

АКРОНИМИ

SPS - Чувствителност на сензорна обработка

HS - Висока чувствителност

HSP - Високо чувствителна личност/лица/луѓе

HSC - Високо чувствително дете/деца

EAS - Истражување на темпераментот на децата

QSPSinCh - Прашалник за чувствителност на сензорна обработка кај деца

LST - Низок сензорски праг

EOE - Леснотија на возбуда

AES - Естетска чувствителност

USA - Соединетите Американски Држави

UK - Обединетото Кралство

EFA - Истражувачка факторијална анализа

IRT - Теорија за одговор на ставката

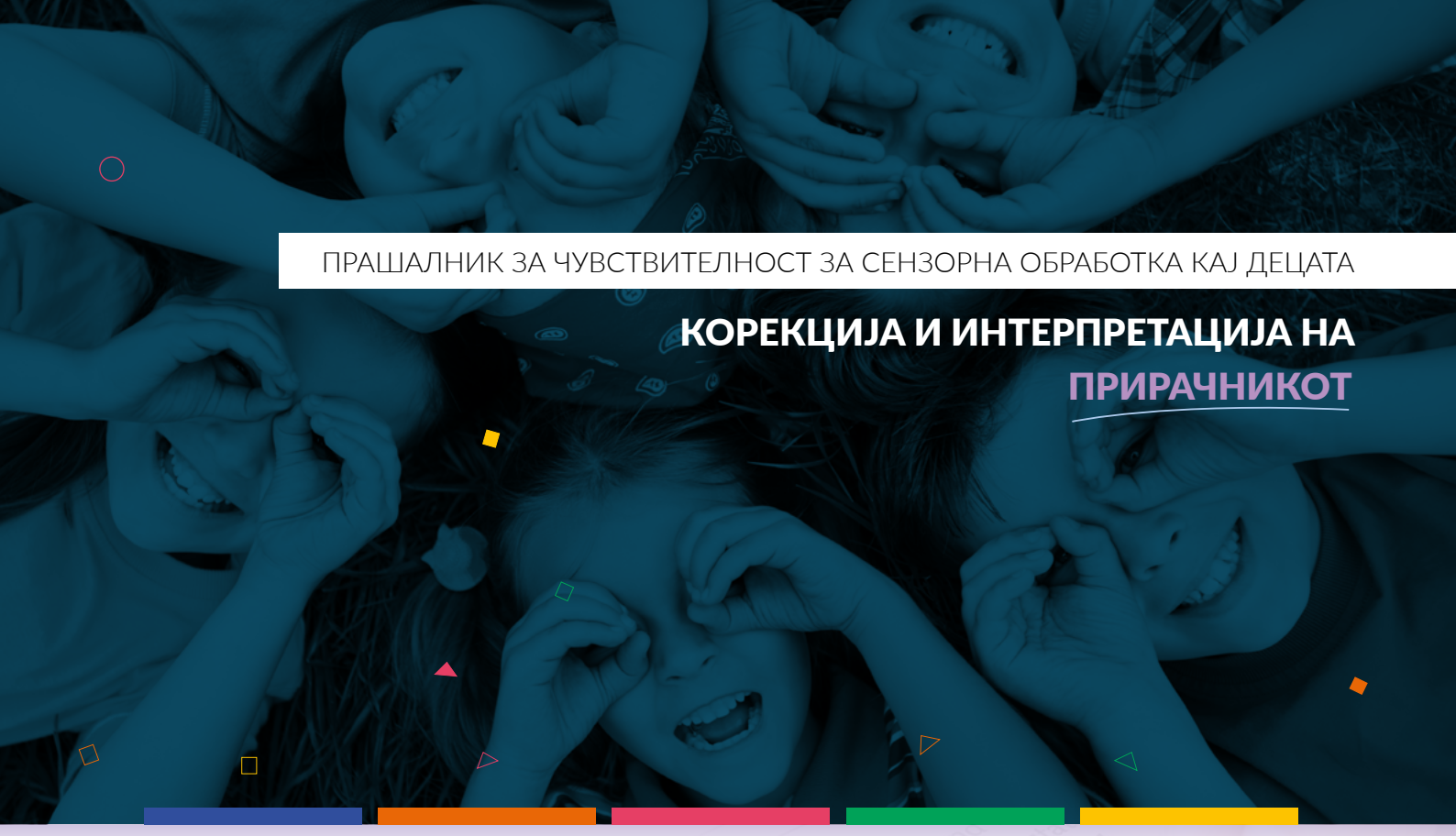

ПРАШАЛНИК ЗА ЧУВСТВИТЕЛНОСТ ЗА СЕНЗОРНА ОБРАБОТКА КАЈ ДЕЦАТА

КОРЕКЦИЈА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА НА ПРИРАЧНИКОТ

E-motion
Potential of highlysensitivity

Овој проект е финансиран со поддршка од Европската Комисија (проект бр: 2018-1-PL01-KA201-051033).

Оваа публикација ги отсликува ставовите само на авторот, а Комисијата не може да биде одговорна за каква било употреба што може да се направи од информациите содржани во нив.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ПАРТНЕРИ НА ПРОЕКТОТ

WSEI LUBLIN · EXPERT PSY · Universitat d'Alacant Universidad de Alicante · Universidad de La Laguna · Città metropolitana di Roma Capitale · I.P.K.K.F BRESHIA · Ј.О.У.Д.Г БРЕШИА